

УСТАНОВА ЗА ПРЕДШКОЛСКО ВАСПИТАЊЕ,
ОБРАЗОВАЊЕ И ИСХРАНУ ДЕЦЕ

“Ната Вељковић” - Крушевац

**ПРЕДШКОЛСКИ ПРОГРАМ
ДЕЧЈЕГ ВРТИЋА**

ЗА РАДНУ 2006/07.ГОДИНУ

e-mail: admin@nataveljkovic.edu.yu

sajt: www.nataveljkovic.edu.yu

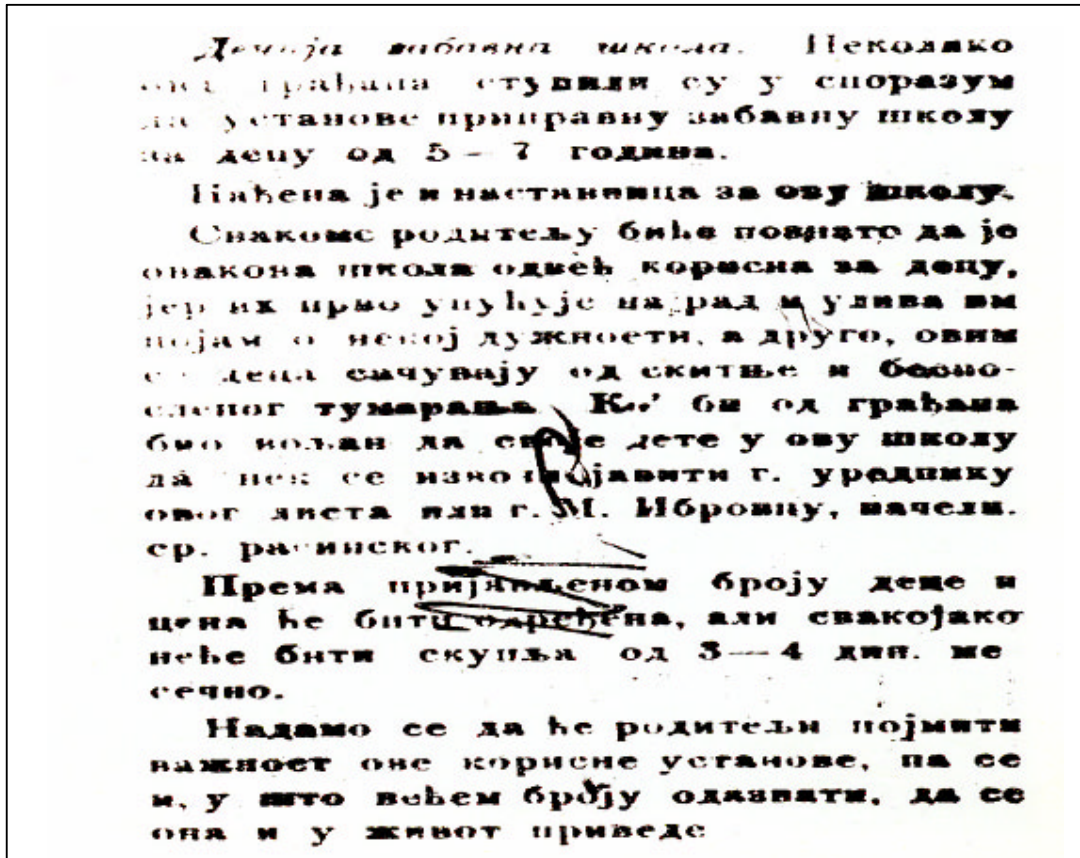
I НАШ РАЗВОЈНИ ПУТ

1. ОД ДЕЧИЈЕ ЗАБАВНЕ ШКОЛЕ ДО УСТАНОВЕ "НАТА ВЕЉКОВИЋ"

1.1 КЛИЦЕ РАЗВОЈА

Клице предшколства у Општини Крушевац датирају из 1891. године, када је у локалном листу "Глас Крушевца" објављена иницијатива:

" Неколико овдашњих грађана ступили су у споразум да установе приправну забавну школу за децу од 5 - 7 година...."

Факсимил огласа

Нема поузданих података да ли је иницијатива заживела, осим сећања полазника који сведоче да је она постојала и радила; објављени оглас свакако сведочи да је клица развоја посејана.

*Грађу о развоју предшколства до 1945.год прикупио је Јордан Петровић, педагог из Крушевца, а обрађена је у монографији КРУШЕВАЦ СВОЈОЈ ДЕЦИ,1986.

1.2. КОРЕНИ РАЗВОЈА

Организована друштвена брига о деци предшколског узраста у Општини Крушевац везује се за 1928. годину, када су чланице женских удружења, Кола српских сестара и Женске подружине основале прво забавиште у коме ради пензионисана учитељица Наталија Браловић.

Коло Српских сестара

Женска подружина

Наталија Браловић у забавишту из 1928.

Већ наредне, 1929., "од Министрства просвете послата стручна васпитачица", дипломирана забавиља Љубинка Звекић-Павлов, наставља да ради у већ основаном забавишту, све до почетка другог светског рата; рад у забавишту надгледа и прати Министарство просвете.

Љубинка Павлов Звекић у забавишту 1929.г.

1.3. РАЗВОЈ

Одмах после рата, **1945. у граду се**, на иницијативу АФЖ-а, чије чланице у њему и раде, **оснива прво Обданиште за децу од 4 до 7 година**, а већ наредне **1946. и прве јаслице, за децу од 2 месеца до 3 године**, у Улици Милоја Закића 10 - 12, по којој и носи назив, **Дечје обданиште "Закић"**, отворено 2. априла

Обданишта "Закић" -1946/47.

Решењем, тада државног органа, Савета за просвету и културу НОГО Крушевац, на основу Закона о јавним установама, од 4. августа 1955. године, "Обданиште Закић" је и званично постало прва послератна предшколска установа, а за прву управницу постављена је учитељица Душанка Бургић. Пуних десет година, од 1945. до 1955. оно ће бити једина предшколска установа у граду.

Залагањем учитељице Марице Лекић, код НОГО Крушевац, 1956.г. у адаптираној згради Пионирског дома почиње да ради "Дечје забавиште у Пионирском парку", а она постаје први управник новооснованог забавишта и ради као васпитач.

Зграда забавишта у Парку

Значајна година у развоју предшколства у нашој Општини, свакако је **1964.**, када је **изграђен први наменски вртић**, комбинованог типа, у "Закићевој колонији" а за управника је постављена Даница Ранковић, учитељица и васпитач.

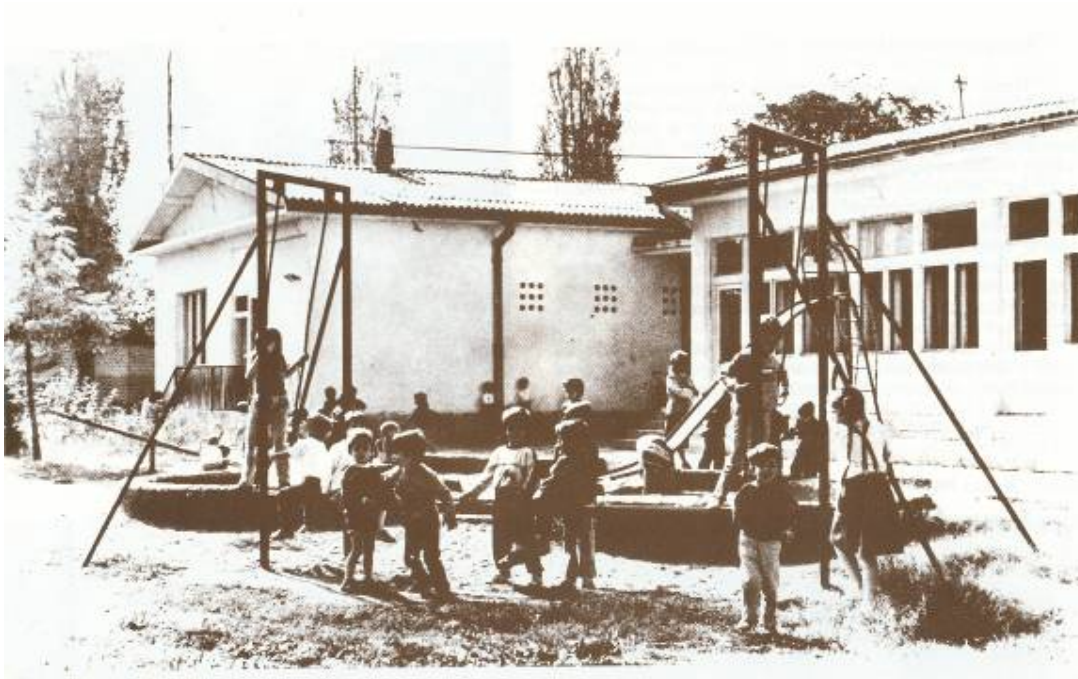

Вртић "Живка Мићић" изграђен 1964.г.

Вртић "Звончић" реконструисан 1998.г.(изграђен као "Живка Мићић" 1964

По истом пројекту, **1965. гради се још један вртић, "Радојка Зајић"** у Улици Дамњана Максића, чији управник је Ранка Веселиновић, учитељица и васпитач.

Вртић "Радојка Зајић" из 1965.г.

Вртић "Колibri" реконструисан 1998.(изграђен 1965. као "Радојка Зајић)

Исте године настаје **прва интеграција** три постојећа обданишта у јединствену Р.О. Дечји вртић "Пчелица". Први директор је Марица Лекић чије је ангажовање за развој предшколства у Крушевцу огромно и вредно помена и незаборава.

Почев од 1974.године, дошло је до експлозивног ширења мреже објеката за предшколску децу у граду и на сеоском подручју и оснивања кухиње "Пионир", што ће све заједно довести до **друге интеграције и формирања јединствене РО "Ната Вељковић", 1979 г. чији оснивач је Општина Крушевац а први директор Радослав Миловановић.**

Вртић "Пчелица", 2005.(реконструисан вртић "Партизанка Дана" изграђен 1974.)

Кухиња "Пионир", изграђена 1980.г.

2. НАША ОСТВАРЕЊА КАО СНАГЕ И ПОЛАЗИШТА

- **са аспекта услова и организације рада :**

- оптималан број објеката вртића комбинованог типа, лоцираних на целој територији града, посебних простора при школама или издвојених-наменских, за припремне предшколске групе на целој територији општине и објекти за рекреативни боравак деце у природи, на мору и планини;
- 11-очасовно радно време, двосменски рад, дежурства и рад суботом, рад у летњим месецима свако у свом објекту, све у складу са потребама деце и родитеља;
- солидна опремљеност свим средствима и опремом према нормативима;
- оптимална опремљеност играчкама, дидактичким материјалима, училима, стручном и литературом за децу, АВ средствима и музичким инструментима, структурираним у кабинетима у сваком од вртића;
- опремљене сале за физичко васпитање и дворишта;
- централна кухиња великог капацитета и разноврсне понуде услуга;

- опремљеност савременом информатичком технологијом и развијеност комуникација и веза са корисницима, пословним партнерима и у интерном пословању...: web.sajt и E-mail адреса;

- стручно и квалификовано васпитно особље; развијене стручне, правне, финансијске и друге службе покривене адекватним стручним кадром.

- оптимална финансијска подршка оснивача, сопствени приходи и донације

Вртић "Невен" и управна зграда Установе, изграђен 1978; дограђиван 1988.; реконструисан 2002.

• **са аспекта понуде програма и услуга :**

- заступљеност различитих предшколских програма:
  - * програм неге и васпитања деце узраста до 3 године,
  - * програм предшколског васпитања и образовања деце од 3 године до 5,5г.
  - * припремни предшколски програм,
- широка лепеза посебних програма, усклађених са потребама деце и породице:
  - * додатни: драмске радионице и у оквиру њих и ЛУТКЕФ, Дечји клуб (прослава дечјих рођендана), Плесна школа и Школа енглеског језика
  - * пригодни и повремени: позориште лутака, боравак деце у природи,
  - * програми стручне подршке породици: едукативне радионице
  - * прилагођени:
    - програм рада са децом са посебним потребама - развојна група и рад са децом по предшколском програму у васпитној групи,
    - рад са децом социо-културно и економски угрожених средина: ромске групе,
    - рад са децом са посебним способностима.
    - рад са децом на болничком лечењу.

- традиционално висок проценат,о.г.100%, обухваћености деце припремним предшколским програмом као и неким додатним програмима(прослава рођендана у Дечјем клубу, позориште лутака, боравак у вртићу "по сату" ...);

- максимално могуће уважавање потреба родитеља за смештајем деце у вртићу у целодневном боравку до 3 и од 3 до 5,5 година.

Вртић "Наша радост",изграђен 1978.г.

• **са аспекта стручних постигнућа :**

Подржавање целокупног развоја детета, одувек је било окосница васпитнообразовне делатности у установи и огледало се у раду на стварању услова и подстицаја с циљем да се сваком детету омогући да развија своје способности,афирмише својства личности,прошири искуство,изгради сазнања о себи,другима и свету који га окружује.

Вођени овим циљевима остварили смо, у сарадњи са децом, родитељима, васпитним особљем и локалном средином:

акциона истраживања :

- * "У вртићу спавам зато што..." , на узрасту од 5-7г.
- * Говорно језичке активности у васпитној пракси наших вртића,
- * Мишљење и ставови родитеља о односу вртића и породице,
- * Како васпитачи поимају дете
- * "Родитељи, васпитачи и учитељи заједно на истом задатку:како припремамо дете за полазак у школу", презентован на Методичким данима у Кикинди,2006.г.

стручни пројекти :

- * **Програм васпитнообразовне делатности установе,1985.г.**, наш први покушај да се прописани програм преведе и приближи нашим конкретним условима и локалној средини;
- * Стручни пројекти презентовани у Покајници 2000.2002. и 2003.г.:
- Креативна израда и примена лутке као средства за подстицање комуникативних функција говора,. заснован на претходно наведеном акционом истраживању;

- "Буквар правилне исхране" ,поводом обележавања Дана правилне исхране,реализован у 9 вртића;
- "Родитељи и васпитачи у акцији - како припремамо дете за полазак у школу" ,
- * "Школа за родитеље" ,2000/01.г.,у трајању од девет месеци коју је прошло 15 родитеља и 10 васпитача и медицинских сестара;
- * Пуних 10 година,почев од 1997., домаћини смо и организатори, на регионалном нивоу, ЛУТКЕФ-а, и сваке године освајачи, најчешће првих награда; 14 наших луткарских представа снимљено је за РТС-2 и емитовано у циклусу емисије "Најмлађе позориште на свету"; такође су наши луткарски текстови објављени у Антологији луткарских текстова, аутора проф, Ане Миловановић;
- * "Сопственим искуством до знања", стручни пројекат с циљем унапређивања непосредне васпитне праксе - активне улоге васпитача и активних метода учења у раду са децом, реализован у свим групама од 5 - 7 година, 2005/6.г.;
- * "Програм по мери детета-кораца у изради курикулума", презентован на симпозијуму "Васпитач за 21. век" у Соко Бањи, 2006.г.

пројекти у области сарадње са локалном средином:

- * Растимо заједно, серија од 6 једночасовних емисија емитованих на локалној телевизији РТК;
- * Низ пројеката осмишљених у сарадњи са Мерсу соgrps-ом, од којих су неки остварени са њим :Еколошка учионица, а неки са родитељима: реконструкција санитарног чвора у заб."Вук Караџић" и дворишта Дечјег клуба;
- * Сарадња Више школе за образовање васпитача у Крушевцу и ПУ"Ната Вељковић" презентован на симпозијуму Васпитач за 21.век,у Соко Бањи
- * "Пут ка осмишљеној сарадњи са медијима" и "Вртић је и ваше двориште", презентовани на семинарима Васпитачи васпитачима у Врњачкој Бањи 2005. и 2006.год.

Вртић "Бисери" , изграђен 1978.г.

- * вишегодишње учешће, пригодним програмом деце, у акцији "Треће дете" ,у сарадњи са локалном самоуправом
- * традиционално развијена сарадња са:
  - Локалним еколошким организацијама
  - Црвеним крстом, и у акцијама добровољног давања крви,
  - Геронтолошким центром,

- Домом за децу "Јефимија"
- Клубом за децу са посебним потребама "Дуга",
- Културно-просветним и здравственим установама и привредним предузећима,
- Месним заједницама и школама у граду и на сеоском подручју,
- Локалним писаним и електронским медијима,
- * Велики број јавних приредби деце поводом свих значајних датума а посебно традиционална завршна приредба "Од бајке до читанке" са око 1000 учесника.

● **са аспекта стручног усавршавања**

Стручно усавршавање је увек било у функцији оснаживања непосредне васпитне праксе и с циљем да се уочени проблеми теоријски проуче а потом преведу на језик непосредне праксе и оперативно у њу уграде.

Велики број радника, поред редовног програма стручног усавршавања у установи, похађао је и најзначајније семинаре за предшколце:

* Сусрети предшколских радника Србије, Васпитачи-васпитачима - у Покајници и Врњачкој Бањи, Методички дани у Кикинди, Сусрети медицинских сестара у Пожаревцу, на Златибору, у Крагујевцу, Нишкој Бањи, семинаре у организацији ПДС, и Филозофског факултета - Београд...

од којих наводимо значајније :

* Родитељи и васпитачи у акцији заживљавања дечјих права, Ивањица 1996., у организацији филозофског факултета; 5 васпитача, 2 медицинске сестре, стручар, педагог и 1 родитељ;

* Тим и тимски рад и Вртић као Отворени систем, 1996. у организацији ПДС; учесници педагог и психолог а 1997. исти семинар педагог је је реализовао на нивоу установе и региона;

Вртић "Лептрић", изграђен 1981. (радио од 1976. у згради Дечје заштите, у Обилићској)

* Дечје игре некад и сад, Љубица Сикимић и Активно учење, Иван Ивић, Београд, 1998., учесник педагог;

*Права детета и здравље, ЈУ центар за права детета и УНИЦЕФ, 2001. Врњачка Бања,похађало 8 радника;

Велики број васпитача и медицинских сестара похађао је семинаре Професионализам у васпитању,Дечије стваралачко конструисање, Символичке игре, Стваралачке радионице из области језичких активности, Евалуација у функцији стручног усавршавања...

Наша установа организовала је низ семинара у сарадњи са најеминентнијим стручњацима за област предшколства на најразличитије теме а похађли су их сви васпитачи или медицинске сестре наше и установа нашег округа :

* Весна Дасукидис, "Носим са собом", педагошке радионице на увођењу нових "Основа програма...", 1997.г.,похађало 25 васпитача и педагог

*Емил Каменов: Модел Б Основа програма, Програмирање и планирање по моделу Б, Саобраћајно васпитање, Еколошке активности у вртићу ;

* Мара Шаин : презентација приручника Корак по корак за рад са децом до три године,Корак по корак 2, Корак по корак у основе програма, Како припремамо дијете за полазак у школу, Сопственим искуством до знања, Игре словима;

Вртић "Голуб мира" .изграђен 1985.г.

*ЈУ центар за права детета, УНИЦЕФ и Институт за судску медицину - Београд, семинар: Занемаривање и злостављање деце, 2002.г.,у форми стручног већа васпитача и медицинских сестара;

* Раднички универзитет Крушевац : Курс овладавања радом на компјутеру, 2002.г.,похађало 30 радника и Курс енглеског језика,2004/05.г. 12 радника;

*Љубица Бељански - Ристић са сарадницима "Школигрице" - Дете у игри драме и позоришта, 2002.г.семинар на нивоу округа, похађало 25 васпитача ;

* Добра Пекковић - Музичке игре на узрасту од 3 до 7 година, 2003.г., похађало 20 васпитача;

*Драгана Бијелић - Комуникација у васпитању, 2003.г.,похађало 20 радника;

*Ана Миловановић,проф.више шк.за васпитаче - Београд, са којом сарађујемо више од 10 година, на организацији ЛУТКЕФ-а, за које време је реализовано 5 семинара са циклусом радионица на тему Од луткарског текста до луткарске представе, које је похађало 19 васпитача и педагог;

- * "Noby art", Београд, Креативне радионице-рад са папиром, стаклом, тканином и гипсом, 2005.г.похађало 15 васпитача и педагог;
- *Стеван Јокић - Моја чула,предмети и ја, према књизи Руке у тесту, 2006.г., похађало 40 васпитача.

Били смо **организатори и домаћини великих стручних скупова :**

- Семинар за директоре предшколских установа Србије, 1996.г.;
- VII сусрети медицинских сестара предшколских установа Србије, 2004.г.;
- Актив васпитача болничких група Србије, 2004.г.;

јубилеји,публикације и публиковање стручних радова

- * 70-огодишњицу организоване друштвене бриге о деци предшколског узраста у општини Крушевац, обележили смо 1998.г.;
- * Дан установе, обележавамо сваке године 15 априла;
- * Монографија установе, Крушевац својој деци, издата 1986.г.;
- * У листу Просветни преглед објављено је више од 20 наслова из рада и о раду и актуелним догађајима у установи;
- * у листу за децу Зека и локалним листовима Победа и Град објављивани су ликовни радови, говорно стваралаштво деце, песме за децу, аутора васпитача и представљени сви вртићи, колективи и групе деце;
- * у зборнику Методички дани објављена су 4 стручна рада наших радника;
- * у зборнику радова Сусрети медицинских сестара објављено је неколико радова;
- * у зборнику радова више школе за васпитаче, Алексинац, Наше стварање, 2006.г., објављена су два рада ;

За успешан рад наша установа, појединци и деца, добитници су бројних награда,признања и похвала, на локалном и републичком нивоу.

Вртић "Лабуд", изграђен 1986.г.

3. НАШИ ПРИОРИТЕТИ

- побољшати сагледавање, праћење, увид у рад и текуће одржавање свих објеката вртића у граду а посебно на сеоском подручју;
- превазилажење проблема присутности професионалне сагорелости већег дела васпитног кадра што за последицу има стереотипност у раду и немотивисаност за примену савремених захтева, с једне стране и професионална неспремност младих радника да се ухвате у коштац са њима;
- даље развијање одлика вртића као отвореног система;
- даље изграђивање професионалног понашања и комуникације васпитног особља на релацији са децом и родитељима и децом међусобно;
- већа усмереност на бављење васпитном праксом и њено даље унапређивање;
- превазилажење доминирајуће присутаног фронталног приступа и вебалних метода рада у васпитном процесу, и већа заступљеност рада у малим групама, у пару, уз веће уважавање индивидуалног приступа, доминантнија употреба активних метода рада и доследније поштовање и руковођење улогама и задацима васпитача;
- даље оспособљавање васпитног особља за евалуацију и самоевалуацију;
- партнерство са породицом учинити непосреднијим и активнијим у смислу учешћа породице у васпитном раду, посебно у припремним предшколским групама;
- израда припремног предшколског програма у складу са ресурсима и специфичностима установе као и његова операционализација;
- оснаживање и јачање тимског рада и партнерства;
- даљи професионални развој, посебно нових радника.

Вртић "Владо Јурић", изграђен 1998/99. ради од 2000.г.

ОДМОР И РЕКРЕАЦИЈА ДЕЦЕ - као додатни, повремени, програм организује се у Рибарској Бањи и Сутомору, као здравствено рекреативни.

Вртић "Јеленко" у Рибарској Бањи, изграђен 1989. г.

II УСТАНОВА ДАНАС

1. ОБИМ ОСНОВНЕ ДЕЛАТНОСТИ

Основна делатност Установе је васпитање, образовање, нега и исхрана, превентивно-здравствена и социјална заштита деце узраста од 6 месеци до 6,5 година. Установа функционише кроз три организационе целине, сходно делатностима којима се баве:

* Организациона јединица "ВРТИЋИ" - бави се непосредним васпитно-образовним радом, негом, исхраом, превентивно-здравственом и социјалном заштитом деце узраста од 6 месеци до 6,5 година, као и специфичним облицима рада.

Непосредан васпитно-образовни рад се одвија:

У седишћу Устiанове

- у десет објеката вртића комбинованог типа (за целодневни и полудневни боравак деце) - "Невен", "Звончић", "Лабуд", "Пчелица", "Наша радост", "Лептирић", "Колибри", "Бисери", "Голуб мира" и "Владо Јурић" - са 29 јаслених, 51 васпитном и 11 полудневних група
- у два објекта за полудневни боравак - при Основној школи "Вук Караџић" (4 групе) и у ромском насељу "Марко Орловић" (2 групе)

Ван седишћiа Устiанове

- у педесет објеката у приградским и сеоским насељима и то у два објекта Установе (6 група) и 48 објеката Основних школа (52 групе)

Специфични облици рада и услуга породици:

У седишћу Устiанове

- Луткарска радионица "Пчелица" - бави се израдом средстава за васпитно-образовни рад за потребе Установе и тржишта
- Драмска играоница - бави се припремом и реализацијом позоришних представа, контакт-програма и приредби
- Дечји клуб - пружа услуге повременог смештаја деце и прославе дечјих рођендана
- Група деце са посебним потребама - у оквиру вртића "Лептирић"
- Болничка група - рад са децом на болничком лечењу на дечјем одељењу крушевачке болнице

Ван седишћiа Устiанове

- Објекат за одмор и рекреацију у Рибарској Бањи
- Објекат за одмор и рекреацију у Сутомору

* Организациона јединица "ПИОНИР" - за основну делатност има припрему и дистрибуцију хране за децу предшколског узраста. Поред тога, припрема и дистрибуира ужине за децу основношколског узраста на територији Општине, врши и продају пекарских и посластичарских производа грађанима, организује и спроводи исхрану за кориснике Народне кухиње.

* Организациона јединица "ЗАЈЕДНИЧКЕ СЛУЖБЕ" - обавља стручне, педагошко-психолошке, правне, финансијско-рачуновотствене послове, послове одржавања и обезбеђења објеката и друге послове за потребе родитеља, оснивача, пословних партнера и запослених.

2. ОБЛИЦИ РАДА СА ДЕЦОМ

Т -1. Целодневни и полудневни

Р.б.	Објекат	Целодневни облик рада				Полудневни и облик рада		Време рада објекта
		1-3 год.		3-6,5 год.		б.г.	б.д.	
		б.г.	б.д.	б.г.	б.д.			
1	Невен	4	90	10	316	2	50	11
2	Звончић	3	50	4	125	1	31	11
3	Лабуд	3	65	5	136	2	42	11
4	Пчелица	3	74	7	177	1	29	11
5	Лептирић	3	56	6	153	1	29	11
6	Колибри	3	55	4	125	0	0	11
7	Бисери	3	71	4	117	2	64	11
8	Наша радост	3	60	5	139	1	31	11
9	Голуб мира	3	64	5	139	1	20	11
10	Владо Јурић	1	16	2	58	/	/	11
11	Вук Караџић					4	96	5
12	Бубамара					2	59	5
13	Болничка група					1	20	5
14.	Сеоске групе					58	1064	
	УКУПНО	29	601	52	1485	76	1535	

Т -2. Услуге породици и деци

Р.б.	Облик рада	Бр. деце	Место (објекат)	Напомена	Време рада
1	Дечији клуб	3000 годишње	Обилићева	Петодневни	11 сати
2	Луткарска радионица	/	Вртић "Невен"	Петодневни	8 сати
3	Позориште	3000 годишње	Вртић "Невен"	Повремено	

Т -3. Програми од општег интереса

Р. б.	Објекат	Група деце са посебним потребама	Деца без родитељског старања	Треће дете	Болничка група
1.	Лептирић	8	2		
2	Сви вртићи			179	
3.	Општа болница дечије одељење				20

Т -4. Све укупно: Облици рада, број група и број деце

Р. б.	Објекат	Број група	Број деце
1	Целодневни боравак (јасле)	29	601
2	Целодневни боравак (васпитне групе)	51	1477
3	Полудневни боравак	75	1515
4	Програми од општег интереса		
	-група деце са посебним потребама	1	8
	-болничка група	1	20
	Укупно	157	3621

Васпитно-образовни рад се остварује на српском језику, осим у ромским групама у вртићу “Бубамара”, где се одвија на српском и ромском језику.

III ВРТИЋ И ЊЕГОВО ОКРУЖЕЊЕ

Град Крушевац траје већ седми век и красе га бројна обележја која сведоче о његовој богатој културно-историјској традицији. Упознавање са том традицијом, са црквом Лазарицом, Лазаревим градом, Спомеником косовским јунацима већ на раном узрасту, доприносе да деца одрастају осећајући и прихватајући дух свога града, славу Косовског боја и јунака чија имена носе улице у којима одрастају: Цара Лазара, Царице Милице, Обилићева, Косанчићева, Топличина, Југ Богданова....На тај начин ће у живот понети део духовних вредности средине из које потичу и учествовати у очувању историјског памћења свога народа.

Процес унапређивања васпитно-образовног рада, као и јавност у раду доприносе да предшколска установа у систему функционисања заједнице стиче место које јој по значају припада. Установа има активну и конструктивну сарадњу са свим институцијама, јавним предузећима и установама и осталим релевантним факторима у свом окружењу. Подршка оснивача и осталих представника локалне заједнице доприноси унапређивању физичких услова за рад, али сарадња на свим нивоима такође битно утиче и на креирање и реализацију самог процеса васпитно-образовног рада. Осмишљена и перманентна сарадња са медијима доприноси афирмацији предшколске установе у јавности и подстиче родитеље и ширу јавност на интензивнију сарадњу.

Међу бројним институцијама са којима установа сарађује на нивоу града, нарочито добро функционише сарадња са : Дечјим диспанзером у свим питањима везаним за здравствено васпитање, са стоматолошком службом Дома здравља, са МУП-ом Крушевац у реализацији саобраћајног васпитања, са Јавним комуналним предузећем у еколошком васпитању, са Заводом за јавно здравље на више нивоа - правилна исхрана, здравствено васпитање, саобраћајно васпитање, психо-социјална подршка деци. Са поменутиим институцијама организују се заједничка саветовања, акције, јавне кампање и разматрају могућности проширивања сарадње.

У предходној години интензивирани су контакти са Месним заједницама којима вртићи припадају, успостављена је блиска сарадња и у атмосфери добросуседских односа остварују се чести контакти, међусобно посећивање и заједничко решавање проблема везаних за услове боравка деце у вртићу.

У граду постоји шест основних школа које се налазе углавном у близини вртића. Ово пружа могућности за сарадњу на више нивоа. До сада се сарадња најчешће базирала на међусобним посетама у години пред полазак у школу. Присутне су и заједничке посете културним догађајима у Пионирском парку, учешће на ликовним конкурсима, маскенбалима и слично. Потребно је интензивирати и друге облике сарадње, који подразумевају суштински заједничке акције и дружење деце: коришћење простора обе установе и других простора у непосредном окружењу за заједничке игре без граница, ликовне колоније, еколошке акције Све то пружа могућност анимирања становништва у окружењу обе установе да боље разуме потребе и проблеме деце и да се укључи у њихово решавање.

Непосреднија сарадња са школама захтева и чешће сусрете васпитно-образовног особља обе институције у циљу усаглашавања програма рада и суштинскије сарадње са родитељима.

Близина већих зелених површина (Слободиште, Багдала, Пионирски парк) омогућава чест боравак деце на свежем ваздуху, као и реализацију више садржаја из области еколошког васпитања. Поменути терени погодни су и за активности из физичког васпитања, за које веома успешно функционише и сарадња са Спортским друштвом "Соко" и спортским забавиштем у његовим просторијама.

Сарадња са културним институцијама у граду - Позориштем, Културним центром, Културно-просветном заједницом, Музејом - има своју традицију и наставља се заједничким учешћем у свим манифестацијама на нивоу града, као и специјализованим програмима за децу предшколског узраста. Од ове године активније је учешће наше Установе у конципирању њихових програма и планирање чешћих организованих посета деце културним институцијама.

Крушевац је препознатљив у културном животу земље по традиционалним Свечаностима слободе, које се одржавају сваке године у јуну месецу на Слободишту, уз представљање најзначајнијих културних остварења на нивоу града и Републике. Наша Установа је од 2006. године уврштена у редован програм Свечаности слободе са својом традиционалном Завршном приредбом предшколаца, у којој учествује око хиљаду деце узраста пред полазак у школу.

Чињеница да се предшколске групе на сеоском подручју налазе у саставу простора школе омогућава интензивну сарадњу са школом током целе године. Практикују се заједничке приредбе и прославе, спортске активности и игре на отвореном простору, међусобне посете и заједничка реализација неких области васпитно-образовног рада, што је све значајан елемент припреме деце за полазак у школу. Поред тога, потребно је да васпитачи добро упознају карактеристике средине у којој обављају рад - природне услове и природна богатства, културолошке и етнолошке карактеристике конкретне локалне заједнице, као и да имају у виду искуства деце чији су родитељи пољопривредници и која су, за разлику од градске деце, у прилици да прате свакодневни рад својих родитеља, па и да учествују у њему. Елементи из окружења (природног и етнолошког) доминирају у осмишљавању простора и олакшавају адаптацију деце. Планира се активније учешће родитеља у активностима које су повезане са њиховим занимањима, посебно када је у питању еколошко васпитање деце.

Предшколска установа добила је значајно место у припреми Локалног плана акције за децу на нивоу града Крушевца, па је на одговарајући начин заступљена у циљевима и планираним активностима тог плана. Стратешки циљ ЛПА је "Крушевац по мери детета", а реализоваће се кроз период од пет година у сарадњи са свим релевантним институцијама у граду.

IV САРАДЊА СА ДРУШТВЕНОМ СРЕДИНОМ

1. САРАДЊА НА НИВОУ УСТАНОВЕ

- Сарадња са Општином, јавним установама и предузећима, Месним заједницама и невладиним организацијама у циљу побољшавања услова за живот и рад деце у вртићу
- Сарадња са Министарством просвете и спорта:
  - Школска управа Крушевац
  - Одељење Министарства-Краљево
- Сарадња са стручним, културним, хуманитарним и просветним институцијама у циљу квалитетније реализације васпитно-образовног рада
- Сарадња са Вишом школом за васпитаче у Крушевцу - размена искустава и стручних достигнућа, вртић као наставна база школе, заједнички пројекти, међусобне презентације пројеката
- Сарадња са другим предшколским установама у округу и шире, ради размене искустава и заједничког стручног усавршавања
- Сарадња са стручним удружењима на нивоу округа и Републике у области стручног усавршавања

2. САРАДЊА НА НИВОУ ВРТИЋА

- Наставак и даљи развој сарадње са припадајућим Месним заједницама, заједничко решавање проблема везаних за побољшавање услова за рад, међусобне посете, заједничке прославе
- Посета привредним, културним, здравственим и другим објектима у окружењу, у складу са програмом рада
- Сарадња са стручним институцијама у реализацији појединих области васпитно-образовног рада (Дечји диспанзер, Завод за јавно здравље, МУП...)
- Посета теренима у окружењу погодним за боравак деце на отвореном простору (паркови, Багдала, спортски терени)
- Међусобне посете деце на релацији село-град
- Учесће у акцијама које организује шира социо-културна средина поводом значајних датума у току године (изложбе, ликовни конкурси, маскенбали, приредбе, књижевни сусрети, еколошке акције...)
- Посета дечјим позоришним представама у Културном центру и крушевачком Позоришту
- Организовање сусрета деце са дечјим песницима, писцима, свештеницима, спортистима, глумцима, музичарима и другим културним и јавним радницима
- Сусрети деце са представницима различитих професија и са занимљивим личностима разног узраста и животног искуства
- Обележавање значајних датума у току године на нивоу васпитне групе и вртића

3. САРАДЊА СА ШКОЛОМ

- Састанци учитеља и васпитача и стручних сарадника обе установе у циљу усаглашавања програма рада и ставова о припреми деце за полазак у школу
- Посета учитеља и стручних сарадника школа родитељским састанцима у вртићу
- Осмишљени сусрети деце у просторијама и двориштима обе установе или на теренима у окружењу (Пионирски парк, Багдала, Базени...)
  - Игре без граница
  - Ликовне колоније
  - Еколошко-културне акције
- Заједничке посете културним догађајима на нивоу града и припадајућих Месних заједница (маскенбали, Песнички фијакер, Златна кацага....)
- Посета деце вртића школи и школском часу
- Посете међусобним приредбама и прославама
- Посете школске деце вртићу и учешће у редовним активностима (обрада редовних садржаја, учешће у припреми празника и сл.)
- Организовање заједничких акција у циљу анимирања ближе околине (Месне заједнице, комшије, предузећа у окружењу) за унапређење квалитета живота деце
- Приређивање заједничких прослава и приредби
- У предшколским групама на сеоском подручју, обзиром да деле простор са школом, сарадња са школом је свакодневна и присутна у свим областима васпитно-образовног рада, сарадње са родитељима, сарадње са локалном заједницом и културних и јавних манифестација, тако да сви поменуто видови сарадње добијају још интензивнији облик

План сарадње са друштвеном средином добиће свој конкретнији облик у оперативним плановима сваке групе, односно вртића, у зависности од специфичности непосредног окружења, планираних садржаја васпитно-образовног рада, као и специфичности сваке узрастне групе.

4. КУЛТУРНЕ И ЈАВНЕ МАНИФЕСТАЦИЈЕ

датум	манifestација	учесници	централна активност
15. септембар	Дан пчелара		"Лептирић"
октобар	Дечја недеља	сви вртићи	
16. октобар	Светски дан правилне исхране	сви вртићи	"Лабуд"
20. новембар	Светски дан детета	сви вртићи	"Голуб мира"
децембар	Треће дете		"Голуб мира"
децембар	Новогодишњи програм	сви вртићи	Луткарско позориште
27. јануар	Дан Светог Саве	сви вртићи	"Пчелица"
14. фебруар	Дан виноградача	сви вртићи	
8. март	Дан жена	сви вртићи	"Звончић"
21. март	Дан пролећа	сви вртићи	"Наша радост"
4. април	Светски дан здравља	сви вртићи	"Владо Јурић"
15. април	Дан Установе	сви вртићи	"Невен"
22. април	Дан планете Земље	сви вртићи	"Бисери"
април	Изложба васкршњих декорација	сви вртићи	
мај	ЛУТКЕФ	сви вртићи који се одазову на конкурс	
мај	Недеља здравих зуба	сви вртићи	"Колибри"
јун	Завршна приредба	сви вртићи	
јун	Треће дете		"Колибри"

V ПОНУДА ПРОГРАМА И УСЛУГА

ПРОГРАМ ПРЕДШКОЛСКОГ ВАСПИТАЊА И ОБРАЗОВАЊА

Ослањајући се на наша остварења као снаге и полазишта за даље, **основни задаци на остваривању програма предшколског васпитања и образовања**, свих запослених, а посебно васпитног особља, у нашој установи су :

- * **да се деци обезбеде повољнији** материјални услови, социјална клима и подстицајнија васпитно образовна средина као предуслови за развиј богатих и осмишљених активности којима она могу да се предано баве користећи своје укупне потенцијале; да се играју, практично, конструктивно и стваралачки делују, комуницирају и сарађују са вршњацима и другим одраслима у установи и ван ње; уз уважавање њихових узрасних карактеристика и у конкретним условима, у сарадњи са породицом;
- * руковођење основним улогама медицинске сестре-васпитача и васпитача;
- * вођење рачуна о дечјем здрављу, исхрани и социјалној заштити;
- * ослањање на ресурсе локалне средине као фактора који је од суштинског утицаја на васпитну праксу;
- * даље изграђивање континуитета између предшколске установе и школе;
- * креативније програмирање и планирање васпино-образовног рада, засновано на Општим основама предшколског програма али и које полази и од специфичности установе и локалних ресурса сваког појединачног вртића или групе на селу, уз акценатовано активно укључивање породице;
- * увид, праћење и процена свога рада, у свим доменима, посебно васпитно-образовног, као полазишта за нове циљеве;
- * праћење и заснованост рада на савременим научним сазнањима и перманентан професионални развој;
- * **доследно спровођење и прћење остваривања Предшколског програма дечјег вртића установе "Ната Вељковић".**

У зависности од узрасних карактеристика деце и ослањајући се на Опште основа предшколског програма, васпитно-образовни рад ће се одвијати према Моделу-А, и Моделу-Б, који се могу комбиновати и организован у три међусобно повезане целине:

- 1. Програм неге и васпитног рада са децом од 6 месеци до 3 г. :**
- 2. Програм васпитања и образовања деце узраста од 3 године до укључења у програм припреме за школу; и**
- 3. Припремни предшколски програм , као и различити,**
- 4. Посебни програми**

1. ПРОГРАМ НЕГЕ И ВАСПИТАЊА ДЕЦЕ УЗРАСТА ДО ТРИ ГОДИНЕ

Нега и васпитање деце узраста до три године одвија се по Општим основама предшколског програма – Основе програма неге и васпитања деце узраста од шест месеци до три године.

У овој радној години деца јасленог узраста, по објектима, подељена су у три узрастне групе и то:

- **млађа јаслена** – узраста до 18 месеци
- **средња јаслена** – узраста од 18 до 24 месеца
- **старија јаслена** – узраста од 24 до 36 месеци

Основни циљ рада са децом овог узраста је стварање повољне васпитне средине у којој ће дете стицати искуства по свом властитом програму. Систем активности за децу прилагођен је дечјем узрасту, (тако да подстичу развој деце), као што Виготски каже- деца одређују програм. Деца се васпитавају по ономе што је код њих, с обзиром на узраст, на” дневном реду”.

Основни задатак васпитног рада са децом овог узраста је да чува, подстиче и оплемењује спонтане изразе понашања детета у односу на околину . У раду се поштује индивидуална особеност детета у откривању и мењању света око себе. Организованим системом садржаја и метода дете ће искуства преводити у сазнања откривањем себе и своје околине коју ће мењати у складу са својим могућностима.

Посебни задаци се реализују кроз три основне сфере развоја и то:

- **физичко-сензорни развој** (очување физичког здравља деце, подстицање развоја покрета, овладавање моториком, подстицање целовитог моторног и сензорног развоја, развијање навика),
- **емоционално-социјални развој** (неговање отворености детета за доживљаје, пружање помоћи у стицању самосталности, подстицање поверења у сопствене способности, помагање детету у усвајању основних норми понашања у оквиру основних моралних вредности – добро, рђаво, подстицање задовољства и радости код детета) и
- **сазнајни развој** (подстицање и неговање природне радозналости детета у односу на свет који га окружује, неговање осетљивости за утиске као мотиве за постављање питања, подстицање и богаћење дечјег говора као средства за комуникацију и стицање сазнања, подстицање развоја сензомоторних и перцептивних способности, стварање повољних услова за формирање почетних сазнајних појмова кроз практичне активности).

У раду се поштују **основна начела** васпитања деце изражена кроз:

- стручну и хуману негу,
- васпитни рад,
- доследно поштовање индивидуалних разлика у свим фазама рада,
- ритам живљења деце у установи,
- адаптацију на живот деце у установи и
- сарадњу са породицом

Рад са децом одвија се путем система активности и игара за рани развој деце са садржајима који подстичу негу, развој чулне активности и опажања, социјално-емоционалне односе, игру, моторичке активности, сензорно-перцептивне, музичко-ритмичке, интелектуалне, језичке, графичко-ликовне активности и игре драматизације.

Неке од **основних улога** сестара- васпитача, које оне остварују, у зависности од узраста, деце су:

- обезбедити пријатан физички амбијент и створити пријатну социо-емоционалну климу у групи,
- успоставити позитиван однос са дететом,(нежним физичким контактом, пријатним изразом лица, благим гласом...), током активности везаних за негу детета,
- све активности неге пратити говором, али и свим средствима невербалног изражавања,
- код давања забрана бити доследан и смирен, а детету понудити дозвољену активност,
- развијати и неговати код детета толеранцију-способност одлагања потреба (на краће време),
- омогућити детету да испољи своја емоционална стања,
- охрабривати и подстицати дете,
- поштовати индивидуалност детета,
- “одмеравати” пажњу и љубав која се упућује појединој деци,
- суделовати у активности групе као партнер или заинтересовани посматрач,
- омогућавати детету оне покрете и физичке активности за које је зрело, подржавати радост и задовољство које деца имају због сопствених физичких активности,
- омогућавати детету да кроз разноврсне активности упознаје, опажа квалитете бића, предмета, појава из свог окружења,
- у природним и циљаним ситуацијама уводити дете у свет чулних дражи (разликовање различитих укуса, мириса, додира, звучних и визуелних дражи),
- пратити појаву дечјег спонтаног стваралаштва и подстицати га,
- развијати сазнање детета да и оно може да се изражава певањем, играњем, “свирањм”, цртањем, сликањем,

- **подстицати вербалну и невербалну комуникацију дете-одрасли, дете-дете,**
- **подстицати дечје спонтано изражавање говором, подстицати активан говор,**
- **проширивати и богатити дечји речник (причање кратких прича, певање песмица, рецитоване стихова, бројалице...),**
- **подстицати развој разумевања речи,**
- **подстицати комуникативне функције говора,**
- **богатити представе детета о предметима, особинама животиња, појединим ситуацијама и емоцијама-путем драматизације**

На јасленом узрасту **нега деце** је неодвојива од процеса васпитања, њоме се одржава хигијена деце и задовољавају потребе за сном, исхраном, боравком на свежем ваздуху, а интеракцијом у процесу неге доприноси се социјализацији и општем развоју детета. Нега подразумева и **превентивно-здравствену заштиту деце** којој се посвећује посебна пажња. Сестре-васпитачи група у сарадњи са сестрама на превентиви и лекаром Дечјег диспанзера систематски прате и сагледавају све факторе који штите или угрожавају дечје здравље. Сва деца која долазе у вртић доносе потврду лекара да су здрава за колектив, надаље се здравствено стање прати свакодневно, а раст и развој контролише периодично о чему се води евиденција.

Важан фактор у раду са децом је **осмишљавање повољне васпитно-образовне средине** у којој деца бораве. Треба створити средину која пружа могућност да дете према “свом индивидуалном програму” и жељи истражује, испробава, моделује, која покреће на активност, а у основи је безбедна, подстицајна и емоционално позитивна.

Јаслене групе су, у складу са узрастом и бројем деце у групи, веома добро опремљене потребним играчкама, дидактичким материјалом, параванима, скривалицама, кутићима. У јасленим групама су мекане играчке топлих боја, звучне играчке, звучне коцке, звечке, играчке на точковима за вучење и гурање, разна возила различитих величина, лутке, животиње од различитих материјала, лопте, различити елементи за грађење, слагалице, прибор за кување, опрема за трговину, фризера, лекара, уметаљке, слике у паровима, сликовнице, хартија, бојице... и све је то на дохват руке деци, што пружа могућност да деца спонтано бирају оно што их интересује, да сами откривају, комбинују, истражују.

Разне врсте паравана и скривалица, креативно осмишљене и функционално уклопљене у простор, посебно стимулативно делују на дечји развој и игру уопште. Сестре-васпитачи осмишљавају разне “висилице” које привлаче дечје интересовање и иницирају покрет и истраживање.

Поред богато осмишљене физичке средине, веома је важно у групи створити позитивну социјално-емоционалну климу која се одвија у интеракцији сестра-дете и дете-дете. Позитивна поткрепљења која окружују дете, пружају му драгоцену емоционалну сигурност, неопходну за даљи развој.

Поласком детета у јасле, родитељи добијају партнере у васпитању своје деце, зато се **сарадњи са породицом** посвећује посебна пажња. Први сусрет родитеља и сестре значајан је са аспекта упознавања-то је прилика када родитељ треба да да основне информације о здравственом стању детета, навикама у храњењу, спавању, породичним приликама, а од сестре да добије информације о групи у којој ће дете боравити, програму рада, дневном режиму, исхрани, начину плаћања и др. Надаље треба одржавати сталну добру и отворену комуникацију, користећи свакодневне кратке разговоре при пријему или испраћају детета, индивидуалне разговоре с поводом, родитељске састанке.

Потребно је родитеље упознати са комуникацијом путем паноа који се налазе испред сваке групе као и о садржајима кутка за родитеље у самом вртићу. Сестре-васпитачи треба да их добро осмисле и да процене шта је у датом тренутку актуелно и у складу са тим да одаберу адекватне садржаје.

Уколико родитељ има потребу може разговарати са члановима педагошко-психолошке службе о специфичним потребама детета, о могућем индивидуалном плану адаптације, о својим потребама у односу на вртић, оправданости појединих васпитних поступака и сл.

У току предходне радне године највећи број проблема због којих су се родитељи и сестре-васпитачи обраћали педагошко-психолошкој служби био је везан за процес адаптације деце на јасле и проблеме везане за развод брака и друге ситуације у породици које су трауматичне по дете. Из тих разлога, за ову годину, планирано је низ активности које имају за циљ да олакшају процес адаптације и ублаже код деце страх од одвајања који је на овом узрасту развојно условљен. Психолози су припремили Информатор за родитеље – шта родитељи треба да знају пре поласка детета у вртић, Информативни листић за сестре васпитаче - шта саветовати родитељима у периоду адаптације детета на вртић, планирано је Стручно веће медицинских сестара на тему **“Адаптација детета на јасле са примерима из праксе”**, са циљем да се нагласи улога сестре -васпитача у процесу адаптације детета на вртић, као и да се оснажи њена професионална компетенција у сарадњи са родитељима везаној за ову, али и друге ситуације. Ради бољег разумевања детета, примеравања поступака и понашања сестре-васпитача детету са циљем да дете превазиђе тешкоће, за Стручно веће сестара планира се тема **“Стресне ситуације у породици”**.

Из резултата истраживања које је логопед из Медицинског центра обавио у Установи, у току прошле године, проистиче да већи проценат деце има проблема везаних за говор. То је само један од разлога што се развоју говора и језичким активностима посвећује посебна пажња на свим узрастима. У оквиру стручног усавршавања сестара-васпитача планира се огледна активност на тему **“Игре лутком у функцији подстицања развоја говора деце раног узраста”**. Лутка у рукама сестре-васпитача је драгоцен и делотворна, не само у функцији развоја говора, већ игре лутком утичу и на стварање пријатне емоционалне атмосфере у групи као и на богаћење представа детета о појединим предметима, о особинама животиња, људским емоционалним доживљајима..., а лутком се може утицати и на развијање позитивних особина личности, јер “луткина реч” често делује снажније него реч сестре-васпитача.

Сестре-васпитачи, при програмирању и планирању сопственог рада у групи, имају у виду узраст деце и карактеристике развоја деце узраста до 18 месеци, узраста од 18 до 24 месеца и узраста од 24 до 36 месеци, као и особености сваке конкретне групе и сваког детета у групи.

У избору активности, за сваку од сфера развоја, добро је користити приручник **Корак по корак 1, васпитање детета до три године**, јер даје низ могућности за остваривање васпитних задатака и стварање услова за богаћење дечјег развоја.

Сестре-васпитачи користе и другу литературу:

1. Развојна психологија – др Вера Смиљанић, Београд, 1971.
2. Дечија психологија – др Вера Смиљанић и др Иван Толичкић, Београд, 1981.
3. Васпитање деце раног узраста – Иван Ивић, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1983.
4. Интелектуално васпитање кроз игру – др Емил Каменов, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1983.
5. Игра и играчке – група аутора, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1983.
6. Нађи времена за мене – Дејан Петровић
7. Мала причалица – Дејан Петровић
8. Нешто лично – Нада Игњатовић, Јадранка Ивковић, Зорица Трикић, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1994.
9. Како музику приближити деци – Мира Воглар, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1989.
10. Зборници радова са стручних скупова медицинских сестара предшколских установа Србије

Свим наведеним насловима установа располаже.

2. ПРОГРАМ ПРЕДШКОЛСКОГ ВАСПИТАЊА И ОБРАЗОВАЊА ДЕЦЕ ОД ТРИ ГОДИНЕ ДО УКЉУЧИВАЊА У ПРОГРАМ ПРИПРЕМЕ ЗА ШКОЛУ

Рад са децом овог узраста одвијаће се према:
Модел-у А и Модел-у Б Основа програма предшколског васпитања.

2.1. ОПШТА ПОЛАЗИШТА

Без обзира на МОДЕЛ, заједничка ОПШТА ПОЛАЗИШТА,(заснована на Општим основама предшколског програма) **за све васпитаче, јесу предуслов осмишљавања програма васпитнообразовног рада са децом у групи, овог узраста :**

Општи, васпитно-образовни циљеви:

- стицање позитивне слике о себи;
- развијање поверења усебе и друге;
- подстицање самосталности,индивидуалне одговорности и аутентичности израза и деловања;
- развој интелектуалних капацитета у складу са развојним потребама,могућностима и интересовањима;
- развој социјалних и моралних вредности у складу са хуманим и толерантним вредностима демократски уређеног друштва осетљивог на породичне,културолошке и верске различитости;
- култивисање дечјих емоција и неговање односа ненасилне комуникације и толеранције;
- развој моторичких способности и спретности;
- подстицање креативног изражавања детета;
- припрема деце за наступајуће транзиционе и комплексније периоде живота(припрема и адаптација за полазак у вртић;у школу;за рекреативни боравак и сл.)
- развијање свести о значају заштите и очувању природне и друштвене средине.

Хуманистичко схватање дететове природе и његовог физичког и духовног развоја :

- дете је вредност само по себи,
- у себи носи развојне потенцијале,
- само је чинилац сопственог развоја, социјализације и васпитања

Полажење од детета као:

- физичког,социјалног и афективног бића,
- активног у процесу васпитања,који се темељи на: позитивној мотивацији,програму који уважава узрастне и развојне могућности детета и евалуацији достигнућа;

Помоћ, подршка и усмеравање од стране васпитача, родитеља и других одраслих а односи се на :

- прилагођавање садржаја дечјим могућностима,
- охрабривању и вођењу детета у његовим самоактивностима,
- отклањању препрека и ограничења које стоје на путу сазнавања и самоувида.

Суштина предшколског васпитања и образовања дефинише се :

- као очување ,подстицање и оплемењивање спонтаних стваралачких могућности и својстава предшколског детета.

Функције предшколске установе, којима се обезбеђује:

- остваривње дечјих права:

- на васпитање и образовање,
- здравствену, социјалну, верску и националну равноправност и заштиту,
- да расту у атмосфери заштићеној од проблема одраслих,
- да буду што јесу и развијају се као аутентичне личности,
- на игру, безбедан простор, дружење, интиму...
- заштиту од психичког и физичког злостављања и занемаривања, итд.;
- **сигурна средина**, као услов унапређивања физичког и менталног здравља и развоја, у којој је дете прихваћено и вољено;
- **помоћ породици и прилика да на нов начин остварује своје родитељске функције** - размена модела успешнијег деловања на дете;
- **здравствено-превентивна и компензаторска улога** - у смислу ублажавања културно-економских, социјалних и образовних разлика;
- **посвећивање пажње деци са посебним потребама** - која могу бити интегрисана у редовне васпитне групе или организована у посебне, развојне групе;
- **припрема за школу, током целокупног предшколског периода.**

Начела васпитно-образовног рада-као оријентација за припремање, организацију и извођење као и вредновање рада:

- начело целовитости и интегритета,
- начело оријентације ка општим циљевима,
- начело праћења и подстицања дечјег развоја,
- начело усклађености са узрасним и индивидуалним карактеристикама,
- начело животности,
- начело поштовања и култивисања дечје игре,
- начело активирања и постепеног осамостаљивања, и
- начело социјалне интеграције и континуитета.

Оријентација на сарадњу са окружењем :

- различити програми, па и на овом узрасту, имају ефекта на развој деце само онда кад се заједно са програмом ангажују не само деца и родитељи него и локално окружење: друштвена средина, повезивање и отвореност за њу, чиме се обезбеђује прерастање институционалног у друштвено васпитање,
- оријентација, сваког појединачног вртића или групе на селу, ка конкретном, непосредном, окружењу и контексту са свим ресурсима и

специфичностима: просветно -културним, друштвеним, привредним, занатским, здравственим, спортским, традиционалним,верским,...

2.2. ПРОГРАМИРАЊЕ, ПЛАНИРАЊЕ И ЕВАЛУАЦИЈА у контексту Ошћих основа предшколског програма и ОПШТИХ ПОЛАЗИШТА

ОПШТИМ ПОЛАЗИШТИМА формулисани су **пожељни исходи** васпитања и образовања у форми опшћих и посебних циљева, опште стручне сугестије о развоју, и моћима детета, **постигнућа којима се тежи**; информације од значаја за сагледавање и **предузимање конкретних корака у креирању програма по мери детета и у складу са свим специфичностима установе, врића, групе, локалне средине и окружења.**

Да би **васпитач** водио дете ка пожељним исходима општег и појединачних аспеката развоја он у поступку планирања и програмирања **осмишљава и конкретизује: циљеве различитих нивоа, задатке, садржаје и њихову разраду, оргавизацију деце-облике рада, простора-средине-средстава, методе рада, учеснике, изворе литературе...**

Програмирање, планирање и евалуација непосредног васпитно-образовног рада у групи, у свим програмским моделима на овом узрасту, оствариваће се у више нивоа:

- Годишњи план рада у васпитној групи
- Месечно планирање према аспектима развоја, или по темама, па може бити осмишљено и по недељама, и
- Дневно
- Евалуација, осврт на остварен план као полазиште за нови план-тему.

Процеси програмирања, планирања, остваривања планираног и евалуације оствареног, у највећој мери су на **васпитачу као креатору, практичару и критичару сопствене праксе**, али и уз знатно учешће и стручних органа и сарадника, родитеља, просветног саветника, стручњака за разне области **и пре свега деце.**

Наведени процеси ће се одвијати према:

Модел-у А, у вртићу "Невен", у 6 васпитних група целодневног боравка, и који је усмеренији ка отвореном систему васпитања и акционом развијању програма у зависности од потреба и интересовања деце; рад са децом ће бити организован према центрима интересовања.

Планира се евалуаци рада по овом моделу, због укључивања великог броја нових васпитача.

Полазишта за рад по овом моделу дефинисана су у у форми централних идеја овог програма, у оквиру Опшћих основа предшколског програма:

- отворени систем васпитања
- интерактиван начин развијања програма
- индивидуализација рада са децом
- учење као конструкција знања
- унутрашња мотивација као основ учења на раним узрастима
- самосталност и аутономија детета као централна вредност
- васпитач као креатор програма и
- интензивна сарадња са окружењем

Концепција програма детаљно је разрађена у више целина:

- * **КОНЦЕПЦИЈА ДЕТИЊСТВА И ВАСПИТАЊЕ ДЕТЕТА;**
- * **МОДЕЛОВАЊЕ ПРОЦЕСА ОБРАЗОВАЊА;**
- * **ОЧЕКИВАЊЕ УЛОГЕ ВАСПИТАЧА, и посебно,**
- * **ПЛАНИРАЊЕ И ЕВАЛУАЦИЈА .**

Васпитачи који раде по овом моделу упућују се на коришћење Правилника о Општим основама предшколског програма, од стране 17 до 44, као основне смернице и оквир за осмишљавање плана рада у конкретној групи.

Планирање **према Модел-у Б** , одвијаће се у девет вртића, у 36 група целодневног боравка и посебним програмима који се организују у установи на овом узрасту, као когнитивно-развојни програм са разрађеним васпитно-образовним циљевима и задацима васпитача и типовима активности које он бира сам, разрађујући **их у зависности од потреба, могућности и интересовања деце.**

Као модел, опширно је представљен у Приручнику о Општим основама предшколског програма, од стране 44 до 58 , у више целина које су детаљно обрађене :

- **СХВАТАЊЕ ПРЕДШКОЛСКОГ ВАСПИТАЊА И ОБРАЗОВАЊА**
- **ПРЕДШКОЛСКА УСТАНОВА**

- **ПОВЕЗИВАЊЕ ПРЕДШКОЛСКЕ УСТАНОВЕ СА ДРУШТВЕНОМ СРЕДИНОМ**, у ком делу посебну пажњу треба посветити :

- * Сарадњи са породицом и
- * Сарадњи са друштвеном средином и локалном заједницом
- **ТРАЈНИ ЦИЉЕВИ,ЗАДАЦИ И ЗАХТЕВИ ЗА УСТАНОВУ И ВАСПИТАЧА**, којима васпитачи посебно трба да се руководе у осмишљавању плана рада у групи а пре свега као методичким упутствима и конкретним сугестијама за стручно-професионални рад са децом и родитељима и организацију тог рада, а то су:

- * Задаци васпитача у погледу дечје сигурности
- * Задаци васпитача у односу на родитеље
- * Задаци васпитача у погледу односа према деци
- * Задаци васпитача у вези са дечјом игром
- * Задаци васпитача у вези са осамостаљивања деце
  - Задаци васпитача у погледу утицања на развој и учење

Прграмом нису разрађене активности,васпитно-образовни циљеви и задаци, већ се васпитачи упућују на постојећи **приручник: Модел Б Основа програма** , аутора овог модела, **Емила Каменова** , чија окосница је дата у **табели:**

АКТИВНОСТИ КОЈИМА СЕ ДОПРИНОСИ АСПЕКТИМА РАЗВОЈА :

СТРУКТУРА ПРОГРАМСКЕ ОСНОВЕ ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОГ РАДА		
ЦИЉЕВИ	АКТИВНОСТИ	САДРЖАЈИ
Формативни аспект (изграђивање особина личности и ставова, развој, способности и вештина)		Информативни аспект (стицање искуства и знања)
ФИЗИЧКИ РАЗВОЈ (моторика, чула, здравље и хигијена)	<ul style="list-style-type: none"> - телесне - перцептивне - здравствено-хигијенске 	Искуства која се стичу захваљујући кретању, оспособљавању телесних функција, коришћењу чула, медицина спорт
СОЦИО-ЕМОЦИОНАЛНИ И ДУХОВНИ РАЗВОЈ (Однос према себи и другима према околини и осећања)	<ul style="list-style-type: none"> - друштвене - афективне - еколошке 	Свет људи, философија (однос према себи, према другима и према околини), стика, и морал са правилима понашања, социјално искуство, еколошка сазнања.
КОГНИТИВНИ РАЗВОЈ (упознавање материјалног и живог света, логичко-математичких структура, простора, времена и практично коришћеље сазнаог, у животу и раду)	<ul style="list-style-type: none"> - откривачке - логичке - практичне (радне и саобраћајне)	Свет науке, научни начини сазнавања и научни садржаји, информациони системи, људски рад и производња, логичко-математичка сазнања, саобраћај, самопослуживање и сналажење у животним околностима
РАЗВОЈ КОМУНИКАЦИЈЕ И СТВАРАЛАШТВА	<ul style="list-style-type: none"> - говорне - драмске - ликовне - музичке - плесне 	Свет уметности, естетике, комуникациони системи, интуитивна и метафоричка искуства и сазнања
	ИГРЕ <ul style="list-style-type: none"> - покретне - игре маште и игре улога - дидактичке - конструктивне - игролике активности 	

У планирању рада са децом треба да буде заступљена комбинација свих наведених активности на начин како то сугеришу напред наведени задаци и методичка упутства за васпитача.

2.3. САРАДЊА СА ПОРОДИЦОМ

Развој и васпитање детета је заједнички посао и одговорност васпитача, (вртића) и родитеља, (породице), и процес у коме они учествују заједно.

Отуда, је **оквир стратегија и облика сарадње са породицом :**

- узајамно информисање и уважавање
- међусобно усклађивање потреба и очекивања
- развијање толеранције и личне иницијативе
- међусобно договарање и доношење одлука
- подела улога и преузимање одговорности.

нивои сарадње са породицом :

I. ИНФОРМАТИВНИ : упознавање и узајамно информисање васпитача и родитеља о свему што је од значаја за развој, васпитање и образовање детета у форми :

- **панои или огласне табле**
- **"кутак за родитеље"**
- **усмени разговори**, свакодневни размена између родитеља и васпитача
- **отворена врата**, (у време Дечје недеље, учешћа у заједничким акцијама, приредбама, прославама, планираним заједничким васпитно-образовним активностима)
- **родитељски састанци, општи или групни** (у септембру, новембру, фебруару и априлу или мају), од којих је септембарски општи, новембарски и фебруарски са обрадом стручне теме а априлски-мајски са **приредбом за родитеље**.
- **телефонски контакти по потреби**
- **брошуре и информатори за родитеље**
- **изложбе дечјих радова**

II. ЕДУКАТИВНИ НИВО - у циљу развијања вештина и стицања знања од значаја за развој детета у форми :

- тематских дискусија,
- трибина,
- радионица,
- предавања са видео или филмским записом,
- панои са стручним порукама,...

III. НЕПОСРЕДНО УКЉУЧИВАЊЕ РОДИТЕЉА У ВАСПИТНИ ПРОЦЕС, у форми:

- природне животне ситуације у вртићу-групи (прослава рођендана, у време оброка...)
- унапред испланиране активности (излети, васпитно-образовне активности, учешће у планирању непосредног рада, опремање васпитно-образовне средине, израда и поправка играчака, посета радног места родитеља, биоскопа, позоришта, споменика, музеја...)

2.4. САРАДЊА СА ДРУШТВЕНОМ СРЕДИНОМ И ЛОКАЛНОМ ЗАЈЕДНИЦОМ

Природно и локално окружење и друштвена заједница у којој је вртић је веома важно и зато оно треба да буде у функцији васпитно-образовног рада и његов саставни део с циљем да се детету помогне да себе доживи и осети чланом уже и шире друштвене средине и заједнице.

У овом смислу, у форми сарадње и коришћења ресурса природне и друштвене средине, у зависности од програмских садржаја за конкретан узраст, сваки појединачни вртић ослањаће се у планирању васпитно-образовног рада на конкретно непосредно окружење и ресурсе који могу бити:

- сво непосредно природно окружење, његове знаменитости, специфичности, историјске, географске, паркови, реке, шуме, брда, планине... етничке одлике и традиција, обичаји...
- **културно-просветне установе** (школе, музеј, библиотека, позориште, биоскоп, Културни центар...), невладине организације, фолклорна, ловачка и сл. друштва, Дом за децу, Дом пензионера, шах или спортски клубови ...
- **материјалне творевине културе:** споменици, обележја, цркве...
- **предузећа, привредни и занатски објекти**
- **Друштвена заједница:** Општина, Месна заједница
- **Друштвене организације:** Кућни савет, Удружење пензионера, Црвени крст, Еколошка удружења....

О остваривању ових области води се евиденција у радној књизи.

2.5. МОТОРИЧКЕ АКТИВНОСТИ ДЕЦЕ УЗРАСТА ОД ТРИ ГОДИНЕ ДО УКЉУЧИВАЊА У ПРОГРАМ ПРИПРЕМЕ ЗА ШКОЛУ

У свим вртићима који спроводе програм ВОР-а по моделу Б као и у вртићу “Невен”, који спроводи програм ВОР-а по моделу А, моторичке активности реализоваће се у салама за физичко васпитање, собама, терасама, двориштима вртића и оближњим парковима.

Обзиром на просторност и функционалност наведених простора и њихову опремљеност савременим помоћним средствима (справама и реквизитима) постоје оптимални услови за квалитетну реализацију програмских садржаја.

У сеоским групама моторичке активности реализоваће се у собама, школским салама и двориштима припадајућих школа.

Јединствено за оба модела (А и Б) предвиђено је неколико облика (форми) моторичких активности које су обавезне:

- Јутарње телесно вежбање, које треба реализовати свакодневно, пре доручка, у трајању до 15 минута
- Усмерене активности, које треба реализовати два пута недељно, у трајању од 20 до 35 минута

- Разне врсте игара (примарне покретне игре, покретне игролике вежбе, тематске покретне игре, такмичарске покретне игре и елементарне спортске игре), које треба реализовати између obroka и после спавања
- Активни одмори, које треба реализовати између других активности
- Превентивно вежбање, које ће спроводити превентивна сестра-физиотерапеут са васпитачима једном недељно
- Слободне активности и ритмичке игре
- Игре на снегу, шетње када временски услови дозвољавају у трајању од 15 до 30 минута и излети

Ове активности треба реализовати по узрастним групама, мада се понекад може организовати и заједничко вежбање деце различитог узраста, при чему треба узети у обзир њихове различите моторичке могућности, па сходно томе треба вршити пажљив избор вежби и пажљиво дозирање оптерећења.

Посебан облик активности, који ће се реализовати у току летњег периода, су такмичарске игре “Игре без граница”.

При организацији и реализацији моторичких активности треба поштовати одређена правила понашања:

- Улазак и излазак деце из сале за физичко васпитање, дворишта вртића треба бити организован
- Децу треба ангажовати у припремању простора за игру (постављање и размештање справа и реквизита)
- Децу треба ангажовати у распремању простора за игру (враћање справа и реквизита на предвиђено место)
- Децу треба упутити на правилан начин коришћења справа и реквизита како би се избегло оштећење истих и повређивање деце

Поштовањем наведених правила треба неговати позитиван и дисциплинован однос према раду и васпитање у духу другарства, пријатељства и међусобног помагања у заједничком раду.

У моделу А, очекиване улоге васпитача су :

- Да се при организацији и реализацији моторичких активности руководе интересовањима деце за одређене активности и садржаје.
- Да мотивишу децу на поједине активности и садржаје
- Да стално прате ефекте рада на развоју моторичких способности и природних облика кретања, како би постављали нове циљеве и задатке који треба да допринесу развоју свих моторичких потенцијала детета
- Да примењују индивидуални приступ у раду са децом-рад у групама, при чијем формирању треба узети у обзир следеће:

- Здравствено стање деце
- Степен физичке припремљености који подразумева усвојене способности кретања и достигнути ниво физичке способности
- Степен кретних активности под којим се подразумева обим, трајање, интензитет и садржај кретања.

У моделу Б задаци васпитача су да:

- Обављају запажања о психофизичком развоју и биомоторичким способностима деце како би се стекао увид у :
    - Индивидуалне способности деце
    - Специфичности васпитне групе
    - Поједине активности при којима је адекватнији групни, а при којима фронтални рад
  - Зависно од етапа обучавања планом предвиђених садржаја изабери:
    - Одговарајуће методе рада
    - Справе и реквизите који ће најбоље одговорати датом кретању
    - Место где ће се активности изводити
    - Тип и форму активности
  - Стварају услове и планирају садржаје како би се кретање поновило више пута
  - Тачно одређују дозу програмских садржаја у складу са принципима обучавања, као и узрасним и индивидуалним могућностима детета.
  - Свакодневно организују различите форме (облике) моторичких активности како би се предупредиле последице физичке неактивности којој су деца изложена у савременим условима живота и да у ове активности, када год је могуће, укључују и родитеље
  - Стварају услове за очување и унапређење дечијег здравља
  - Посебно спроводе вежбе за превенцију постуралних поремећаја
  - Припремају децу за описмењавање применом вежби за развој графомоторике
  - Обезбеђују услове за вежбање и развој свих чула
  - Помажући деци у овладавању својим покретима и стицању физичке спретности, код њих развијају осећај сигурности у себе, независности у односу на одрасле доприносећи на тај начин развоју смелости, самопоуздања, одлучности и истрајности
  - Обављају процену ефеката моторичких активности
- У току ове године у оквиру физичког васпитања посебан значај придаје се превентивним вежбама па ће се реализовати Актив на тему “Превентивне вежбе и игре у функцији побољшања постуралног статуса деце”.

3. ПРИПРЕМНИ ПРЕДШКОЛСКИ ПРОГРАМ

3.1. ЗАЈЕДНИЧКЕ ОДЛИКЕ И ПОЛАЗИШТА ЗА ОБА МОДЕЛА ПРЕДШКОЛСКОГ ВАСПИТАЊА И ОБРАЗОВАЊА КОЈИМА СЕ ДЕЦА ПРИПРЕМАЈУ ЗА ШКОЛУ

Функције припремног предшколског програма

- * Права детета да расте и развија се и остварује у квалитетној васпитно-образовној средини, која поштује његове особености, уважава потребе и подстиче његов укупни психофизички развој;
- * Ослањање на потенцијале детета и помагање да изрази своју способност, унутрашње потребе и интересовање и даље их развија;
- * Допринос проширивању и сређивању социјалних и сазнајних искустава;
- * Оснаживање комуникативне компетенције;
- * Допринос емоционалној и социјалној стабилности деце и подржавање мотивације за новим облицима учења;
- * Обезбеђивање донекле подједнаког старта за полазак у школу;
- * Допуна породичном васпитању и унапређивање њене васпитне компетенције;
- * Повезивање предшколског и школског образовања и васпитања и успостављање континуитета у васпитању и образовању деце.

ЦИЉ припремног предшколског програма,

- као дугорочан, одвија се током читавог предшколског периода:

Омогућавање разноврсних прилика за сусрет детета са добро пробраним узорком подстицаја из физичког и социјалног окружења, за слободно испробавање својих нарастајућих моћи и активно упознавање света око себе, других људи и самога себе.

-шта није : - није издвојен сегмент деловања на дете - подучавање и непосредна припрема за писање, читање, рачунање, што су честа очекивања родитеља којима се васпитачи исто тако често повинују.

- непосредан циљ, наш циљ у свим припремним предшколским групама :

ДА СЕ ДОПРИНЕСЕ ЗРЕЛОСТИ ИЛИ ГОТОВОСТИ ЗА ЖИВОТ И РАД СВАКОГ ДЕТЕТА, КАКАВА ГА ОЧЕКУЈЕ У ОСНОВНОЈ ШКОЛИ

ШТА ЈЕ ГОТОВОСТ ЗА ПОЛАЗАК У ШКОЛУ?

* ДЕФИНИШЕ СЕ КАО СПРЕМНОСТ ДЕТЕТА ДА СТИЧЕ И РАЗВИЈА ВЕШТИНЕ, СПОСОБНОСТИ И ЗНАЊА КОЈЕ СУ ОСНОВА ЗА ДАЉЕ ШКОЛОВАЊЕ, И ПОДРАЗУМЕВА:

- ФИЗИЧКУ

- ИНТЕЛЕКТУАЛНУ,

- СОЦИЈАЛНУ,

- ЕМОЦИОНАЛНУ ЗРЕЛОСТ и,

- РАНИЈЕ ИСКУСТВО И МОТИВАЦИЈУ ЗА УЧЕЊЕ, И РЕЗУЛТАТ ЈЕ ИНТЕРАКЦИЈЕ :

* ПРИРОДНИХ ТОКОВА САЗРЕВАЊА,

* ИСКУСТАВА И ЗНАЊА КОЈЕ ДЕТЕ СТИЧЕ И

* МОТИВАЦИЈЕ ЗА УЧЕЊЕ.

Унутар сваке од ових, ГОТОВОСТ МОЖЕ БИТИ:

- * **ОПШТА:** сложене карактеристике личности детета - његове могућности, потребе и мотиви, постигнути ниво психофизичког развоја (телесног, социо-емоционалног, когнитивног и развоја комуникације и стваралаштва) од којих зависи активно прилагођавање детета новим условима живота и рада какви га очекују у школи; и
- * **СПЕЦИЈАЛНА:** је саставни део опште, и представља поседовање специјалних знања вештина и навика потребних за сналажење у новој средини, на које ће се надовезати усвајање наставних садржаја, посебно матерњег језика и математике.

Задаци васпитно-образовног рада у години пред полазак у школу

Остваривање припремног предшколског програма није неки издвојен програм који се одвија супротно општим начелима васпитно-образовног рада, па у том смислу **општа полазишта** изнета у Предшколском програму дечјег вртића важе и за васпитаче који остварују и овај програм.

Рад на процесу развијања, **опште и посебне(специјалне) готовости** за школу- **физичке, социјалне, емоционалне интелектуалне и мотивационе**, васпитач у Припремном предшколском програму, **оствариваће путем специфичних задатака који се односе на важне аспекте припреме за полазак у школу а они гласе :**

1. ПОДСТИЦАЊЕ ОСАМОСТАЉИВАЊА,
2. ПОДРШКА ФИЗИЧКОМ РАЗВОЈУ
3. ЈАЧАЊЕ СОЦИО-ЕМОЦИОНАЛНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ
4. ПОДРШКА САЗНАЈНОМ РАЗВОЈУ
5. НЕГОВАЊЕ РАДОЗНАЛОСТИ
6. ПОШТОВАЊЕ ИНДИВИДУАЛНОСТИ И ПОДСТИЦАЊЕ КРЕАТИВНОСТИ.

**ОБАВЕЗНИ ОКВИР, ОБИМ И НАЧИНИ ОСТВАРИВАЊА СПЕЦИФИЧНИХ ЗАДАТАКА
ВАСПИТАЧА ПРЕМА АСПЕКТИМА ПРИПРЕМЕ ЗА ПОЛАЗАК У ШКОЛУ - ПО
МОДЕЛУ-А
И МОДЕЛУ-Б**

ШТА, КО, КАКО, ЧИМЕ ?

1. ПОДСТИЦАЊЕ ОСАМОСТАЉИВАЊА, од стране васпитача и одраслих, (пре свега родитеља), **само у оној мери у којој је неопходно**, више као ослонац за даље активности а **не** као готово решење, **на тај начин** што ће стварати и користити све ситуације у којима ће се дете осећати сигурно и у којима ће имати бројне могућности за самостално обављање активности, а **односи се на подршку** развоју способности **детета:**
  - да брине о себи,
  - сналази се у социјалном окружењу,
  - изграђује радне навике,
  - осамостаљивање и у смислу развоја способности да само истражује, решава проблеме, ствара, иницира, доноси одлуке,
  - развијање способности изражавања и سموизражавања

* **ПОДРШКА ФИЗИЧКОМ РАЗВОЈУ** - где је **задатак васпитача** и других сарадника, да пажљиво изабере активности одговарајућих форми и облика, њиховим дозирањем и варирањем утичу на оптимализацију развоја;

а односи се на :

- **подстицање природног раста и развоја,**
- **задовољење потребе за кретањем и моторном активношћу, и**
- **омогућавање развоја моторног потенцијала.**

путем **упражњавања физичких активности** које стимулишу :

- **развијање различитих вештина,**
- **подстичу сензомоторну координацију,**
- **доприносе развијању контроле покрета(равнотежа,снага,координација)**
- **оспособљавање деце за практиковање покрета који укључују крупне мишићне групе,**

- **учење и овладавање моторичким играма са правилима и структуром**

* **ЈАЧАЊЕ СОЦИО-ЕМОЦИОНАЛНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ** > **а односи се на:**

-**подршку развоју позитивне дечје слике о себи као основе самопоуздања, социјалних сазнања и вештина у групи вршњака, у којој ће имати прилику:**

- **да изграђује однос према другима,**
- **да се учи од других,**
- **да поштује друге,**
- **да учествује у заједничком доношењу правила**
- **да активно изграђује односе,**

у чему је улога и задатак васпитача да **пружа подршку детету да се:**

- **успешно интегрише у социјалну средину,**
- **да постане равноправан члан групе,**
- **да у тој групи може да здовољава и развија своје потребе, уважава потребе других и упознаје себе на нов начин,**

на тај начин што ће омогућавати детету да:

- **исказује своја осећања**
- **препознаје и адекватно реагује на осећања других**
- **развије самоконтролу и емпатију, и све то:**
- **у позитивној атмосфери међусобног прихватања и уважавања.**

* **ПОДРШКА САЗНАЈНОМ РАЗВОЈУ** >**односи се на:**

- **подршку развоју интелектуалних функција и операција:**

- **мишљења - говора**
- **памћења - опажања**
- **маште,**

у чему је **задатак васпитача**, и других одраслих, да **пажљивим и стрпљивим ставом помогне, детету да:**

- **пронађе активност која га занима(да му понуди и омогући избор),**
- **преузме одговорност за своје изборе,**
- **да се концентрише на решавање задатака и у томе истраје,**

на тај начин што ће омогућити детету да:

- **истражује**
- **учава везе,**
- **проналази податке и анализира их, да ствара**
- **да тражи и испитује начине како да реши одређени проблем.**

- * НЕГОВАЊЕ РАДОЗНАЛОСТИ, као сложен процес, односи се на :
  - уважавање природне дечје радозналости, и
  - природне потребе (радозналост) за сазнавањем и проширивањем искуства,
  - чему је улога-задатак и стратегије васпитача, и других одраслих, да :
  - полази од и поштује дечја интересовања и иницијативе
  - омогућава да постављају питања, предлоге
  - прихвати и разуме " грешке " као изражену потребу детета за сазнавањем и протумачи је као знак мисаоне активности детета;
  - уважава дечје искуство
  - приређује, осмишљава, богату, разноврсну и подстицајну средину.
  - * ПОШТОВАЊЕ ИНДИВИДУАЛНОСТИ И ПОДСТИЦАЊЕ КРЕАТИВНОСТИ, а то значи и задатак је, васпитача, и других одраслих да у развијању програма поштују и уважавају:
  - индивидуалност сваког детета
  - темпо развоја, потребе, стил учења сваког појединог детета,
  - детету својствен начин доживљавања и изражавања,
  - његову стваралачку иницијативу и потенцијале за изражавање стваралачких способности различитим медијима,
- односно, да дечи пружају прилике да кроз игру и активност изразе своје стваралачке потенцијале у: говору, драми, музици, плесу, цртању, вајању, графици, хумору и слично.

3.2 САРАДЊА СА ПОРОДИЦОМ, ШКОЛОМ И ДРУШТВЕНОМ СРЕДИНОМ

Припрема детета за школу је заједнички посао и одговорност васпитача, (вртића), родитеља, (породице), и учитеља(школе) и процес у коме сви учествују и доживљавају га, пре него догађај који се дешава само детету.

Отуда, је **оквир стратегија и облика сарадње са породицом :**

- узајамно информисање и уважавање
- међусобно усклађивање потреба и очекивања
- развијање толеранције и личне иницијативе
- међусобно договарање и доношење одлука
- подела улога и преузимање одговорности.

нивои сарадње са породицом :

1.ИНФОРМАТИВНИ : упознавање и узајамно информисање васпитача и родитеља о свему што је од значаја за развој, васпитање и образовање детета у години пред полазак у школу. **у форми :**

- **панои или огласне табле**
- **"кутак за родитеље"**
- **усмени разговори**, свакодневни размена између родитеља и васпитача
- **отворена врата**, (у време Дечје недеље, учешћа у заједничким акцијама, приредбама, прославама, планираним заједничким васпитно-образовним активностима
- **родитељски састанци, општи или групни** (у септембру, новембру, марту и јуну са завршном приредбом), од којих се на септембарском,

поред општих информација обрађује стручна тема **Припрема детета за полазак у школу као заједничка одговорност породице и вртића.**

- телефонски контакти по потреби
- брошуре и информатори за родитеље
- изложбе дечјих радова

2. ЕДУКАТИВНИ НИВО - у циљу развијања вештина и стицању знања од значаја за развој детета а пре свега оних која се односе на припрему детета за полазак у школу, **у форми :**

- тематских дискусија,
- трибина,
- радионица,
- предавања са видео или филмским записом,
- панои са стручним порукама,...

3. НЕПОСРЕДНО УКЉУЧИВАЊЕ РОДИТЕЉА У ВАСПИТНИ ПРОЦЕС, у форми:

- природне животне ситуације у вртићу-групи(прослава рођендана, у време оброка...)
- унапред испланиране активности(излети, васпитно-образовне активности, учешће у планирању непосредног рада, опремање васпитно-образовне средине, израда и поправка играчака, посета радног места родитеља, биоскопа, позоришта, споменика, музеја...)

САРАДЊА СА ШКОЛОМ

1. Информативни ниво - упутства у вези са уписом у школу и све опште информације у вези с тим.

2. Заједничке активности - периодични контакти са школском децом:

- заједничке игре, приредбе, прославе, излети, учешће у акцијама и кампањама поводом Дечје недеље, Светског дана правилне исхране, Дана пролећа, Дана Планете Земље, поводом верких празника - Божића, Ускрса...
- узајамне посете, дружење са учитељима, заједнички часови, испрачај деце из вртића-дочек деце у школи играонице, радионице...

3. Стручне размене -

- активи посвећени теми полазак деце у школу, разматрање спремности, садржаја, посебно у вези обучавања у читању, писању, рачунању...
- размена информација о развоју и активностима појединачног детета

САРАДЊА СА ДРУШТВЕНОМ СРЕДИНОМ И ЛОКАЛНОМ ЗАЈЕДНИЦОМ

Природно и локално окружење и друштвена заједница, **вртића или групе на селу**, за дете које полази у школу је веома важно и зато **оно треба да буде у функцији васпитно-образовног рада и његов саставни део с циљем да се детету помогне да себе доживи и осети чланом уже и шире друштвене средине и заједнице.**

У овом смислу, у **форми сарадње и коришћења** наведених ресурса и циља **сваки појединачни вртић или група на селу ослањаће се у планирању васпитно-образовног рада на конкретно непосредно окружење и ресурсе који могу бити:**

- сво непосредно природно окружење, његове знаменитости, специфичности, историјске, географске, паркови, реке, шуме, брда, планине... етничке одлике и традиција, обичаји...
- **културно-просветне установе** (школе, музеј, библиотека, позориште...), невладине организације, фолклорна, ловачка и сл. друштва, Дом за децу, Дом пензионера, шах или спортски клубови ...
- **материјалне творевине културе:** споменици, обележја, цркве...
- **предузећа, привредни и занатски објекти**
- **Друштвена заједница:** Општина, Месна заједница
- **Друштвене организације:** Кућни савет, Удружење пензионера, Црвени крст, Еколошка удружења....

3.3. МОДЕЛ - А ПРИПРЕМНОГ ПРЕДШКОЛСКОГ ПРОГРАМА

У остваривању овог модела поћи од **заједничких полазишта изнетих у тачки 3.1 и 3.2. у оквиру наслова 3. Припремни предшколски програм и Полазишта за развијање припремног предшколског програма по овом моделу** (стр. 61-62 Општих основа предшколског програма).

А. СТРУКТУРА АКТИВНОСТИ У ДНЕВНОМ РАСПОРЕДУ :

- **заједничко окупљање на почетку дана**, заједничко договарање о ономе чиме ће се данас бавити, да деца испричају неки, за њих важан, догађај, осећање...;
- **активности у малом групама, индивидуалне активности или у пару**, по избору деце;
- **заједничке активности деце и васпитача**, (повремено и по потреби окупљање целе групе), **две организоване активности дневно**;
- **заједничко окупљање на крају дана**, разговор о утисцима тог дана, договори за сутра (донети, урадити, завршити, питати одрасле- домаћи задаци), поздрављање;
- **физичке активности** (два пута недељно): јутарња гимнастика- вежбање ,рекреативне активности, полигони; боравак напољу

Б. ПОСМАТРАЊЕ И ПРАЂЕЊЕ ДЕЦЕ У ФУНКЦИЈИ ПЛАНИРАЊА саставни део васпитно-образовног рада и васпитач га планира, на почетку године посебно у септембру, и перманентно, по потреби, (шта, које или коју децу, зашто посматра); **посматрање се одвија у спонтаним и планираним ситуацијама.**

В. ПЛАНИРАЊЕ СРЕДИНЕ ЗА УЧЕЊЕ И РАЗВОЈ - чини је :

- физичка средина унутар дечјег вртића,
- природно и друштвено окружење,
- социјална средина,

(о свему подробно на стр.71-72 Општих основа предшколског програма).

Г. ВРЕДНОВАЊЕ И САМОВРЕДНОВАЊЕ ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОГ РАДА

Као сталан процес критичког процењивања (**континуирана, циљна, намерна и функционална процена**) података уочених и прикупљених током васпитно-образовног деловања, **служи васпитачу да :**

- прати развој, постигнућа и напредовање деце
- на основу процењеног планира нове, сложеније, секвенце
- планира информисање родитеља
- стиче увид у свој рад и даље развијање програма

* САМОВРЕДНОВАЊЕ (или самопроцена, или самоевалуација) је :

- **професионални разговор са самим собом** које се обавља у свим сегментима рада: **планирању, непосредном раду са децом, сарадњи са породицом**, када васпитач себи поставља низ питања :

- зашто баш то планирам ?
- како су деца реаговала на понуђено ?

- који су кључни параметри за процену понашања и способности деце
- да ли је оно што сам урадила у складу са планираним циљевима, намерама, очекивањима ?

Може се обављати и групно, тимски и у срадњи са стручним сарадницима и родитељима, кроз дискусије, анализе документације, видео записа и слично.

Д. ДОКУМЕНТОВАЊЕ ДЕЧЈЕГ УЧЕЊА И РАЗВОЈА

Посматрање, праћење, идентификовање, прикупљање, описивање и документовање дечјег развоја, учења и напредовања сваког појединог детета,

осим што служи васпитачу да увидом у свој рад доноси продуктивније одлуке, у функцији је и унапређивања сарадње са породицом и **пре свега реалног увида у развој детета и што ће послужити васпитачу да та запажања размени са будућим учитељем детета.**

Ова документација се води у форми **Дечјег досијеа (портфолио), који садржи податке о развоју и учењу сваког појединог детета** (дечја питања, ликовни радови, описи о његовом дружењу, емоцијама, како мисли, решава проблеме, анализира, ступа у интеракцију- интелектуално, емоционално и социјално - са другима).

Б. РАЗРАДА МОГУЋИХ И ПРЕПОРУЧЕНИХ СДРЖАЈА

МОГУЋИ СДРЖАЈИ су општи, ОБАВЕЗАН ОКВИР, као извор за другачије идеје и решења: избор, комбиновање, повезивање, осмишљавање...

ПРЕПОРУЧЕНИ ОКВИР садржаја, у овом програму треба **васпитачу да служе пре као ИДЕЈА, ПРИМЕР** за планирање и организацију васпитно-образовног рада, а **не као дословни.**

ИЗВОРИ МОГУЋИХ ОСНОВНИХ СДРЖАЈА

1. реалан животни контекст :

- васпитна група - дете, деца, васпитач и родитељи уживоту васпитне групе,
- дечји свет - дечји продукти, дечје игре, традиционалне дечје игре,....:

2. шира социјална мрежа :

- живот у социјалном окружењу > рад, односи међу људима, куће науке, уметности и културе...

- саобраћај у ближем окружењу вртића у граду или селу, безбедност деце;

3. свет ствари, науке и природе;

4. уметност и култура:

- народна и ауторска књижевност, ликовна и музичка уметност, позориште (позориште лутака, позориште сенки), свет слика (фотографије, постери, панои, стрипови, филм...).

У избору садржаја важно је:

- да се садржајима подржава искуство деце, да допуњавају оно што дете зна, уме и може,
- да буду занимљиви, интересантни, игровни, прожети хумором, сазнајно провокативни,
- да су педагошки релевантни, да доприносе остваривању планираних циљева и задатака и буду извор за разнолике активности деце,
- да покривају све области развоја: сазнајни, социо-емоционални, физички,
- да су богати у разноврсности: формама и темама,
- да представљају културне, уметничке и васпитне вредности.

РАЗРАДА ПРЕПОРУЧЕНИХ САДРЖАЈА ПРЕМА МОДЕЛУ А

I СОЦИО-ЕМОЦИОНАЛНИ РАЗВОЈ

ТЕМЕ	САДРЖАЈИ	ЦИЉЕВИ
ОВО САМ ЈА	<ul style="list-style-type: none"> - Овако изгледам (телесна шема) - Говор тела - Мој лични и породични идентитет - Моја осећања (радујем се, волим, љут сам...) - Ја могу... - Желим да... 	<ul style="list-style-type: none"> - Појам о себи, поверење у себе и сазнања о сопственом континуитету - Развијање свести о физичком идентитету, полној улози и разумевање улоге супротног пола - Свест о сопственим осећањима, потрбама, жељама, сновима...
ЈА И ДРУГИ	<ul style="list-style-type: none"> - Моја породица (родбина, комшије...) - Моји другови и ја - Моје место у кући, вртићу... - Договорили смо, посвађали се... - Сличности и разлике - Стављање у позицију другог (да сам...) - Сарадња, пријатељство, супарништво... 	<ul style="list-style-type: none"> - Разумевање породичних односа и родбинских веза, ђање поноса што је члан породице - Развијање осећања припадности групи - Спознавање и прихватање себе у поређењу са другом децом - Препознавање и поштовање сопствених потреба и осећања других - Опажање и прихватање различитости других - Спремност за договарање, узајамну помоћ и успостављање блиских односа
ЈА И СВЕТ	<ul style="list-style-type: none"> - Култура, обичаји, традиција из непосредне околине - Упознавање са обрасцима понашања различитих култура - Позитиван став према различитостима међу децом и људима 	<ul style="list-style-type: none"> - Познавање друштвених конвенција, обичаја и правила понашања оквира непосредне средине и различитих култура - Толеранција и позитиван став према различитостима у култури, обичајима и индивидуалним разликама
ЕКОЛОГИЈА	<ul style="list-style-type: none"> - Поштовање и љубав према природи и животињама - Систем вредности и стил живљења у хармонији са природним окружењем - Утицај човека на околину (позитиван и негативан) - Позитиван однос према окружењу и могућност узајамног деловања 	<ul style="list-style-type: none"> - Поштовање и схват. природе као повезане целине - Схватање значаја очувања планете и важности природе за опстанак човека - Изграђивање личног става према природи на основу схватања да сви постушци имају одређене последице у ужој и широј средини

ТЕМА	САДРЖАЈИ	ЦИЉЕВИ
САМОПОШТОВАЊЕ	<ul style="list-style-type: none"> - Здрав појам о себи и реално процењивање својих могућности и ограничења -Осећање прихваћености, самопоуздање -Толеранција и правичн. -Самоконтрола и емпатија - Конструктивно решавање проблема и ненасилна комуникација - Изграђивање културно-хигијенских и радних навика - Брига о себи 	<ul style="list-style-type: none"> - Подршка развоју позитивне слике о себи као основе за изграђивање самопоуздања, самопоштовања и сналажења у социјалном окружењу - Успешна интеграција у социјалној средини којој дете задовољава и уважава своје и осећања и потребе других - Стицање елементарних сазнања о здравственој култури и јачање менталног и телесног здравља - Позитиван однос према раду и спремност да се уложи труд, истрајност и одговорност
ПРАВА И ДУЖНОСТИ	<ul style="list-style-type: none"> -Дечја права -Правила понашања у вртићу и породици - Бонтон -Узајамно поштовање и договарање у игри, животу... -Морална начела у свакодневном животу (брига о слабијима, праштање, чињење добрих дела...) - Расуђивање (добро, лоше...) - Разрешавање конфликта и увежбавање најконструктивнијих решења 	<ul style="list-style-type: none"> - Развој самопоштовања, свест о себи, разумевање и усклађивање својих права са правима других - Неговање толеранције и дијалога у комуникацији - Познавање, разумевање и придржавање правила културног понашања и опхођења - Познавање елементарних норми којима се регулише однос према самом себи, према другим људима и свему што га окружује
ИНДИВИДУАЛНОСТ И АУТОНОМИЈА	<ul style="list-style-type: none"> - Изграђивање сопствених начина изражавања емоција прихватљивих за себе и друге - Осетљивост на осећања других (саосећање, самилост, разумевање, 	<ul style="list-style-type: none"> - Вољна контрола над својим емоцијама и свесно регулисање сопственог понашања - Способност за саосећање, афективну комуникацију - Владање собом у конфли-

ТЕМА	САДРЖАЈ	ЦИЉЕВИ
ИНДИВИДУАЛНОСТ И АУТОНОМИЈА	емпатија) - Разумевање узрока сопствених емоција - Контрола испољавања негативних осећања, каналисање на конструктиван начин - Развијање осећања сигурности и прихваћености - Поверење у сопствене снаге и позитивна слика о себи	ктним ситуацијама, иницијативност, самосталност, самодисциплина и одговорност за своје поступке - Развијање отпорности према стресовима и фрустрацијама, способност разумевањ сопствених емоција

Литратура:

- “Корак по корак 2”- група аутора
- “Основе програма васпитно-образовног рада са децом предшколског узраста” – Др Емил Каменов
- “Сопственим искуством до знања” – Мара Шаин
- “Нешто лично – Ја о себи” – Ивковић, Трикић
- “Нешто лично – Ја и други” – Ивковић, Трикић
- “Чувари осмеха” – Игњатовић, Савић
- “Сазнање о себи и другима”- Игњатовић-Савић
- “Чувари природе” – Ишин-Томић
- “Буквар дечјих права” – Љубивоје Ршумовић
- Приручник за подстицање дечјег самопоштовања – Гера, Дотлић
- “Свет у мени и око мене” – Милена Михајловић

II САЗНАЈНИ РАЗВОЈ

A. ЗНАЊЕ И РАЗУМЕВАЊЕ СВЕТА

ЦИЉЕВИ:

Стварати услове да деца:

- слободно испољавају своју иницијативу, интересовања и природну радозналост за ствари и појаве које их окружују;
- откривају различите начине стицања знања кроз активно самостално долажење до одговора (посматрањем, истраживањем, предвиђањем, експериментисањем, упоређивањем...);
- питају, експериментишу, износе и проверавају своје претпоставке, решавају, роблеме;
- откривају узрочно-последичне односе међу стварима и појавама;
- класификују, разликују и категоришу ствари по њиховим својствима;
- примењују стечена знања у новим ситуацијама; стичу основне појмове о свету који их окружује: о животу људи, природним појавама, друштвеним односима и делатностима;
- развијају одговоран однос према себи и окружењу.

ТЕМЕ :

1. ЈА И СВЕТ ОКО МЕНЕ - живи и неживи
2. ЈА У СВЕТУ БИЉАКА
3. ЈА У СВЕТУ ЖИВОТИЊА
4. ЧОВЕК
5. ЈА У СВЕТУ ПРИРОДНИХ ПОЈАВА
6. ЕКОЛОГИЈА
7. САОБРАЋАЈ

ТЕМА	АКТИВНОСТИ	ЦИЉЕВИ
1. ЈА И СВЕТ ОКО МЕНЕ	<ul style="list-style-type: none"> * На путу од куће до вртића: види се, чује се, креће-не креће, шта ? испричај, нацртај, допуни...; * Ослушкујемо, запажамо, проверавамо у нашој околини - шетња; * Дидактичке игре-лото, класификација: живо - неживо; * У неживом свету ствари, апарата, машина... врсте-функционисање; * Правимо макете-рељеф; * Има неке особине "живог" а није живо - ? * Драмска радионица: Кад би ствари оживеле, шта би испричале? 	<ul style="list-style-type: none"> * Проширивање хоризонта знања о свету и место детета у њему; * Упознавање физичке димензије околног света детета; * Анализирање и класификација: шта је исто-слично, различито - у чему, зашто ?; * Уочавање карактеристика живог и неживог света; * Подстицање процеса класификације и генерализације; * Проширивање речника, развој процеса мишљења, комуникације, сарадње, стваралаштва;

ТЕМА	АКТИВНОСТИ	ЦИЉЕВИ
2. ЈА УСВЕТУ БИЉАКА	<p>*Биљке свуда око нас -радионица:ја сам јела,лала,бор,трава...и растем и формирање група по томе;групе пртају станишта-места где расту: *Зашто су биљке жива бића кад се не крећу ?карактеристике; *Класификација биљака на: воће- поврће и унутар њих; * Делови биљака и грађа; * Услови раста,развоја биљака : експерименти;</p> <p>*Класификација биљака по томе где расту-екосистеми - воћњак,њива,шума,бара лиада;...; *Користи од биљака; *Занимања људи везана за биљке : ратар,повртар,воћар,шумар; *Говорне игре: на речи малине,јагоде,купус,паприка,...; *Човек и биљке као храна,лек,украш радост>бадњак-јелка;биљке и чист ваздух;као имена(рад у групама); *Биљке у поезији,причама,музици народним изрекама -</p>	<p>*Проширивање знања о свету - живи свет биљака; *Откривање и упознавање карактеристика биљака: раст,развој,услови...; * Стицање сазнања о односима мађузависности у природи; * Посматрање,уочавање,закључивање, експериментисање,класификација, провера,преношење на ментални план; *Подстицање процеса логичког мишљења и постављања питања: зашто,како,ако...; * Развијање комуникативних функција говора усвајање нових речи и израза; *Култивисање дечје пажње; *Развој доследности,одговорности... *Развој појма о односу и месту детета у свету природе; *Развој дечјег језичког и ликовног стваралаштва; *Ослобађање од перцептивних информација-чула могу да преваре;</p>
<p>ЗА ТЕМЕ 1. и 2. УЧЕШЋЕ ПОРОДИЦЕ: - у подршци детету да пронађе,уради, донесе, задато заврши.... - у прикупљању потребних материјала - учешћу у групи као сарадника у в.о.раду,на излету,као домаћин...</p> <p>РЕСУРСИ ОКРУЖЕЊА: -природно окружење- парк,ливада,башта,воћњак... - шире окружење,шума,река,језеро,брдо,планина...</p> <p>ДОКУМЕНТОВАЊЕ ДЕЧЈЕГ УЧЕЊА И РАЗВОЈА: формирати доказе о дечјим постигнућима: албуми,збирке,хербаријум,групни радови,питања.искази,тумачења...,са запажањима о појединачном детету:активностима>учењу,мишљењу-како,да ли поставља питања,анализира,закључује,како ступа у интеракцију-социјалну,интелектуалну и емоционалну.</p> <p>ЛИТЕРАТУРА:-Енциклопедије,Корак по корак 2,збирке прича,песам,музичких репродукција,збирке игара, Сопственим искуством до знања и Како припремамо дијете за полазак у школу:Мара Шаин,Приручник за васпитаче и учитеље у издању Креативног центра,Модел-Б основа програма-Е,Каменов ...</p>		

ТЕМА	АКТИВНОСТИ	ЦИЉЕВИ
<p>3.ЈА У СВЕТУ искуства; ЖИВОТИЊА</p>	<p>*Уводна радионица: ја сам...и јављам се овако...кажи нешто о себи: изглед,корист,где живи,лукавство, верност,опасан,дивљи...; *Карактеристике животиња, на типичним примерима:крава, рибе, птице, инсекти...(по избору) ; *Животиње које живе са човеком су... а које живе саме ?Сличности-разлике *Животни циклус,размножавање; *Животиње и младунци;домаће-дивље - рад по групама-класификовање; *Правимо албум животињско царство: домаће-дивље-необичне-далеких крајева...класификовањем; *Користи од животиња; *Кућни љубимцац-и моја одговорност; *Животиње и биљке-у каквој су вези? *Човек-биљке-животиње:међузависност,како у чему ? *Животиње у баснама,причама,поезији,музици,народним изрекама...;</p>	<p>*Реструктурирање познатог *Стицање нових искустава и изграђивање знања; *Уочавање,повезивање,закључивање; *Схватање узрочно-последичних веза, односа и међузависности; *Изграђивање поимања живог света као целине; *Уочавање сличности и разлика у грађи : човек - животиње; *Развијање схватања односа у живом свету и закона природе; *Развој комуникативних функција говора; *Развијање сарадње и толеранције; *Утицање на развој и изграђивање процеса мишљења,памћења,говора као средства изражавања, социјализован говор; *Развој стваралачких способности : -ликовних -језичких -драмских -музичких</p>
<p>УЧЕШЋЕ ПОРОДИЦЕ : -у активностима, везано за занимања о животињама,као сарадници у опремању в.о.средине,помагачи,реализатори в.о.активности - помоћ деци да проналазе разне прилоге, заврше, ураде задато...</p> <p>РЕСУРСИ ОКРУЖЕЊА И ШИРЕ ОКРУЖЕЊЕ: -ветеринарска станица - продавница меса... - фарма.зоо-врт</p> <p>ДОКУМЕНТОВАЊЕ ДЕЧЈЕГ УЧЕЊА И РАЗВОЈА: формирати доказе о дечјим постигнућима: албуми,збирке,групни радови,питања.искази,тумачења... са запажањима о појединачном детету:активностима>учењу,мишљењу-како,да ли поставља питања,анализира,закључује,како ступа у интеракцију-социјалну,интелектуалну и емоционалну.</p> <p>ЛИТЕРАТУРА: Разне енциклопедије о животињама,човеку,биљкама,збирке дидактичких игара,Игре опажања(Каменов,Е.), Корак по корак 2 , Сопственим искуством до знања и Како припремамо дијете за полазак у школу:Мара Шаин ... књиге прича,поезије,музичке репр. , Приручник за васпитаче и учитеље у издању Креативног центра,Модел-Б основа програма-Е,Каменов ...</p>		

ТЕМА	АКТИВНОСТИ	ЦИЉЕВИ
<p>4. ЧОВЕК</p>	<p>*И човек је живо биће - али...(човек и природа-жива-нежива и одговорност); *Човек као припадник друштва; *Библијска прича о човеку; *Човек унутра-грађа,органи,...; *Мама+тата=бата+сека+ја=породица *И мама и тата имају маму и тату, сестре,браћу, а они су мени... (шира породица)породично стабло; *Свуда у свету је тако,само што је боја коже другачија -расе; * Моја породица живи у...(стан,кућа, село,град,улица,телефон...),а људи живе и, у, на...; *Ми у породици славимо...а људи разних крајева славе...(обичаји,начин живота,исхрана,култура,становање, и упоређивање); *Моја мама-тата по занимању је ...и ради у...(професије)рад човека; *Друштвени и односи међу половима, институције појаве(рад,радни процес у вртићу, институције у окружењу, и шта се у њима ради : -Месна заједница,Општина, пошта,библиотека,пијаца,музеј,црква, аутобуска-железничка станица...), значајни датуми,прославе...; *Човек и његове улоге и делатности у творевинама писане и материјалне културе;</p>	<p>*Развијање схватања места,улоге и одговорности човека у и за природу; *Уочавање битних разлика: човек-остала жива бића; *Упоредивне и уочавање сличности и разлика у грађи и функција органа; *Развијање сазнања о човеку као друштвеном бићу и породици као основној ћелији друштва,насупротив: чопору,јату,пчелињку...; *Развијање сазнања о људима,култури расама,обичајима,начину живота... у правцу прихватања различитости, толеранције,алтруизма...; *Стицање знања о различитим занимањима,раду и њеровој улози за развој друштва; *Развијање радних навика и одговорности да се преузимају обавезе; *Утицање на процесе мишљења, развој комуникативне и експресивне стране говора,усвајање нових речи и израза; *Развијање активног самосталног долажења до одговора,постављање питања и долажења до одговора;</p>
<p>УЧЕШЋЕ ПОРОДИЦЕ : -помоћ деци у прикупљању разних прилога,слика,енциклопедија материјала;као гости у групи који причају о...домаћини на радном мету...;партнери у развијању радних навика и одговорности....</p> <p>РЕСУРСИ ОКРУЖЕЊА: - обилазак неких од оближњих друштвено-привредних установа и предузећа а пре свега сам вртић,неких удружења,етно музеја...</p> <p>ДОКУМЕНТОВАЊЕ ДЕЧЈЕГ УЧЕЊА И РАЗВОЈА : "Књига" на тему ЧОВЕК -значајнија и битна остварења. са запажањима о појединачном детету:активностима>учењу,мишљењу-како,да ли поставља питања,анализира,закључује, како ступа у интеракцију-социјалну,интелектуалну и емоционалну.</p> <p>ЛИТЕРАТУРА:Енциклопедије,Анатомски атлас,Корак по корак 2 ,Буквар здравља-Цуцић В. и Ђулум Ј.Р., књижевна дела-приче,поезија.народна књижевност...музичке репродукције. Приручник за васпитаче и учитеље у издању Креативног центра,Модел-Б основа програма-Е,Каменов ...</p>		

ТЕМА	АКТИВНОСТИ	ЦИЉЕВИ
<p>5.ЈА У СВЕТУ ПРИРОДНИХ ПОЈАВА</p>	<ul style="list-style-type: none"> * Годишња доба као природна појава и њихове одлике,утицај или прилагођавање човека-како?;; * Експериментисање као начин за откривања и сазнавање непознатог *Земља-Месец-Сунце:однос и утицај на смену годишњих доба; Клима; *Топлотне појаве-шта је то ? *Магнетизам као сопствено откриће; *Електрицитет свуда око нас-провара; *Ваздух у нама и око нас а не види се, -како да докажемо да постоји; *Светлост-природни и вештачки извори светлости-који,какви...; *Звук као физичка појава-порекло врсте,јачина,простирање; *Трење и кретање-изазивање да би се уочило:инерција,брзина,отпор,сила...; *Вода је безбојна,је лед и пара...агрегатна стања,-бара,поток,река,језеро, море,океан; *Киша,облак,град,слана,магла,снег; *Вода као течност(и млеко и крв-разлика),услов живота живог света; *Вода као растварач-растворљивост; *У води нешто плива-тоне-зашто? *Рељеф наше околине-разгледамо, закључујемо,правимо макету рељефа; *Свемир-место Земље,Сунца,Месеца, Звезда у њему-мали астрономи; *Вода и копно на глобусу : правимо рељеф 	<ul style="list-style-type: none"> *Схватање и разумевање појава у природи независно од човека ; *Увиђање повезаности између појединих појава у природи; *Стицање основних сазнања о природним законитостима,појавама; *Откривање узрочно-последичних односа и веза међу стварима и појавама и закључивање; *Употреба стечених сазнања у практичном животу,корисно-опасно; *Преношење на графичко-ликовни план уоченог,сазнатог-шеме,макете; * Откривање различитих својстава материјала:растворљивост,природни, вештачки...; *Подстицање дечје радозналости, иницијативе,постављања питања, хипотеза,тражење одговора; *Ослобађања од непосредно и чулима стеченог искуства и преношење на ментални план; *Подстицање интелектуалног,говорног,ликовног стваралаштва; *Развијање и култивисање пажње, и подстицање процеса готовости;
<p>УЧЕШЋЕ РОДИТЕЉА: -у прикупљању материјала,прилога,као сарадници у активностима, посетама,прибављању књига,филмова,у опремању в.о.средине,као подршка и помоћ деци у развијању одговорности...</p> <p>РЕСУРСИ СРЕДИНЕ: -непосредно и ближе природно окружење, и разне релевантне установе и предузећа(метеоролошка станица,водовод...)</p> <p>ДОКУМЕНТОВАЊЕ ДЕЧЈЕГ УЧЕЊА И РАЗВОЈА:</p> <p>- фасцикле,макете,цртежи питања,одговори,предвиђања,ликовни радови,приче од задатих речи кључних за тему... са запажањима о појединачном детету:активностима>учењу,мишљењу-како,да ли поставља питања,анализира,закључује, како ступа у интеракцију-социјалну, интелектуалну и емоционалну.</p> <p>ЛИТЕРАТУРА: Енциклопедије,Дидактичке игре,У свету електрицитета,Магнетизам,Корак по корак 2 ,Истраживачи дечих душа-Стојановић Б.,Сопственим искуством до знања и Како припремамо дијете за полазак у школу:Мара Шаин, Приручник за васпитаче и учитеље у издању Креативног центра,Модел-Б основа програма-Е,Каменов ...</p>		

ТЕМА	АКТИВНОСТИ	ЦИЉЕВИ
<p>6. ЕКОЛОГИЈА</p>	<ul style="list-style-type: none"> * Живети и складу са природом, чувати и штитити је=ЕКОЛОГИЈА; * Истражујемо живот у природи, у парку, на ливади, испод камена...; * Природа као услов, извор и чувар живота: животна станишта- " ланац исхране"-повезаност-условљеност; * Како биљке и животиње помажу човеку да живи здравије(ваздух-животиње, регулатори природе-ко кога једе и зашто); * Ко, како, где и чиме-загађује природу како то можемо да видимо -наведи, покажи, нацртај(ваздух, вода, шума...); * Градска загађења-ваздух, бука, отпаци; * Ловци, риболовци, птицоловци... да ли они само лове или...? Да их питамо; * Човек као чувар и највећи загађивач! Поруке одраслима; * Мисли глобално, делуј локално-да преведемо на речи, правила и дела: шта ја лично могу да учиним за природу и животиње у њој? Како могу да помогнем. Шта је то рециклажа? ; * Еколошко понашање тате, маме, васпитачице, и међу нама: лепе и ружне речи и реченице * Еколошке приче, песме, химна 	<ul style="list-style-type: none"> * Стицање и изграђивање представа и појмова о екологији: листа еколошких и не еколошких речи; * Реструктуирање познатог и стицање новог искуства проверавајући; * Проширивање и надграђивање познатог> о биљкама и животињама из новог угла; * Прверавање тврдњи путем сопствених акција истраживања; * Подстицање запажања, увиђања, упоређивања, закључивања, уопштавања у практичним активностима и преношење и усвајање на менталном плану; * Развој и проширивање социјалних веза, односа-комуникације; * Развијање говорног и ликовног стваралаштва; * Проширивање речника усвајањем нових речи и израза; * Развијање еколошке културе: у односу на природу-биљни и животињски свет, међу људима, према енергији, раду...;
<p>УЧЕШЋЕ РОДИТЕЉА: -у прикупљању материјала, прилога, као сарадници у активностима, посетама, прибављању књига, филмова, у опремању в.о. средине, као подршка и помоћ деци у развијању одговорности према природи...</p> <p>РЕСУРСИ СРЕДИНЕ: -ближе и шире природно окружење, станишта, објекти, ловачка и еколошка удружења, фабрике загађивачи...; учешће у еколошким кампањама: Светски дан хране, здравља, Дан пролећа, Дан Планете Земље, Дан чистог ваздуха у сарадњи са ЕКО-организацијама, ...;</p> <p>ДОКУМЕНТОВАЊЕ ДЕЧЈЕГ УЧЕЊА И РАЗВОЈА: - питања, одговори, предвиђања, ликовни радови, приче и листе од задатих речи кључних за тему... са запажањима о појединачном детету: активностима> учењу, мишљењу-како, да ли поставља питања, анализира, закључује, како ступа у интеракцију-социјалну, интелектуалну и емоционалну.</p> <p>ЛИТЕРАТУРА:-Зелена планета, Каменов, Е., Еколошки буквар, Корак по корак 2, Моја прва књига о животној средини-Илић М. и Милетић С., Бонтон, ...</p>		

ТЕМА	АКТИВНОСТИ	ЦИЉЕВИ
<p>7. САОБРАЋАЈ</p>	<p>*Саобраћајна радионица:(све што знам о саобраћају), " Ја станујем у Ул.... ... и на путу до вртића...";</p> <p>*Да проверимо на првој раскрсници:Ко су све учесници у саобраћају?Где се ко креће:тротоар,пешачки прелаз-зебра,коло-возна трака.Ко-шта регулише саобраћај?</p> <p>*Какав ј саобраћај у мом селу?;</p> <p>*Да питамо стручњака:саобраћајац нам прича:саобраћајна правила,знаци,ознаке, семафор...;</p> <p>* Ближе и дубље о саобраћајним знацима: обавештавају,упозоравају,забрањују-који,како изгледају,које треба обавезно да знамо(пешачки прелаз,пази школа, болница,телефон...);</p> <p>*Још о семафору - како ради-шта нам говори,анализирамо,правимо,цртамо и музиком заокружујемо;</p> <p>*Како се прелази улица-практична примена знања,на полигону-на улици-путу;</p> <p>*О саобраћају шире:копнени,водени, ваздушни и која возила(стара-савремена) којем припадају.ко их покреће,по чему се крећу и како се зову-занимања,полази-шта-долазишта(аутобуска,железничка станица,лука,аеродром)-да направимо постер-табелу-моделе возиа,путеве;</p> <p>*Саобраћајна дозвола-да питамо у Ауто школи ко и како се стиче?;</p> <p>*Како се понашамо као путници,у возилу у јавном саобраћају;</p> <p>*Учешће у кампањама,акцијама,пројек-тима, конкурсима стваралаштва,о и у вези са саобраћајем у широј средини;</p> <p>*Саобраћај,музика,поезија...</p>	<p>*Реконструисање и увид у дечја искуства и знања као основе за даље;</p> <p>*Проширивање,утврђивање,проверавање и стицање нових искустава;</p> <p>*Усвајање речи и термина везаних за саобраћај;</p> <p>*Познавање значења и улоге: - саобраћајца и средстава; - семафор,саобраћајни,знаци, - ознака: зебра,пуна линија...;</p> <p>*Класификација саобраћајних знакова и познавање основних;</p> <p>*Упознавање и усвајање основних правила о саобраћају;</p> <p>* Упознавање и стицање основних знања о саобраћају и возилима уопште: врсте и занимања;</p> <p>*Практична провера и примена стечених знања;</p> <p>*Проширивање речника и подстицање комуникативних функција говора;</p> <p>*Проширивање социјалних контаката и комуникације и њен развој;</p> <p>*Развој креативности,стваралаштва и вештина;</p> <p>* Развијање личне и саобраћајне културе са посебним акцентом на безбедност</p>
<p>УЧЕШЋЕ РОДИТЕЉА: -у прикупљању материјала,прилога,као сарадници и учесници у активностима, посетама,прибављању књига,изради средстава...;</p> <p>ДОКУМЕНТОВАЊЕ ДЕЧЈЕГ УЧЕЊА И РАЗВОЈА : - питања,одговори,предвиђања, ликовни радови, панои од задатих речи кључних за тему... са запажањима о појединачном детету:активностима>учењу,мишљењу-како,да ли поставља питања,анализира,закључује, како ступа у интеракцију-социјалну,интелектуалну и емоционалну;.</p> <p>РЕСУРСИ СРЕДИНЕ: непосредно и ближе окружење,СУП,Ауто школе,учешће у акцијама...;</p> <p>ЛИТЕРАТУРА: Саобраћајно васпитање деце:Каменов Е.,разне енциклопедије, Корак по корак 2 , Сопственим искуством до знања и Како припремамо дијете за полазак у школу:Мара Шаин ...</p>		

Б. ГОВОР И КОМУНИКАЦИЈА

**ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНИ РАД У ДОМЕНУ ПОДСТИЦАЊА ГОВОРА И КОМУНИКАЦИЈЕ
УСМЕРЕН ЈЕ КА ОПШТИМ ЦИЉЕВИМА:**

- **Развој комуникативних способности детета:** способност служења говором у разноврсним ситуацијама, вештине комуницирања, способност комуникативног слушања;
- **Развијање интересовања и увођење у свет писане речи:** свест и знања о језику;
- **Упознавање и тумачење различитих текстова;**
- **Графичка припрема на елементарном нивоу;**
- **Неговање говорних стваралачких способности детета;**
- **Овладавање вештинама коришћења различитим медијима;**

ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ - ОДНОСЕ НА СТВАРАЊЕ УСЛОВА ЗА :

- **откривање сопствених могућности изражавања и комуницирања: невербално, вербално, графички (писани) говор;**
- **свакодневно слушање, дискусију, разговоре о причама, постављање питања везаних за различите теме које се обрађују;**
- **практиковање разноврсне употребе говора: за саопштавање, обавештавање, описивање, препричавање, постављање питања и давање одговора, давање налога, ...;**
- **испољавање маште и креативности: стварање својих прича и других језичких творевина;**
- **разумевање да писана реч, текст, носи неку поруку;**
- **идентификовање ознака и знакова у свом окружењу;**
- **учествовање у језичким играма (игре гласовима, слоговима, испробавањем и варирањем речи...);**
- **идентификовање појединих слова и уочавање везе слово-глас;**
- **експериментисање и игре линијама, знацима, тачкама;**
- **да уживају у текстовима који им се читају и које и сами могу да препричају, запамте с разумевањем, репродукују: приче, поезија...;**
- **овладавају оријентацијом слева надесно и одозго надоле и уочавање карактеристика писаног текста;**
- **постепено повезивање изговорене речи са напоисаним .**

Литература: Корак по корак 2, Игре словима и Како припремамо дијете за полазак у школу - М. Шаин, Значење речи, Говорне радионице и Вилинград - Р. Ивановић, Књижевност у децјем вртићу и Васпитно-образовни рад у припремној групи децјег вртића, - Е. Каменов, творевине књижевности: проза, поезија, народна књижевност, Приручник за васпитаче и учитеље - Креативни центар.

1. РАЗВОЈ КОМУНИКАТИВНИХ СПОСОБНОСТИ ДЕТЕТА

Активности за развијање комуникативних способности:

- *Стварати и користити, свакодневне животно-практичне, спонтане, ситуације, у којима ће дете моћи да слободно говори са једном, више, са млађим, старијим, познатим или непознатим особама;
- *Праћење сигнала детета у различитим животним или планираним ситуацијама и пружање помоћи да изрази своје потребе, жеље, осећања, намере...
- *Приликом обраде различитих тема, посебно из области сазнајног развоја, обраде прича... у конфликтним животним ситуацијама, охрабрити и подржати дете да: прича, пита, даје одговоре, тражи информације, даје налоге, упутства, објашњења, описује;
- *Планирати активности и индивидуализовати рад са децом која су стидљива.

Активности за откривање сопствених могућности изражавања и комуницирања и културе усменог изражавања:

- ***вербално:** причање, описивање, набрајање, препричавање, на основу доживљеног, низа слика, луткарске представе, приче...
- ***невербално:** пантомимом, плесом...
- ***графички:** писаним, ликовним изражавањем, шеме, скице, нацрти;
- *користити празнике и прославе дечјих рођендана за организовање активности на којима се осмишљавају: честитке, жеље, обавештења...
- *осмишљавање порука (еколошких, протеста против насиља, угрожавања дечјих права, околне, другарства, љубави, пролећу, Земљи...)
- одраслима: родитељима, васпитачу, друштву, или другој деци;
- *прављење панона, шема, планова, репертоара, "Дечјег закона" ...

циљеви:

- **откривање сопствених могућности изражавања и комуницирања: невербално, вербално, графички (писани) говор;**
- **свакодневно слушање, дискусије, разговор о причама, постављање питања везаних за различите теме које се обрађују;**
- **практиковање разноврсне употребе говора: за саопштавање, обавештавање, описивање, препричавање, постављање питања и давање одговора, давање налога, ...;**

Развијање културе слушања:

- *Активности откривања-разликовања звукова, шума, тонова-путем разних и дидактичких игара;
- *Уочавање и усвајање тона, боје, нагласка, емоција у говору у животно-практичним ситуацијама и приликом анализе прозних дела и поезије;
- *Неговање и култивисање слушне пажње, посебно у планираним активностима;
- *Развијање вештине слушања у циљу успешније комуникације, организовањем различитих дидактичких игара;
- *Осмишљавање активности које подстичу дете на говорну активност;

Култура и пракса комуницирања:

- *Учтива комуникација и сналажење у свакодневним ситуацијама где је васпитач модел: добро јутро-дан, до виђења, изволите, хвала, милим, пријатно, извините;
- *Разумевање говора васпитача-деце и размена у планираним или свакодневним животно-практичним ситуацијама;
- *Упражњавање невербалне комуникације с циљем да деца уочавају, разумеју, реагују;
- *У животно-неактивним ситуацијама и планираним активностима в.о.рада, неговати вештине и културу комуницирања: -слушати оног ко прича, не упадати у реч, ословљављавање саговорника: "Ви-Ти",
- *Посебну пажњу посветити изграђивању употребе пуне реченице и давању потпуних одговора са смислом и значењем:

2. РАЗВИЈАЊЕ ИНТЕРЕСОВАЊА И УВОЂЕЊЕ ДЕТЕТА У СВЕТ ПИСАНЕ РЕЧИ

- СМИСАО И МЕТОДИЧКЕ НАПОМЕНЕ:

- припрема за читање и писање као континуирани процес усмерен на појаву, подстицање, подржавање и развијање интересовања за њега;
- усвајање одређених сазнања о речима, гласовима, словима, која су неопходна за лакше овладавање вештинама почетног читања и писања;
- припрема за почетно читање и писање је континуирани процес увођења детета у писани језик као посебну употребу говора која је у развојном раскораку са гласовним говором-којим је дете овладало;

а) Развијање свести о појму слова као гласа, речи и делова:

* Шта је слово, од чега се састоје, због чега се уче слова, препознај слова и изрежи их, кажи-запиши глас. Кажи неку реч, шта је реч, из чега се састоје речи, чему суже, знаш ли да од изрезаних слова саставиш неку - напишеш неку реч. Кад се речи повежу добија се...? - почетне практичне активности са децом које се надограђују и понављају упражњавањем разноврсних игара и активности препознавања слова;

* **Аналитичко-синтетичке вежбе:** растављање-састављање речи на слоге и гласове и састављање нових речи-путем игровних активности > уочи глас издвојањем слова, грађење необичних гласовних скупова, издвоји (диференцијација) самогласнике-сугласнике, уочи позицију гласа на почетку-у средини-на крају речи. Уочавање, изговарање, стварање нових речи...;

* **Почетни покушаји записивања** свог имена или састављања речи од изрезаних слова премештањем, додавањем, одузимањем...;

ЦИЉЕВИ:

- идентификовање ознака и знакова у свом окружењу;
- учествовање у језичким играма (игре гласовима, слоговима, испробавањем и варирањем речи...);
- идентификовање појединих слова и уочавање везе слово-глас;

Размишљамо, анализирамо, играмо се словима, слоговима, речима

* **Вежбе артикулације:** овладавање правилним изговором свих гласова, изговарањем гласова, посебно критичних или учених код деце у групи, путем пригодних говорних игара, текстова, брзалица, стихова, оноатопеја;

* **Вежбе ослобађања речи из реченичког контекста:** - Правимо нове речи: замисли реч, кажи је, избаци слово-глас и додај други, замени и промени место словима-гласовима, направи дужу реч, скрати реч, направи нову реч-исказ;

* **Ослобађање речи од објеката:** - уочавање односа објекат-реч: кратак објекат-дугачка реч и обрнуто, мале и велике, кратке и дугачке речи, необичне, лепе, смешне, ружне речи. речи налога, речи на задато почетно слово, речи које се римују... замена речи;

* **Вежбе ослобађања речи од једног значења:** - Игре речима: антоними-речи супротног значења, хомоними-исте речи супротног значења, синоними-различите речи истог или сличног значења, грађење деминутива, аугментатива од именица уз помоћ разних наставака, поређења речи, заједничко име за више речи (збирне именице-воће, поврће, одећа, цвеће, биљке...);

3.УПОЗНАВАЊЕ И ТУМАЧЕЊЕ РАЗНОВРСНИХ ТЕКСТОВА И 4.НЕГОВАЊЕ ГОВОРНИХ СТВАРАЛАЧКИХ СПОСОБНОСТИ

ЦИЉЕВИ:

- **разумевање да писана реч, текст, носи неку поруку;**
- **да деца уживају у текстовима који им се читају и које и сами могу да препричају, запамте с разумевањем, репродукују: приче, поезија...;**
- **испољавање маште и креативности: стварање прича, песама, књига, новина, драмске активности;**

***У свету бајки:** Коју бајку знаш, волиш-Шта је бајка, какви ликови постоје у бајци (добри-зли и особине), чему нас уче бајке;
 *Упознајемо нове бајке, анализирамо особине ликова, упоређујемо, класификујемо добре и зле из раних бајки...;
 *Ја препричавам омиљену бајку, и ми: ја почнем, ти продужи;
 *Илуструјемо, цртамо омиљене и зле ликове;
 *Измишљамо нашу бајку од ликова које одаберемо, измислимо, променимо (особине, крај, време, препреке...);
 *Правимо скице костима за ликове из бајки, договарамо се како, са ким, од чега да их направимо-позивамо маме у помоћ;
 *Ми као ликови из бајки-драматизација

***Причам ти причу:** Ко теби прича приче-испричај нам једну, нацртај па нам испричај;
 *На примерима једне приче-анализирамо ликове (ко је главни, шта је урадио, зашто баш то-тако, а да је поступио другачије?);
 ***Народна мудрост у причама**-поуке;
 *Кратке, језгровите а много кажу: **питалице, загонетке**-шта и чему нас уче, научимо неку;
 *Игровно а корисно у **брзалицама и разбрајалицама**-како то да искористимо;
 ***Басне:** Човек и његове особине у ликовима животиња-на примерима: анализирамо, закључујемо-поуке, препричавамо;
 *Сликамо, илуструјемо, приче, басне, целе или у групицама, део по део;
 *Ми као глумци у причама, баснама, као загонетачи-одгонетачи-на поселу окружени народним амбијентом, костимима, уз изворну игру-музику и ручне радове, занате...;

1. Развијање и богаћење речника

2. Слушање, разумевање и причање примерених текстова

3. Елементарна знања о садржају, ликовима дела и месту радње

4. Доступност и коришћење разноврсног писаног материјала

***Поезија**- причање у стиху и римовањем - да чујемо ко коју песму зна, ко-с ким ја научио;
 *И песник је занимање-сусрет са песником;
 *Наши велики песници и њихове песме (Д. Радовић, Љ. Ршумовић, Д. Лукић, и други)
 *О чему о коме певају песме-читамо и класификујемо: о игри, природи, биљкама, животињама, деци, породици, празницима...;
 *Бирамо песме које нам се свиђају, неке анализирамо-"тешке" речи, шта је песник хтео да каже, истакне. којим речима, неке учимо...;
 *Ми као песници-правимо песме-играмо се речима-стварамо песме;
 *И народ је "писао" песме-лирске и епске или о љубави, лепоти, слободи...;
 *Како да нацртамо, насликамо песму;
 *Песме, музика и игра, уметничко рецитовање;
 *Песничко-музичка журка;

*Кажи ми шта читаш па ћу ти рећи ко си-ко ти, да ли, шта ти чита, где проналазиш књиге, које часописе знаш, библиотека-кућна и наша у вртићу;
 *Допуњавамо библиотеку у нашој групи-књигама, часописима, сликовницама, новинама, класификујемо и посебно листамо новине;
 *Библиотека-храм књига (школска-градска)-шта све ту има, желим да се учланим;
 *Правимо наше новине-бирамо рубрике и уреднике: наша лична карта, догодило се, ми као ствараоци, обрадовало-растужило нас је, наше велике и друге бисерне мисли, одраслима поручујемо, ми као "слике и прилике"-фото галерија, забава: питалице, укрштенице, ребуси, стрипови...;
 *Правимо презентацију за маме, тате и све заинтересоване;

5.УВОЂЕЊЕ ЕЛЕМЕНАТА ГРАФИЧКЕ ПРИПРЕМЕ

ЦИЉЕВИ:

- идентификовање ознака и знакова у свом окружењу;
- експериментисање и игре линијама, знацима, тачкама;
- овладавање оријентацијом слева надесно и одозго надоле и уочавање карактеристика писаног текста;
- постепено повезивање изговорене речи са написаном;

Моје руке и НВ оловка могу да оставе траг

- *Линије: кратке, дугачке, танке, дебеле, тачкасте, криве, праве, испрекидане, разних боја;
- *Цртица, црта-водоравно, усправно, косо;
- *Цртица, тачка, црта- водоравно, косо;
- *Капице за цртице;
- *Лево и десно кривине и завијутци, мали и велики, као млад месец, као срп;
- *Кружић-квадратић-тачка, крстић;
- *Игре: споји тачке, нађи пут до(из новина);
- *Задаци по диктату на ове теме и рад у радним листићима;

*Декоришемо тканину за хаљину, кошуљу-на туФне, квадратиће, ромбове...:

- *Срп-алатка од давнина;
- *Мердевине-једнокраке и двокраке;
- *Степенице као осмице;
- *Покривамо кров цреповима;
- *Јез без бодљи-риба без крљушти-да им доцртамо;
- *Кишобран без дршке-доцртавамо;
- *Решавање разних задатака из радних листића, новина;

Вежбе графо-моторике с циљем овладавања моторичким активностима;

Цртање једноставних слика предмета чији су облици у вези са елементима слова;

Извођење елемената слова;

Извођење вежби, игара и активности за ситну моторику и координацију;

- *Кад спојиш разне црте, добијаш слово(А, М, Т, К, Е, Ц, Х, Н...);
- *Кад нацрташ круг и поделиш га на пола добијаш Ф;
- *Црте, кружићи, крстићи у словима;
- *Нацртај нешто на задато слово;
- *Моји цртежи на слова која знам;
- *Украси слово;
- *Моделујемо слова од пластелина, конца...;
- *Наша сликовна словарица;
- *Слова и задаци у мом радном листићу;

- *Слова и фискултура-вежбе и активности за развој ситних мишића шаке и прстију и координације(покретне, дидактичке, конструкторске, перцептивне, плес, разним материјалима и ситним конструкторима...)
- *Описивање елемената слова рукама, телом прстима, у ваздуху-вежбе;
- *Сликање прстима;
- *Слово у мозаик техници;
- *Игре прстима и канапом;
- *Пантомиме слова;
- *Низалипе. ол плолова. перли...:

На табли, бетону, радном листићу и мојој свесци;

- *Табла је...(искази); *Замисли себе пред таблом-шта би на њој нацртао-написао(ла);
- *Табла, креда, сунђер, и школска учioniца-у посети школском часу;
- *И ми имамо таблу -цртамо, пишемо, експериментишемо са стеченим знањима;
- *Бетон-табла без граница-цртање кредама, белим и у боји;
- *Моја прва свеска са налепницом а на њој пише моје име, уредна, весела, увек у мом ранцу, а служи и за...?(искази);
- *Моји радни листићи-моје прве књиге и велика помоћ;

ЗА ТЕМЕ 1. до 5.**УЧЕШЋЕ ПОРОДИЦЕ:**

- у подршци детету да пронађе, уради, заврши, донесе, задато....
- у прикупљању потребних материјала, позајмљивању и проналажењу: књига, новина, предмета....
- учешће у групи као сарадника у в.о. раду, приповедача, глумца, посматрача...

РЕСУРСИ ОКРУЖЕЊА:

- библиотека, етно музеј, школа, литерарна удружења и песници...

ДОКУМЕНТОВАЊЕ ДЕЧЈЕГ УЧЕЊА И РАЗВОЈА: формирати доказе о дечјим постигнућима: албуми, збирке, групни радови, питања, искази, тумачења, творевине: приче, песме, фотографије, дечје свеске...,
-са запажањима о појединачном детету, групи или свој деци, активностима
>учењу, мишљењу-како, да ли постављају питања и која, анализирају, закључују, како ступају у интеракцију-социјалну, интелектуалну и емоционалну.

В. ПОЧЕТНО МАТЕМАТИЧКО ОБРАЗОВАЊЕ

Стварати услове да деца у свакодневним,животно-практичним, ситуацијама,слободним играма,планираним активностима: истраживачко-сазнајним,стваралачко-изражајним,уметничким,говорним,спортско-рекреативним,друштвеним,итд. приликама могу да:

- посматрају,испробавају,експериментишу,манипулишу и уче кроз сопствено откриће;
- опажају,препознају,разликују и откривају физичка својства предмета који их окружују: облик, боју, величину...;
- на основу прикупљених података,стварају предпоставке и самостално закључују и обављају операције на разноврсним конкретним предметима на основу њихових својстава и односа;
- изграђују логичко-математичко сазнања: урађују и стављају у различите односе-ређају,стварају поретке,обрасце,придружују,сортирају,групишу и категоришу ствари,откривају начине утврђивања килеко чега има;
- размењују са другима и препознају своје идеје,закључке,вербализују и образлажу своје акције и начине долажења до решења,постављају питања другима;
- постављају на различите начине, комбинују, варирају, мењају редослед, стварају нове моделе и шеме,повезују симболе и значења користећи различите начине представљања(симболе,моделе,линије,тачке,слике, цифре,покрете,знаке);
- развијају сопствене способности,уочавају сличности и разлике, анализирају, стварају предпоставке,уочавају логичке последице,издвајају битно од небитног уопштавају ,замишљају,симболизују ,планирају,полазе од"мисли ка акцији", разумеју и користе почетне математичке операције,придруживања, класификовања,ређања у серијални низ,бројања,процењивања;
- повећавају осећање компетенције кроз постепено откривање својих могућности и ограничења својих чула;изграђују интелектуалну самосталност ослобађањем од сопственог егоцентризма(стављајући се у позицију другог) длују на средину и развијају осећај да су способни да решавају проблеме и задатке;
- примењују и користе различита дидактичка(математичка)средства у уочавању,формулисању и решавању проблема ;праве логичку анализу ситуације,откривају и изгарађују сопствене начине решавања проблема примењујући математичку логику у њиховом решавању и образлажу своје поступке;
- имају прилике да виде друге одрасле и децу како користе своје искуство из математичке логике.

1. ОПАЖАЊЕ И СХВАТАЊЕ ПРОСТОРА И ПРОСТОРНИХ ОДНОСА

Активности и сардџаји за развијање и стицање способности сагледавања, и схватања просторних релација и овладавања њима:

*У свакодневним животни-практичним ситуацијама, слободној игри и планираним активностима, посебно физичког васп. и без обзира на област-тему:
-сагледавање и учовавање простора у односу на: сопствено тело, делове и положаје тела, (**лево, десно, лево од, десно од, испред, изнад, испод, између, унутра, споља**), међусобни однос предмета у простору и мењање овог односа у активностима, (**унутра, споља, преко, изнад, испод, иза, поред, на, околу, између...**) распоређеност објеката према неком правилу, (**у низ, у серију по величини, боји, наизменично...**) сагледавање односа делова и целине (појам: целина, половина, део).

Активности и сардџаји за развијање и стицање способности практичне оријентације у простору:

*У свакодневним животни-практичним ситуацијама, слободној игри и планираним активностима, посебно физичког васп. и без обзира на област-тему:
-учовавање и овладавање кретањем кроз простор :
напред, назад, лево, десно, ка, иза, преко, кроз, око, поред, испред, изнад, између...

ЦИЉЕВИ:

- посматрање, испробавање, експериментисање, манипулисање и учење кроз сопствено откриће и разменом са другима;
- опажање, препознавање, разликовање и откривање физичких својства предмета који децу окружују: облик, боју величину...;
- на основу прикупљених података, стварање претпоставки и самостално закључивање и обављање операције на разноврсним конкретним предметима на основу њихових својстава и односа.

Активности и сардџаји за развијање и стицање способности праћења, процењивања, решавања и овладавања проблемима просторних односа:

*У свакодневним животни-практичним ситуацијама, слободној игри и планираним активностима: именоване величина (**велико, мало**); упоређивање два предмета (**веће, мање, више, ниже, дебље, тање**) или са трећом димезијом (**шире, уже, краће, дуже, најкраће, најдуже**); на основу малих разлика и њихова серијација, (**по величини, бројности, нијанси...**); *условне мере (**палац, шака, корак, штап, канап**) и конвенционалне мере (**метар, килограм, литар**); појмови о мерењу вредности (**цена, плаћање, куповина, трампа, продаја, зајам, дуг**).

Активности и сардџаји за свесно учовавање и представљање простора из околине и овладавање тим простором:

*У свакодневним животни-практичним ситуацијама, слободној игри и планираним активностима, посебно везаних за материјалну средину, отворену и затворену:
*именовање односа и релација;
*представљање простора из околине помоћу предмета, слика, макета, цртежа, панорама, плаката, сликовница, играчака, рељефа...;
*обележавање, дељење, простора линијама (**праве, криве, отворене, затворене, пресек...**);
*оријентација у простору (улица, пут од... до, однос објеката у простору...)

- варирање, мењање редоследа, стварање нових модела и шема, повезивање симбола и значења користећи различите начине представљања (симболе, моделе, линије, тачке, слике, цифре, покрете, знаке).

Литература: Корак по корак 2, стр. 214 и одговарајуће игре и активности (стр 221-225), и друге, од стр.

219 до 266.; Логичке активности-Логичко математичко сазнање, Модел -Б основа програма: Емил Каменов, Радни листићи.

2.ЛОГИЧКЕ ОПЕРАЦИЈЕ НА КОНКРЕТНИМ ПРЕДМЕТИМА И ПОЈАВАМА

ЦИЉЕВИ:

- *развијање сопствене способности,уочавања сличности и разлика, анализирање,стварање претпоставки,уочавање логичких последица;
- *издвајање битног од небитног и уопштавање;
- *изграђивање појмова класификације усложњавањем критеријума и бројем предмета које треба разврстати

Уопштавање и класификовање

- *Издавајање карактеристичних и суштинских ознака-својстава предмета и појава,њиховог поређења и уопштавања на основу тих ознака(величине и облика,облика и боје...),формирање појмова добијених спајањем више карактеристика и њихово описно дефинисање:
  - **успостављање релација и веза по основу сличности,или разлика:**конац-игла,писмо-коверат,дан-ноћ,узрок-последица:шибица-ватра,проналажење парова слика,,објеката, појава...)и груписање;
  - **одређивање шта је битно-небитно-заједничко код различитих предмета**(различити облици исте боје и обрнуто)тачно-нетачно...;
  - **откривање начина груписања(класирања)на основу заједничких карактеристика:**по боји, облику,материјалу, **намени** (одећа,обућа,воће,поврће,намештај,посуђе...)према општој **особини или појму**(према год,добу,врстама цвећа,врстама животиња) **и уопштавање уз класификацију** (одећа,обућа,намештај-летња,зимска,собни,кухињски);**игре "искључи трећег:** пас,мачка,бунда, **уопштавање разнородних предмета по неком својству уз искључивање осталих који немају та својства**(жута лопта,банана и наранџа>воће-жути и округли предмети);
  - **успостављање односа:врста-ред**(врабац,рода-птице;птице,рибе-животиње),**подређених и надређених појмова:**игре "Земља,море,ваздух", "Лети,лети";
  - **откривање законитости као основе за класификацију**(младунци животиња који сисају-"сисари",материје које се топе у води-"раствори"),**мењање принципа класификације :** (инверзијом принципа:после малих групишу се велик предмети,после живих-неживи),**унакрсна класификација : начин класификовања у којем се предмети-објекати који се распоређују у истом тренутку распоређују по два или више критеријума** (три медведа различите величине, добијају одговарајуће тањире.кашике,кревете);
- ***Коришћење симбола приликом класификовања својстава предмета и њихових скупова** (геометријских облика,мера,бројева...)

Литература:Корак по корак 2 ,стр. од 209 до 212 и одговарајуће игре и активности(стр 261) и друге,од стр. 219 до 266.;Како припремамо дијете за полазак у школу:Математички појмови,М.Шаин, Логичке активности-Логичко математичко сазнање,Модел -Б основа програма:Емил Каменов,Радни листићи.

СКУПОВИ И БРОЈЕВИ

ЦИЉЕВИ:

- *разумевање и коришћење почетних математичких операција, придруживање, класификовање, ређање у серијални низ, бројање, процењивање;
- *формирање појма скупа (уочавање, растављање, састављање уређивање);
- *изграђивање схватања појма броја (својства бројног низа, редни бројеви, бројање и упоређивање скупова, писање цифара и знакова и аритметичке операције);

Формирање појма скупа као једини правилан пут ка формирању појма броја:

- ***Уочавање скупова, формирање скупова и утврђивање припадности појединих елемената скупу;**
- ***Формирање скупова од елемената у складу са предложеним узором, и чији су елементи поређани према неком систему** (у парове, један већи па један мањи, у нарастајући низ, цик-цак);
- ***Уочавање подскупова;** растављање већих скупова на мање;
- ***Састављање мањих скупова у веће-елементи скупа;**
- ***Поступак у уређивању скупа:** - од ока, -сликовном кореспонденцијом: распоређивањем елемената једног скупа тако да даје слику као и елементи другог скупа, -успостављање кореспонденције један-један, као основне операције у раду са скуповима, разни видови придруживања, -бројање предмета као придруживање елемената скупа чија се бројност утврђује;
- ***Уочавање различитих скупова и упоређивање скупова помоћу операције придруживања;**
- ***Састављање и растављање одговарајућих подскупова;**
- ***Графичко представљање скупова.**

Изграђивање појма броја:

- **бројање предмета, покрета, звукова, замишљених предмета и појава;**
- оптичка кореспонденција :** придруживање предмета једне групе предметима друге групе (1:1 једнозначна кореспонденција) и утврђивање има ли једнако, више, мање, за један више, за један мање
- игре инваријације:** непроменљивост броја а да ништа није додато или одузето;
- серијално бројање:** по дужини предмета, корака, звука, нијанси боја...;
- уознавање цифре као симбола** (писање сходно интересовању и моћима детета);
- **формирање бројног низа и места броја у бројном низу; редни бројеви;**
- **формирање појмова: цело, половина, део** (у свакодневним ситуацијама: -процењивање, упоређивање, уочавање, придруживање, састављање у серијални низ, бројање, сабирање, одузимање, предмета из околине, деце, материјала... уочавање реда и поретка у околини, на сликама у причама, бројалицама, играма);
- решавање задатака на перцептивном нивоу;**
- осмишљавање математичких проблема,** помоћу предмета или замишљањем, задаци сабирања и одузимања у оквиру броја 10 уз употребу знакова;
- стварање и успостављање нових правила,** решавање задатака у радним листићима...

Важније је како дете решава задатак и примена поступака при решавању, од самог решења.

Литература: Корак по корак 2, стр. од 213 до 214 и одговарајуће игре и активности, од стр. 219 до 266.; Како припремамо дијете за полазак у школу: Математички појмови, М. Шаин, Логичке активности-Логичко математичко сазнање, Модел -Б основа програма: Емил Каменов, Радни листићи.

3.РАЗВИЈАЊЕ ПОЈМОВА ГЕОМЕТРИЈСКИХ ОБЛИКА У РАВНИ И ПРОСТОРУ

ЦИЉЕВИ :

- *Реструктурирање стечених искустава и сазнања о просторним димензијама и релацијама у функцији развијања појмова геометријских облика у равни и простору;
- *Развијање почетних сазнања о геометријским фигурама у равни(круг,квадрат, троугао правоугаоник);
- *Конструисање просторне конфигурације,именовање,вербално описивање, " описивање " покретом, графички,моделовањем;
- *Преводјење са предметног на сликовно представљање(коцка,квадар,лопта);

У свакодневним животним практичним ситуацијама,у околини,осмишљеним активностима...:

- ***Упознавање простора око себе и сопствене телесне схеме**,праваца кретања кроз простор и положаја у односу на себе:лево,десно,у средини,испред,иза,горе,доле,испод,изнад,поред...
- ***Схватање простора независно од себе**:елементи топологије и сагледавањеодноса-релација, међу предметима(унутра,изван,дуж предмета,на граници,преко,испред,иза, поред,на, около, између,дотичу се,секу се,обилазе се...);
- ***Мењање гледишне тачке у посматрању простора**:из другог угла-жабље,птиче перспективе,из углова других особа или ствари:како то види онај који стоји са друге стране,посматрање објеката са лица,са стране,одозго...; представљање простора себи,замишљање простора и како нас виде други:рељеф,макета,фотографија,географска карта,замишљена путовања;
- ***Уочавање одређених геометријских својстава предмета у околини**(обли,рогљасти,лоптаст, коцкаст облик);
- * **Уочавање и разликовање геометријских облика**:- на моделима,предметима у околини,(без обзира на друга својства: боју,величину,положај,намену,материјал од кога су),према редоследу: лопта,коцка,круг и квадрат,а затим правоугаоник,квадар,троугао,елипса,ваљак и пирамида;
- ***Разликовање облика**:опипом,реконструисањем и упоређивањем(описно и практично>моделовањем,изрезивањем и састављањем од елемената и делова);
- ***Реконструисање облика и целина**: " описивање "телом. склапалицама, "пазлама", грађевинским материјалима;
- ***Ментално представљање простора и преводјење са предметног на сликовно представљање**: реконструкција запамћених простора или задатих облика;представљање сликом :коцка,квадр, лопта...;
- ***Сазнања о геометријским облицима проширивати на појамове :**
-правоугаоник,круг,троугао,квадрат,коцка,применом у животним ситуацијама у околини и окружењу,нпр. саобраћајни знаци;
- ***Игре типа "танграм",игре геометријским облицима,моделима...**

Литература: Корак по корак 2, део Шта дете може из математике и посебно одговарајуће игре и активности везане за ову тему,стр.252-262.;Радни листићи;

4. МЕРЕ И МЕРЕЊЕ

ЦИЉЕВИ:

- * Реструктурирање стечених искустава и сазнања о величинама и поређењу величина на основу различитих критеријума у функцији формирања појмова о мерењу и мерама;
- * Развијање способности за процењивање од ока, затим условним-нестандардним мерама и најзад конвенционалним-стандардним мерама (метар, килограм, литар);
- * Практично, кроз игру, у мањим групама и индивидуално, уочавање непроменљивости количине, величине, тежине и подстицање деце у решавању проблема конзервације;
- * Стицање искустава и познавање јединица новца и елементарних појмова из економије;

* **Издајање, разликовање и именовање**, на основу стечених сазнања о величинама, **упоређивањем, процењивањем и мерењем, према редоследу:** велико-мало, дугачко-кратко, тешко-лако, дебело-танко, уско--широко, плитко-дубоко, мање-веће, лакше-теже, уже-шире, ниже-више, плиће-дубље;

* **Поређење предмета** (једнаких и различитих), по дужини, ширини, висини, дебљини, практичним испробавањем-наслањањем, **поређење два предмета уз помоћу трећег и на основу нијанси с циљем формирања појмова по супротности и градацији** (мало-мање-најмање, лако-лакше-најлакше, високо-више-навише, велико-веће-највеће), **а затим мерењем " од ока ", па нестандардним мерама** (палац, канап, штап...) **и на крају стандардним мерама** (метар, килограм, литар);

* **Примена различитих критеријума за процену** (битно-небитно, на основу неког стандарда, идентичности, логичкој доследности, неког правила, изумљеног правила...);

* **Серијација-активности уређивања предмета према неком својству у растући или опадајући низ:** од најмањег до највећег, најкраћег до најдужег, и обрнуто... **с циљем утицања на формирање појма броја и схватању броја у бројном низу, схватању транзитивности и релација уопште;**

* **Повезивање активности мерења са ранијим активностима, као верификацијом и реструктурирањем стечених знања:** двострука серијација, серијална кореспонденција, транзитивност, унакрсна класификација и процес развоја класификације, **путем садржаја:** уочавање идентичности визуелно присутних предмета, уочавање идентичности када предмети нису истовремено у видном пољу, уочавање сличности међу различитим предметима, груписање предмета по неком својству (нпр, све црвене цветова ставити у црвену вазу) (Корак 2, стр 211-212); **Такође и активности за изграђивање реверзибилних операција (путем практичних манипулативних активности** : са и на предметима, испитивање, растављање, састављање, конструисање, низање, изналагање решења варирањем идеја, **и паралелно путем мисаоне активности:** откривање значења и својстава предмета > анализом, синтезом, апстраховањем и уопштавањем, и изграђивање система представа и појмова) :

* **игре инваријације** : игре и експерименти о непроменљивости количине, тежине, величине, броја, а да ништа није додато ни одузето, различитим неструктурираним материјалима, песак, тесто, течност, ситни материјали-дугмад, семенке...;

* **игре и експерименти за развој конзервације** : сталност, константност материје, тежине величине, запремине (наведеним, истим и сличним материјалима)

* **Упознавање вредности новца:** путем практичних игровних активности и животним ситуацијама;

* **Упознавање са мерним јединицама:** метар, литар, килограм-израда, употреба, мерење, упоређивање са нестандардним мерама, експериментисање...

Литература:

- * Реализација садржаја из: Корак по корак 2, стр.215 > уочавање тежине и друге: 265-266 ; Како припремамо дијете за полазак у школу, Мара Шаин, стр.258-262. по избору, на тему и у корелацији са претходним темама и сажајима; решавање задатака из радних листића.

5. СХВАТАЊЕ ВРЕМЕНСКИХ ОДНОСА

ЦИЉЕВИ:

- *Развијање појмова о времену и временским релацијама и оријентацији у времену;
- *Сагледавање временских оријентира кроз искуства, доживљаје других људи и на основу историјских догађаја;
- *Даље развијање процеса дечјег мишљења, креативности и стваралаштва;

ДОБА ДАНА

јутро, подне, вече

- *оријентација у овим деловима дана и времену уопште

ДАНИ У НЕДЕЉИ

понедељак, уторак, среда, четвртак, петак, субота, недеља
*дан који следи или претходи

ГОДИШЊА ДОБА

јесен, зима, пролеће, лето

- *месеци и доба године

Активности везане за:

- *непосредно дечје искуство у конкретним ситуацијама (када се буди, иде на спавање, долазак-одлазак из вртића, време доручка, ручка, ужине...; причање, класификација радњи-шта се када ради у кући-вртићу : ујутру-у току дана-увече; причање по слици или ређање слика према радњама по временском редоследу-секвенцама...;
- *Игре такмичења у брзини, трајању нечега, мерење, бележење и упоређивање резултата;
- *Протекло време- кад сам се родио-ла и сви моји рођендани,...на основу фотографија; хронолошко ређање догађаја у вртићу - од доласка до одласка; разговори на тему: "За викенд сам...;
- *Уочавање временских интервала и оријентисање (од јутра до вечери, у току дана, ноћи пре-по-подне);
- *Реконструисање и уочавање временског следа догађаја (пре, после, за време, касније, сад...), у садашњем, прошлом и будућем времену;
- *Бележење догађаја у дневнику о себи-о временским приликама, времену, догађајима...;
- *Како, чиме се мери време-које је доба дана (штап и сенка, сат, штоперица); Колико је сати?;
- *Прошлост: догодило ми се, доживео-ла сам, кад сам био мали-млађи-а, (временлов), када су моји мама и тата били мали...у бајкама-давно, давно, био један...у причама о Св, Сави...;
- *Делови дана и сати; Дани су делови недеље (седмица);
- *Дани у недељи, на основу догађања, стихова, песама,....;
- *Недеље чине месец;

Активности :

- *Да се присетимо: дани, чине..., седмице чине... а месеци чине годину;
- *Како све можемо поделити годину: месеци и годишња доба-који коме припада-разврставање и класификација;
- *Пригодни текстови и музички садржаји о месецима и годишњим добима;
- *Како-зашто настају-мењају се годишња доба (активности о природним појавама Земља-Сунце);
- *Повезивање ових садржаја када се обрађују :Одлике годишњих доба, најпре у време самих годишњих доба а потом не везано за њих;
- *Вивалдијева годишња доба и сликање;
- *Дечје стваралаштво и игре, везано за годишња доба;
- *Традиција (прела и посела), празници, обичаји, славе и годишња доба (моја слава је... Божић је... Ускрс је);
- *Рад и послови људи и годишња доба;
- *Временске прилике, поплаве, врућине, ветрови...и годишња доба;
- *Годишња доба у сликарству, спорту (летња и зимска Олимпијада)

Литература: Активности у приручницима Корак по корак 2, Приручник за васпитаче и учитеље, читанке у издању Креативног центра, енциклопедије, Како припремамо дијете за полазак у школу и Сопственим искуством до знања, Мара Шаин, музичке збирке, текстови - прозни и песнички, ликовне и спортске енциклопедије... Радни листићи.

УЧЕШЋЕ ПОРОДИЦЕ:

- у подршци детету да пронађе, уради, заврши, донесе, задато...
- у прикупљању потребних материјала, проналажењу и прављењу предмета, модела...
- учешће у групи као сарадника у в.о. активностима, играма, посматрачи...

РЕСУРСИ ОКРУЖЕЊА:

- школа > кабинет за математику
- метеоролошка станица

ДОКУМЕНТОВАЊЕ ДЕЧЈЕГ УЧЕЊА И РАЗВОЈА: формирати доказе о дечјим постигнућима: збирке модела, групни радови, питања, искази, тумачења, дечје свеске..., запажањима о појединачном детету, групи или свој деци, активностима > учењу, мишљењу - како, да ли постављају питања и која, анализирају, решавају проблеме и чиме се руководе, закључују, класификују, како схватају узрочно-последичне везе, појмове инверзије, конзервације...

III ФИЗИЧКО ВАСПИТАЊЕ

ОПШТИ ЦИЉЕВИ

- Очување и унапређење здравља деце
- Развијање потребе и навике за свакодневном игром и телесним вежбањем
- Развијање и обогаћивање моторике деце
- Развијање навика кретања, важних аспеката дечије игре, овладавања простором,
- упознавање околине и сопственог тела
- Развијање моторичких способности – снаге, брзине, издржљивости, прецизности, координације (спретности, окретности), покретљивости
- Развијање способности потребних за стицање графичких и техничких вештина од којих зависи писање
- Развијање осећаја и способности за правилне, елегантне и ритмичне покрете, као и развијање осећаја за стваралачко и естетско изражавање кроз игру и покрет
- Подстицање правилног хармоничног раста и развоја деце
- Формирање навике правилног држања тела (превенција почетних функционалних постуралних поремећаја)
- Развијање богатог чулног искуства коришћењем свих чула у додиру са разноврсним дразима
- Стварање и развијање навике личне хигијене начина живота и хигијене средине у којој дете живи
- Развијање смисла за сарадњу, дружење и заједничко деловање у решавању појединих задатака
- Развијање иницијативе, самосталности, самопоуздања, одлучности и упорности
- Здрава забава, разонода и позитивна емоционалност

ТЕМЕ:

1. “Ово сам ја”
2. “Труди се, бићеш прав и здрав”
3. “Шта моје тело може да уради”
4. “Хајде са мном да играш”
5. “Речник покрета”
6. “Моја чула”
7. “Бринем о свом здрављу”

ОБЛАСТ ФИЗИЧКИ РАЗВОЈ	АКТИВНОСТИ	ЦИЉЕВИ	ЛИТЕРАТУРА
Тема: “Ово сам ја”	Активности којима се стиче слика о сопственој телесној шеми	<ul style="list-style-type: none"> - Упознавање сопственог тела, његовог изгледа и шеме - Истраживање и опробавање могућности тела - Испитивање функције својих удова, чула и органа 	<p>“Корак по корак 2”, група аутора</p> <p>“Модел основа програма васпитно-образовног рада са предшколском децом” , др Емил Каменов</p>
Тема: “Труди се, бићеш прав и здрав” – природни облици кретања са елементима атлетике	Ходање	<ul style="list-style-type: none"> - Стицање опште координације и економичности кретања - Развијање: спретности, осећаја за равнотежу, мишићне снаге ногу и стопала и оријентације у простору - Формирање навике правилног држања тела 	<p>“Корак по корак 2”, група аутора</p> <p>“Модел основа програма васпитно-образовног рада са предшколском децом”, др Емил Каменов</p>
	Трчање	<ul style="list-style-type: none"> - Развијање: навике правилног трчања, опште координације, осећаја за равнотежу, брзине, издржљивости, мишићне снаге ногу и стопала и оријентације у простору - Побољшање рада дисајног и система срца и крвних судова 	<p>“Игра ми је храна”, мр Стојка Благајац</p> <p>“Методика физичког васпитања деце предшколског узраста”, др Здравко Ђураковић</p>
	Скакање	<ul style="list-style-type: none"> - Развијање: мишићне снаге ногу и стопала, координације покрета, осећаја за равнотежу, храбрости и одлучности 	<p>“Планирање, програмирање, евидентирање и реализација рада у области физичког васпитања предшколске деце”, Завод за унапређивање васпитања и образовања града Београда</p>
	Провлачење	<ul style="list-style-type: none"> - Развијање: мишићних група (раменог појаса и руку, трупа и ногу), покретљивости кичме и зглобова, спретности, окретности и оријентације у простору 	<p>“Физичко васпитање предшколског детета”, др Даница Џиновић-Којић</p>

ОБЛАСТ ФИЗИЧКИ РАЗВОЈ	АКТИВНОСТИ	ЦИЉЕВИ	ЛИТЕРАТУРА
<p>Тема: “Труди се, бићеш прав и здрав” – природни облици кретања са елементима атлетике</p>	Пењање	- Развијање: мишићних група, посебно раменог појаса, руку и ногу, координације покрета, спретности, осећаја за равнотежу, одлучности и упорности	<p>“Корак по корак 2”, група аутора “Модел основа програма васпитно-образовног рада са предшколском децом”, др Емил Каменов “Игра ми је храна”, мр Стојка Благајац “Методика физичког васпитања деце предшколског узраста”, др Здравко Ђураковић “Планирање, прогамирање, евидентирање и реализација рада у области физичког васпитања предшколске деце”, Завод за унапређивање васпитања и образовања града Београда “Физичко васпитање предшколског детета”, др Даница Џиновић-Којић</p>
	Котрљање	- Развијање: окретности, координације покрета и оријентације у простору - Повећање снаге и еластичности мишића трупа и истезање кичменог стуба	
	Колутање	- Развијање: покретљивости кичме и зглобова, окретности, координације покрета и оријентације у простору	
	Дизање и ношење	- Развијање: мишића руку, трупа и ногу, манипулативне спретности и смисла за заједнички рад и сарадњу	
	Шутирање, ударање и вођење лопте	- Развијање манипулативне спретности и координације покрета	
	Одржавање равнотеже приликом кретања	- Развијање осећаја за равнотежу у динамичким положајима	
	<p>Тема: “Шта моје тело може да уради” – елементарна гимнастика</p>	Бацање и хватање	

ОБЛАСТ ФИЗИЧКИ РАЗВОЈ	АКТИВНОСТИ	ЦИЉЕВИ	ЛИТЕРАТУРА
<p>Тема: “Шта моје тело може да уради” – елементарна гимнастика</p>	Гађање	- Развијање: прецизности, сигурности и координације покрета мишића руку и раменог појаса и способности просторног процењивања	<p>“Корак по корак 2”, група аутора “Модел основа програма васпитно-образовног рада са предшколском децом”, др Емил Каменов “Игра ми је храна”, мр Стојка Благајац “Методика физичког васпитања деце предшколског узраста”, др Здравко Ђураковић “Планирање, програмирање, евидентирање и реализација рада у области физичког васпитања предшколске деце”, Завод за унапређивање васпитања и образовања града Београда</p>
	Гурање, вучење и потискивање	- Развијање: опште снаге тела, посебно снаге мишића руку, раменог појаса и ногу, смисла за заједнички рад и сарадњу	
	Вожња трицикла, тротинета и бицикла	- Развијање: равнотеже, координације, опште спретности, мишићне снаге ногу и одважности - Побољшање рада дисајног и система срца и крвних судова	
	Санкање	- Развијање опште снаге тела, спретности, равнотеже и одлучности - Побољшање рада дисајног и система срца и крвних судова	
	Елементарни облици спорта (мини кошарка, мини одбојка, мини фудбал)	- Овладавање основном елементима спортских игара са поједностављеним правилима - Припрема за бављење спортом у каснијим узрастима	
	Организовано постављање и кретање (организована група, врста, ред, круг)	- Стицање навика за организованим постављањем и кретањем ради лакше организације рада	

ОБЛАСТ ФИЗИЧКИ РАЗВОЈ	АКТИВНОСТИ	ЦИЉЕВИ	ЛИТЕРАТУРА
<p>Тема: “Шта моје тело може да уради” – елементарна гимнастика</p>	<p>Вежбе за развој појединих мишићних група (мишића руку и раменог појаса, трупа и ногу)</p> <p>Вежбе за развој графомоторике</p>	<p>- Развијање мишићне снаге, покретљивости зглобова и отклањање мишићне напетости - Превенција постуралних поремећаја</p> <p>- Стицање графичких и техничких вештина од којих зависи писање</p>	<p>“Вежбе обликовања за децу”, Небојша Цветковић “Корак по корак 2”, група аутора “Модел основа програма васпитно-образовног рада са предшколском децом”, др Емил Каменов</p>
<p>Тема: “Хајде са мном да играш” - игре</p>	<p>Примарне покретне игре, покретне игролике вежбе, тематске покретне игре, такмичарске покретне игре и елементарне спортске игре</p>	<p>- Развијање: природних облика кретања, моторичких способности и вољно-карактерних особина личности</p>	<p>“Корак по корак 2”, група аутора “Дечије игре некад и сад”, Љубица Сикимић</p>
<p>Тема: “Речник покрета” – плесне активности</p>	<p>Тематски плесови, плесови уз музичку пратњу, наше народне игре и плесови, плесови других народа и диско - плесови</p>	<p>- Развијање ритмичке прецизности, координације, културе покрета, њиховог склада и лакоће - Изражавање музичког доживљаја уз сналажење у простору и способност овладавања њиме - Познавање могућности свог тела као инструмента изражавања покретом и његово правилно држање</p>	<p>“Корак по корак 2”, група аутора, “Народне песме и игре”, “Ризница дечије музике”, “Друштвене и орске народне игре за децу, предшколског узраста”</p>

ОБЛАСТ РАЗВОЈ ОПАЖАЊА	АКТИВНОСТИ	ЦИЉЕВИ	ЛИТЕРАТУРА
<p>Тема: “Моја чула”</p>	<p>Вежбе којима се унапређује функција чулних органа: вида, слуха, додира, мириса и укуса</p>	<p>- Усавршавање функција чулних органа - Развијање перцептивних способности - Развијање координације између појединих чула, као и перцепције и моторике</p>	<p>“Корак по корак 2”, група аутора “Модел основа програма васпитно-образовног рада са предшколском децом”, др Емил Каменов</p>
ОБЛАСТ ЈАЧАЊЕ ЗДРАВЉА И ОДРЖАВАЊЕ ХИГИЈЕНЕ	АКТИВНОСТИ	ЦИЉЕВИ	ЛИТЕРАТУРА
<p>Тема: “Бринем о свом здрављу”</p>	<p>Активности у природи (свакодневни боравак и кретање на свежем ваздуху, покретене игре и шетње у природи, активности оријентације и сналажења у природи)</p> <p>Јутарња гимнастика</p> <p>Превентивне вежбе и игре</p>	<p>- Јачање организма и повећање његове отпорности при излагању променљивим телесним напорима и климатским условима</p> <p>- Формирање навике за свакодневним вежбањем, отклањање поспаности, стварање ведрог расположења и припрема за дневни режим рада</p> <p>- Формирање навика правилног држања тела и превенција постуралних поремећаја</p>	<p>“Корак по корак 2”, група аутора “Модел основа програма васпитно-образовног рада са предшколском децом”, др Емил Каменов “Буди прав – бићеш здрав”, др Душан Перић, Небојша Цветковић “Игра ми је храна”, мр Стојка Благајац “Методика физичког васпитања деце предшколског узраста”, др Здравко Бураковић</p>

ОБЛАСТ ЈАЧАЊЕ ЗДРАВЉА И ОДРЖАВАЊЕ ХИГИЈЕНЕ	АКТИВНОСТИ	ЦИЉЕВИ	ЛИТЕРАТУРА
<p align="center">Тема: “Бринем о свом здрављу”</p>	<p>Активни одмори</p> <p>Активности којима се доприноси одржавању личне хигијене и хигијене средине</p> <p>Правилан сан и одмор, правилна исхрана, мерење телесне тежине и праћење промена у погледу тежине, раста и телесних способности</p> <p>Елементарна сазнања о срцу, плућима, крвотоку, сопственим физичким способностима и утицају телесног вежбања</p>	<p>- Отклањање једностраног мишићног замора и спречавање негативног утицаја статичког положаја при седењу</p> <p>-Познавање и придржавање правила личне уредности, чистоће и хигијене и хигијене средине</p> <p>- Навикавање на правилан сан и одмор, правилну и умерену исхрану као и регулисање тежине тела</p> <p>- Стицање елементарних сазнања о телесним органима, физичким способностима и утицају телесног вежбања</p>	<p>“Корак по корак 2”, група аутора</p> <p>“Модел основа програма васпитно-образовног рада са предшколском децом”, др Емил Каменов</p>

Наведене теме, циљеви, активности, садржаји и литература су јединствени за оба модела (А и Б), са разликом у начину остваривања програма.

Као посебан облик активности у свим вртићима, у пролећном периоду, биће реализоване такмичарске игре “Игре без граница”.

У току ове године посебно ће бити изражене активности којима се доприноси формирању правилног држања тела, па се планира реализација Актива на тему “Превентивне вежбе и игре у функцији побољшања постуралног статуса деце”.

IV ИЗРАЖАЈНИ И ЕСТЕТСКИ РАЗВОЈ

Програм из ове области је могућност да се оснажи слобода стварања и прошире дететова искуства и вештине у невербалном, визуелном, аудитивном, сензорном и вербалном доживљавању и представљању себе и света који га окружује.

а - ЛИКОВНИ ИЗРАЗ ДЕТЕТА

Ликовни израз детета, као један од начина комуницирања са собом, другима и светом који га окружује, усмерен је пре свега на стваралачки процес а не на ликовни резултат. Отуда **оснаживање слободе стварања детета не сме бити нарушавано давањем готових узора и наметањем ликовних решења.**

* АКТИВНОСТИ ЦРТАЊА И СЛИКАЊА

-**цртање**: истраживачке ликовне игре и активности оловком, воштаним, дрвеним, угљеним природним бојама; игре линија разноврсних по дужини, врсти, смеру, интензитету;
упознавање и овладавање техником цртања;
 -**сликање**: прстима, различитим приборима, материјалима, на разноврсним подлогама и техникама; игре и активности препознавања и именовања, мешања, откривања нових боја, утврђивање и проширивање скале боја, и декоративна употреба боја...;
 -**упознавање са техником сликања.**

* АКТИВНОСТИ ВАЈАЊА

-експериментисање различитим вајарским материјалима; израда рељефа и пуне пластике

* АКТИВНОСТИ ЕЛЕМЕНТАРНЕ ГРАФИКЕ

-игре штампања и умножавања;
 -експериментисање са предметима за протрљавање, отискивање прскањем, урезивањем линија (гравира), прављење корица за књиге, плаката, честитки...

васпитач треба да се руководи циљевима који ће омогућити деци да:

- ***откривају, упознају и потврђују себе као стваралачка и кретивна бића;**
- ***имају веће могућности стваралачке слободе у избору: типова активности, ликовних техника, тема и избора "свијих" тема, програмских садржаја, подлога и формата, полжаја тела;**
- ***могу слободно, смело и самостално да се изражавају, експериментишу различитим ликовним елементима и ликовним материјалима;**
- ***упознају своје ликовне могућности и свој ликовни израз;**
- ***упознају и изражавају свој унутрашњи свет, доживљај света и свет других;**
- ***у стваралачкој комуникацији откривају, упознају и цене своју, и других, индивидуалност и различитост у ликовним изражавањима;**
- ***откривају, истражују и упознају свој ликовни језик, али и језик одраслих у делима ликовних уметности.**

* АКТИВНОСТИ ЕЛЕМЕНТАРНОГ ЕСТЕТСКОГ ДОЖИВЉАЈА

-посматрање и разговор о: својим и остварењима других; предметима примењене уметности и естетским појавама у природи; делима ликовне уметности различитих епоха;
 -препознавање и откривање ликовно-уметничког дела и разлике: слика, скулптура, рељеф;
 -ликовни мотиви, језик, материјали, "теме", у ликовним уметностима

* АКТИВНОСТИ СА РАЗЛИЧИТИМ МАТЕРИЈАЛИМА

-познавање, игре и стваралаштво различитим материјалима: отпадним, посебно природним: семе, лишће, гранчице, кора...

ЛИКОВНА РАДИОНИЦА КАО СКУП РАЗЛИЧИТИХ ПРОЦЕСА КОЈИ ПОМАЖУ ЦЕЛОКУПНОМ РАЗВОЈУ И КРЕАТИВНОСТИ ДЕТЕТА, МЕСТО И ПРОГРАМ ПЛУС ЗА ДЕЦУ СА ПОСЕБНИМ ИНТЕРЕСОВАЊИМА: КАД, ДОКЛЕ И КОЛИКО ХОЋЕ

- повезивање ликовног стваралаштва са другим уметничким дисциплинама: музиком, филмом, позориштем, књижевношћу...;
- истраживање различитих прибора за рад, техника (комбинованих), подлога, ликовног израза, подручја рада;
- укључивање деце у уређење простора, ликовне опреме приредби, плаката, честитки, маски, костима, сценографије;
- укључивање деце у израду папира, боја, таписерија, одливање предмета од гипса и папир машеа;

ПОСЕБНИ ЗАДАЦИ:

- увек омогућити избор(начина изражавања,боја,материјала,техника...)
- обезбедити довољно простора,материјала,стрдстава,амбијент,климу,стимуланс...
- не давати готове узоре,моделе,контуре,налогодавне инструкције...
- ликовне технике и материјали нису циљ већ средство ликовног васпитања и могућност за стваралачко испољавање
- ако дете не уме да каже нека нацрта и обрнуто
- дозволите деци да чине"погршке" у игри различитим материјалима
- са развијањем естетке културе отпочиње се у радној соби,опремању ликовних радова,уређењу изложбених паноа,уредним изгледом,музиком која се слуша...
- ликовни израз детета,ма какав он био, користити за упознавање унутрашњег света детета,његових емоција,начина размишљања... и у "терапеутске" сврхе
- чешћа заступљеност рада у пару и групног рада
- повезивање и корелирање активности ликовног васпитања са свим областима в.о.рада.

Учешће родитеља:разумевање(не обесхрабривати,поправљати,радити уместо детета,не упоређивати...) и подржавање индивидуалног изражавања детета;учешће у неким активностима, обезбеђивању разних материјала(отпадних,природних,подлога...),пређењу изложби деце,подржавање учешћа деце на ликовним конкурсима...

Средина,окружење:природна средина-биљни и животињски свет,творевине културе> споменици,стилска и модерна архитектура, старе традиционалне зграде;посете музеја,галерија,уметничких атељеа,сусрети са сликарима,вајарима,упознавање са црквеним сликарством,посета продавница ликовног материјала...

Вођење документације о постигнућима деце : албуми, збирке,галерија у вртићу,нашој соби,ми као уметници,ликовно стваралаштво дце помогло ми је да увидим,откријем,сазнам...све наше награде,наше ликовне приче,бајке,виле и вилењаци,добри и зли ликови,честитке...,жеље,проблеми.емоције,музика у нашим ликовним радовима...

Литература: Корак по корак 2 >Истраживачке ликовне игре; ликовне енциклопедије, народна књижевност и књижевна дела прозе и поезије, репродукције уметничке музике

6 - МУЗИЧКО ВАСПИТАЊЕ

Општи циљеви:

- Развијати, продубљивати и обликовати љубав и склоност према музици
- Пружати деци могућност за свестрану музичку активност (певање, слушање музике, свирање, музичке импровизације, музичке игре)
- Омогућавање интензивног музичког доживљаја
- Подстицати децу на емотивно праћење музике и доживљавање музике уз активну сарадњу
- Развој музикалности, гласовних могућности и осећаја за ритам
- Неговати и подстицати даљи развој дечјег свестраног музичког стваралаштва
- Утицати на формирање елементарног музичког укуса потенцирајући вредна музичка дела и дела која одговарају њиховом узрасту

Области:

1. Слушање музике
2. Певање
3. Свирање
4. Музичко-дидактичке игре
5. Плесне активности

ОБЛАСТ	АКТИВНОСТИ	ЦИЉЕВИ	ЛИТЕРАТУРА И СРЕДСТВА
Слушање музике	<ul style="list-style-type: none"> - У свим погодним приликама (пријем и испраћај деце, слободна игра, успављивање, ликовне активности) - Као посебна активност уз анализу (жанр, динамика, ритам, препознавање назива, препознавање инструмента или састава инструмената) - Слушање музике са ЦД-а или касета - Слушање музике уживо (извођач васпитач или гост) 	<ul style="list-style-type: none"> - Подстицање пријатног расположења - Развијање интересовања за музику и музичке активности - Развијање осећаја за лепо у уметности - Развијање способности уочавања и разликовања карактера композиције - Препознавање звука одређеног музичког инструмента, као и групе инструмената 	<ul style="list-style-type: none"> - Аудио-записи песама које су већ познате деци, као и песама које су им још непознате - Аудио-записи инструменталне и оркестарске музике - Аудио-записи вокалних и инструменталних дела из наше културне баштине - Слике и апликације музичких инструмената и композитора - Музички инструменти - клавир, хармоника, гитара, виолина, ула...

ОБЛАСТ	АКТИВНОСТИ	ЦИЉЕВИ	ЛИТЕРАТУРА И СРЕДСТВА
Певање	<ul style="list-style-type: none"> - Стваралачко певање (певачко измишљање) - Обрада песама - Изражајно певање (чиста интонација, динамика, темпо) - Јавна презентација научених песама на приредбама и свечаностима - Музичке драматизације - Игре уз певање 	<ul style="list-style-type: none"> - Развијање маште стваралачким певањем - Развој гласовних могућности деце - Развој музикалности кроз певање - Развој способности индивидуалног и групног певања - Развијање способности музичког памћења 	<ul style="list-style-type: none"> - "Распевана вртешка", Боро Мајданац - "Музика за наше најмлађе", Надежда Хиба - "Народне песме и игре", Нада Јабланов - Аудио-записи песама за децу - - Расположиве методике музичког васпитања предшколске деце
Свирање	<ul style="list-style-type: none"> - Коришћење сопственог тела као инструмента (плескање, ударање у колена, тапкање по тврдој подлози) - Свирање на инструментима са неодређеном висином тона (Орфов инструментаријум) - Свирање на инструментима које су направила деца у сарадњи са васпитачем од природног и амбалажног материјала - Постепено увођење сложенијих ритмичких структура и оспособљавање за групно извођење комбинованих ритмова - Свирање при обради бројалица - Праћење познатих песама свирањем на ритмичким музичким инструментима 	<ul style="list-style-type: none"> - Истраживање сопственог тела као извора звука - - Експериментисање звуцима, тоновима и ритмовима - Испитивање и откривање звучних својстава музичких инструмената - Развој мануелних способности потребних за музицирање - Елементарно музичко описмењавање прилагођено узрасту - Запажање и самостално извођење три музичка ритма (четвртина, осмина и половина) 	<ul style="list-style-type: none"> - Све песме од понуђеног садржаја за певање које дозвољавају ритмичку пратњу (правити аранжман) - "Весели свирачи" - " Школица за музички (Орфов) инструментаријум" - "Корак по корак 2" - Расположиве методике музичког васпитања предшколске деце

ОБЛАСТ	АКТИВНОСТИ	ЦИЉЕВИ	ЛИТЕРАТУРА И СРЕДСТВА
Музичко-дидактичке игре	<ul style="list-style-type: none"> - Игре за препознавање боје гласа саиграча - Игре за препознавање извора звука - Игре за препознавање правца звука - Игре за препознавање особина звука - јачина, боја, висина 	<ul style="list-style-type: none"> - Упознавање основних карактеристика звука - Разликовање звукова према једној и две особине - Развијање оптималних музичких способности код деце - Подстицање деце за бављење сложенијим музичким активностима - Подстицање ведре и пријатне социо-емоционалне климе у групи 	<ul style="list-style-type: none"> - "Корак по корак 2" - "Игре предшколске деце" - група аутора - "Играмо се, откривамо и стварамо", Емил Каменов - "Како музику приближити деци" - Мира Воглар - Расположиве методике музичког васпитања предшколске деце
Плесне активности	<ul style="list-style-type: none"> - Игре са певањем - Плесне импровизације - Задати плесни кораци и кореографије примерени узрасту - Народне и орске игре - Музичке драматизације - Јавна презентација научених кореографија на приредбама и свечаностима 	<ul style="list-style-type: none"> - Утицај на формирање музичког укуса код деце - Развој свестране личности - Развијање способности примања и доживљавања музике - Развијање способности сналажења у простору и овладавања њиме - Развој ритмичке прецизности, координације и културе покрета 	

в - ДРАМСКИ ИЗРАЗ ДЕТЕТА - од игре до позоришта -

<у вези са циљевима>

у симболичкој игри дете :

- * је слободно и самостално
- * користи своје способности, машту, осећања, искуство...
- * истражује, варира, открива
- * исказује себе и своје потребе
- * се посвећује ономе што га покреће у том тренутку

- слободне игре деце:

- * симболичке (преображавање ствари, означавајући симболима различите објекте, бића, својства)
- * симболичка игра кој за садржај има социјалне ситуације (рад, обичаји, односи, понашање, догађаји из живота)
- ** деца их организују сама, неговати их и користити као извор за упознавање детета

ЦИЉЕВИ:

- * испољавање спонтаности, слободе, маште, осећања, самосталности;
- * самостално истраживање, откривање и решавање проблема;
- * усмереност на процес, уживање-не на резултат;
- * развијање критичког односа према себи и другима у игровном понашању;
- * развијање, сазнања о себи, другима и свету, инвентивности, самосталности, језика и комуникације, креативности...

у игри драме и позоришта дете :

- * има подршку и помоћ одраслих
- * упућено је на делање и искуство драмске акције целим бићем
- * активно и партициптивно
- * може да буде предлагач, активни учесник, посматрач и критичар
- * да открива себе друге и свет око себе, односе, фикције... слободно, инвентивно и без последица

Једноставне форме игара и вежби са драмским елементима и малим задацима

- * **слободне и спонтане**. (преуређене традиционалне и народне дче игре са драмским елементима) и **подстакнуте**, у којима одрасли ствара богату и подстицајну средину, подржава их, ненаметљиво каналише... али се деца играју сама и слободно.

Развијање драмске активности

- * осмишљено подстицање спонтаног драмског израза, без посебне припреме, пробе;
- * слободно или вођено играње неке ситуације, приче, догађаја, са слободним или задатим развојем збивања или елементом, заплетом, сукобом, варијантама извођења и алтернативним решењима;
- * тежиште ја на: спонтаности, доживљавању, проживљавању и уживљавању, трају дуже и нема строгих правила.
- ** садржаји: животне ситуације и свет маште (кућа, болница, васионски брод, путовање, бал, улоге: лав, вила, мама, вештица, нека прича као основа, игре представљања, игре акције, игре са композицијом, посебне драмске вежбе и игре

Сложеније форме и системи активности

- * **Драмске радионице**-осмишљена, вођена, игровна, драмска, спонтана, интеракција с групом и за групу-ангажује све учеснике, али није без правила; одвија се у три фазе:
  1. уводна> вежбе за опуштање (покрети и кретање у простору) и разговори и искази на, око и у вези теме;
  2. развојна> задаци са садржајима на тему, рад и размена у пару, мањим групама и кроз групу; захтеви су усмерени на разумевање порука и израза другог, на адекватно реаговање;
  3. завршна> разрада форми и садржаја извучених 2. фазе (до ње се може и не мора стићи);**Садржаји могу бити:** пантомиме и импровизације из живота (догађаји, доживљаји, искуства-сањао сам, видео сам на улици, у природи, у гостима тужни, смешни, чудни, опасни догађаји, о понашању, особинама вршњака, одраслих, тате, маме, осећањима, занимањима, о речима, песамама, приче, рецитовање представљање, имена ...)
- * **Игре позоришта**-позоришне радионице усмерене на презентацију играног или чији је резултат представа коју прати публика: драматизације, позориште лутака, и др. садржаји који се играју у групи или пред другима.

Учешће родитеља: учешће у радионицама и неким активностима (као приповедачи, глумци, гледаоци), у обезбеђивању разних материјала, реквизита, костима, изради сценографије, заједнички одлазак у позориште...;

Средина, окружење: посета позоришту, сусрет са глумцима, песницима, сусрет са драмском секцијом школе, учешће у приредбама у вртићу, у граду, у разним кампањама и поводима...

Вођење документације о постигнућима деце : албуми, збирке, о стваралаштву, открићима, сазнањима... у драмским радионицама; фото албуми

Литература: Корак по корак 2 > Дете у игри драме и позоришта-примери игара и активности и Приручник за васпитаче и учитеље, у издању Креативног центра народна књижевност и књижевна дела прозе и поезије, репродукције уметничке и дечје музике...

3.4. РАЗРАДА САДРЖАЈА И АКТИВНОСТИ ПРЕМА МОДЕЛУ-Б

У остваривању овог модела поћи од **заједничких полазишта изнетих у тачки 3.1 и 3.2. у оквиру наслова 3.Припремни предшколски програм и МОДЕЛ-а Б ПРИПРЕМНОГ ПРЕДШКОЛСКОГ ПРОГРАМА**, (датог у Правилнику о општим основама предшколског програма, на стр.74 до 92), на основу кога је урађена и предложена :

Разрада садржаја, према Моделу-Б, Програма припреме деце за школу представља систем активности и садржаја којима треба да се код деце постигну интелектуална, социјална, емоционална и мотивациона готовост за оно што их очекује у школи, и уз развој сазнајних интересовања потребних за школско учење, **дата је као идеја и оквир** који васпитач може да користи, мења, допуњава, комбинује...

Садржаји и циљеви за области :

- **социо-емоционални развој,**
- физичко васпитње,**
- музичко васпитње,**
- саобраћај,**
- екологија (еколошке активности) ,**
- **математичко-логичке активности, ИСТИ су као и за Модел-А, а разлика је у методичком приступу; такође се могу користити и комбиновати и методичка упутства за драмске активности, учешће породице у в.о. раду, ресурси средине и окружења, литература, и друго, дато у разради за Модел-А.**

У разради Модела-Б, посебно су разрађени :

- ОПШТИ ЦИЉЕВИ,**
- ОПШТИ И ПОСЕБНИ ЗАДАЦИ ВАСПИТАЧА** које треба користити приликом планирања васпитно-образовног рада са децом у радној књизи.

Остваривање овог програма, у делу: **специјална интелектуална припрема > "не сме се свести на стицање знања и вештина, колико год они били потребни на почетку школовања већ се првенствено састоји у општем развоју сазнајних интереса и умних способности детета"** (Емил Каменов).

Такође се апострофира **неопходност индивидуалног приступа сваком детету, и тематско планирање, повезивање и корелирање садржаја и активности-у току дана остварују се две организоване активности**

Заједничко је и обавезно и вођење документације о дечјем учењу и развоју-документовање дечјег развоја и напредовања(порт-фолио), према сугестијама већ датим у разради садржаја за Модел-А.

Основна, изворна, литература: Модел Б основа програма и Васпитно-образовни рад у дечјем вртићу(методичка упутства)-аутора Емила Каменова.

Рад према Моделу-Б оствариваће се у свим припремним предшколским, целодневним и полудневним групама вртића и група на селу, изложених у Табели: Т- 5

вртић	бр.група	облик	ван	седишта(село)	бр. група	облик
НЕВЕН	2	полудневни	ван	Дедина	1	полудневни
				Макрешане	1	- // -
				Бивоље	2	- // -
				Каоник	1	- // -
				Падеж	1	- // -
				М.Шиљеговац	1	- // -
				Мешево	1	- // -
				Ђунис	1	- // -
ЗВОНЧИЋ	2	целодневни				
	1	полудневни				
			ван	Кобиље	1	полудневни
				Ломница	1	- // -
				В.Головоде	1	- // -
				Вратаре	1	- // -
				Лазаревац	1	- // -
ЛАБУД	2	целодневни				
	2	полудневни				
			ван	Сушица	1	полудневни
				Паруновац	2	- // -
				Текије	1	- // -
				Гаглово	1	- // -
				Рибаре	1	- // -
				Гревци	1	- // -
				Модрица	1	- // -
ПЧЕЛИЦА	1	целодневни				
	1	полудневни				
			ван	Буба Мара>ромске	2	полудневни
				Мудраковац	3	- // -
				Дворане	1	- // -
				Здравиње	1	- // -
НАША РАДОСТ	2	целодневни				
	1	полудневни				
			ван	Горњи Степош	1	полудневни
				Велики Купци	1	- // -
				Јабланица	1	- // -
				Себечевац	1	- // -
				Мајдево	1	- // -
				Трмчаре	1	- // -
				Наупари	1	- // -
вртић	бр.група	облик	ван	седишта(село)	бр. група	облик
ЛЕПТИРИЋ	2	целодневни		(и при Дечјем клубу)		
	1	полудневни				
			ван	Шанац	1	полудневни
				Срње	1	- // -
				В.Шиљеговац	2	- // -
				Љубава	1	- // -

КОЛИБРИ	1	целодневни		
	4	полудневни("Вук Караџић")		
		Коњух	1	полудневни
		Глобаре	1	- // -
БИСЕРИ	2	целодневни		
	2	полудневни		
		Мачковац	1	полудневни
		Глободер	1	- // -
		Каменаре	1	- // -
		Крвавица	1	- // -
		Шапиловац	1	- // -
		Бела Вода	1	- // -
		Крушевица	1	- // -
ГОЛУБ МИРА	2	целодневни		
	1	полудневни		
		Читлук	3	полудневни
		Јасика	2	- // -
		Кукљин	1	- // -
ВЛАДО ЈУРИЋ	1	целодневни		
		Пепељевац	1	полудневни
		Жабари	1	- // -
		Лукавац	1	- // -
		Церова	1	- // -

РАЗВОЈ ГОВОРА

ОПШТИ ЦИЉЕВИ

- Развој способности вербалног и невербалног комуницирања
- Способност прилагођавања ситуацијама у којима се одвија комуникација (број особа, узраст, место, време итд.)
- Способност да се саслуша и схвати порука упућена лично детету и групи чији је оно члан
- Развој способности говорног стваралаштва, као особине маштовите, конструктивне и продуктивне личности
- Развој самосталности, иницијативности, отворености према новом искуству, оригиналности и способности мењања постојећег
- Способност доживљавања и разумевања уметничких медијума, као и изражавање њиховим средствима
- Развој чулне осетљивости, радозналости и пријемчивости за нова искуства
- Интересовање и отвореност за уметничке доживљаје и искуства
- Развој радозналости, склоности за постављањем питања и трагањем за непознатим
- Развој критичког мишљења, уз систематичност и самоконтролу у извођењу закључака и вредновању чињеница
- Способност учествовања у колективном одлучивању и развој смисла за групно стваралаштво

ОКВИРНИ САДРЖАЈИ

- Неговање говорне културе
- Богаћење дечјег речника и неговање граматички правилног говора
- Вербално изражавање и комуникација
- Монолошки говор и причање
- Упознавање са дечјом књижевношћу
- Говорне игре

ОПШТИ ЗАДАЦИ ВАСПИТАЧА У ОБЛАСТИ РАЗВОЈА ГОВОРА

- Неговати разноврсне видове практичне комуникације у току заједничке активности и афективне комуникације
- Унапређивати све функције вербалне и невербалне комуникације код детета кроз разне спонтане и усмерене активности – односи са другима, изражавање, тражење одговора, преношење информација...
- Да негује природне, свакодневне ситуације погодне за вежбање спонтане комуникације
- Да обезбеди активности које у први план стављају спонтано искуство детета
- Да подстиче код деце превођење невербалних израза у вербалне
- Да обезбеди деце одговарајуће моделе исказа и разноврсне партнере за комуникацију
- Да поред улоге говорника вежба код детета и способност слушања других
- Да приближава деци средства и моделе писане комуникације
- Да задовољи дечју потребу да оно што доживе или чују од других изразе на одређени начин
- Да доводи дете у додир са материјалима и приборима који буде интересовање, подстичу машту и захтевају тумачење
- Да потенцира индивидуалне приступе у мишљењу и понашању, уз потенцирање различитости, али повећање толеранције према свему што је различито
- Да негује хумане ставове, емпатију и разумевање за људе и њихове емоције, повезивање етичких порука уметничких дела са личним искуством деце

Неговање говорне културе

Циљеви:

- Правилан изговор свих гласова матерњег језика
- Тачно одређивање места, броја и распореда гласова у речи
- Правилан ритам говора, гласност, висина гласа, боја и емотивни тон говора
- Богаћење способности интонационе изражајности говора

Садржаји:

- Вежбе правилног дисања
- Уочавање појединих гласова и њихово тачно издвојено изговарање
- Правилан изговор гласова на почетку речи, на крају и у средини речи
- Правилан изговор гласова у разним структурама речи - у суседству са различитим гласовима, у речима са разним бројем гласова и у реченици
- Игре за правилну артикулацију гласова из расположивих збирки игара
- У свакодневним ситуацијама и приликом интерпретирања књижевних текстова пружати деци пример правилне дикције и изражајног говора (јасан, жив, мелодичан, ритмичан) и подстицати их на примену и усавршавање ових способности

Богаћење децјег речника и неговање граматички правилног говора

Циљеви:

- Познавање значења речи и њихово правилно и активно коришћење у комуникацији
- Граматички правилно вербално изражавање
- Богаћење фонда речи
- Правилно формирање множине, деминутива и аугментатива именица и садашњег, прошлог и будућег времена код глагола
- Формирање правилно структурираних и све сложенијих реченица

Садржаји:

- Именовање и описивање предмета анализираних са више чула, уочавање односа међу предметима
- Игре набрајања (што више предмета у нашој соби, што више врста птица...)
- Погађање по опису (сакривеног предмета или сличице)
- Постављање питања на задату реч (среда - Који је данас дан?...)
- Игре асоцијација и груписања речи (висибабa, зумбул, ружа-цвеће...)
- Тумачење загонетки и пословица
- Тумачење архаизама из народних бајки
- Игра "Кажи супротно"
- Игре "Настави низ" по моделу:сто-сточић, столица-? итд.
- Игра "Додирни нешто...жуто...мекано...мало...."
- Допуни реченицу: Књига каже- прочитај ме; колач каже...итд.
- Трагање за лепим, учтивим и пријатним речима

Вербално изражавање и комуникација

Циљеви:

- Развој способности усменог изражавања које представља смисаону целину
- Развој способности слушања и разумевања саговорника
- Развој културе говорне комуникације (љубазност, умерен глас, гледање саговорника у очи, држање тела, мимика)
- Развој способности активног учествовања у разговорима на разне теме

Садржаји:

- Комуницирање у разним ситуацијама (у двоје, у мањој и већој групи, пред ширим аудиторијумом)
- Комуницирање са разним саговорницима (млађим, старијим, познатим, непознатим...)
- Разговори на разне теме (о животу у породици и вртићу, празницима, професијама...)
- Причање о својим доживљајима (како смо провели викенд, летовање, шта смо гледали на телевизији...)
- Игре улога (код лекара, у продавници, у аутобусу...)
- Дискусије о апстрактнијим животним темама (кад сам срећан, шта је храброст, доброта...), образлагање и одбрана сопствених ставова
- Договарање око заједничких акција
- Фиктивни и стварни телефонски разговори
- Пишемо заједничко писмо... Деда Мразу, будућој учитељици...
- Игре пантомиме (погоди шта радим, где сам био, које је ово занимање...)

Монолошки говор и причање

Циљеви:

- Способност препричавања приче, филма, позоришне представе
- Способност изражајног причања, јасног и разумљивог, уз поштовање редоследа и логике збивања
- Способност причања по сећању о својим искуствима и доживљајима, као и њиховог комбиновања у нову целину на стваралачки начин

Садржаји:

- Поступци активне вербализације (описивање и тумачење онога што тренутно ради)
- Причање о предметима, појавама и призорима који се налазе пред децом и по сећању (о играчкама, временској непогоди, лепом пределу, слици..)
- Испричај причу по сликама
- Среди понуђене слике по редоследу догађања, па састави прижу по њима
- Препричавање приче непосредно по слушању и касније, уз помоћ очигледних средстава и без њих
- Слушање сопственог говора уз помоћ аудио и видео записа

Упознавање са дечјом књижевношћу

Циљеви:

- Способност, слушања, разумевања, доживљавања и памћења прочитаног, а затим препричавање својим и употребом књижевних речи;
- Способност разликовања главног јунака у делу, изражавање свог односа према њему и уочавање неких уметничких изражајних средстава (изрази, епитети, поређења);
- Способност запажања и доживљавања звучности, ритмичности и сликовитости песничког говора, разумевање и мотивисаност за учење стихова и изражајно рецитовање пред другима;
- Трајно интересовање за књижевно стваралаштво, писано, филмско...;
- Стицање елементарних сазнања о позоришту драмској уметности уопште, посебно позориштима лутака и сенки у упознавање са процесом настајања представе, глумцима, сценографијом;

Садржаји:

- Упознавање са одабраним текстовима из народне и уметничке књижевности за децу (песме, приче, бајке, басне, загонетке, брзалице, пословице...)
- Упознавање са књижевношћу и њеним творцима путем разних медија
- Сусрети са дечјим писцима и песницима- књижевни сусрети у вртићу и ван њега, посета пригодним манифестацијама, учешће у промоцијама књига за децу
- разгледање и читање сликовница и часописа за децу, разговори о гледаном, слушаном и прочитаном
- Учење стихова и изражајно рецитовање
- Преношење сазнатог и доживљеног у игре драматизације
- Посматрање и учествовање у разним врстама драмског представљања књижевних дела, посебно путем луткарског позоришта

Говорне игре

Циљеви:

- Познавање језичких игара, посебно традиционалних
- Способност повезивања и комбиновања уобичајено неповезаних појмова
- Способност проналажења оригиналних решења, одступање од стандардних образаца у причању
- Способност доживљавања лепоте песничких речи и покушаји поетског изражавања
- Развијање смисла за хумор

Садржаји:

- Игре гласовима, гласовним групама и речима и њихово изговарање на различите начине
- Традиционалне језичке игре - загонетке, доскочице, питалице, брзалице
- На задати почетак допуна реченице на различите начине
- Састављање приче од три задате речи
- Причање приче на основу две задате слике које представљају почетак и крај
- Уметање догађаја у познату причу
- Игре римовања и стихотворства
- Грађење нових речи по аналогијама, измишљање нових имена- животињама, биљкама, месецима у години, нова имена и презимена на основу неке особине
- Замишљање и причање "шта би било кад би..."

ПРИПРЕМА ЗА ПОЧЕТНО ЧИТАЊЕ И ПИСАЊЕ

Почетно читање

Циљеви:

- Мотивисаност да се препознају графички симболи, знаци, поруке и обавештења, те да се научи да се чита
- Развој фонематске перцепције - гласовна анализа речи: од којих је гласова састављена, број и положај гласова у речи
- Развој вештине читања према могућностима и интересовању сваког појединог детета

Садржаји:

- Откривање корисности умећа читања на примерима - лепе књиге, комуникација на даљину, значај писаних порука, обавештења, упозорења...
- Препознавање натписа, назива и имена без посебне анализе слова
- Гласовна анализа речи - реченица, речи, слогови, гласови, растављање и састављање речи од гласова, одређивање броја гласова од којих се састоји реч
- Разликовање самогласника и сугласника
- Почетно читање у складу са индивидуалним могућностима

Почетно писање

Циљеви:

- Представе о облику предмета, цртежа, знакова, о боји, величини и положају
- Запажање ситних детаља и репродуковање њиховог изгледа и положаја
- Развој спретности и покретљивости руке, шаке и прстију
- Правилно седење и коришћење прибора за цртање и писање
- Развој осећаја за ритам, хармонију, ритмичке покрете и симетрију
- Развој fine моторике - контрола и координација покрета руке, шаке и прстију, две руке и ока и руке
- Оспособљавање за коришћење свеске за почетно писање и усавршавање покрета за писање

Садржаји:

- Вежбе за разгибавање и опуштање пуне, шаке, сваког прста посебно и свих прстију
- Вежбе за развој ситних мишића шаке и прстију (ситни конструктори, сликање прстима, изрезивање апликација, "цртање" прстом у ваздуху)
- Вежбе за осамостаљивање покрета - задаци да се истовремено чине различити покрети рукама, нпр. десна додирује теме, лева кружи по трбуху исл.
- Игре низалицама, уметаљкама, слагалицама
- Игре гињол луткама
- Усвајање правилног држања руке и положаја тела, правилно држање и коришћење прибора за писање
- Игре опажања које захтевају коришћење чула, игра меморије, танграм...
- Увођење деце у коришћење радних листова и свеске за почетно писање, индивидуални рад уз праћење интересовања и способности сваког појединог детета

РАЗВОЈ МАТЕМАТИЧКИХ ПОЈМОВА

ОПШТИ ЦИЉЕВИ:

- Способност учачања и издвајања карактеристичних и суштинских ознака предмета и појава
- Формирање прво једноставних а затим сложенијих појмова добијених прво спајањем више карактеристика, нпр. величина и боја, облика и положаја
- Способност класификовања (груписања) предмета на основу једног издвојеног својства
- Способност вршења серијације (поређење и уређивање предмета према димензији или својству)
- Формирање појмова о величинама (елементарним, по супротности, по градацији)
- Способност за процењивање од ока појединих димензија, коришћења условних мера
- Познавање јединица новца и елементарних појмова из економије
- Способност формирања скупова и подскупова
- Познавање места свакога од упознатих бројева у бројном низу на основу међусобног поређења
- Познавање редног бројања и ситуација у којима се оно примењује

ОКВИРНИ САДРЖАЈИ:

- Опажање и схватање простора и просторних односа
- Логичке операције на конкретним предметима и појмовима
- Формирање појма скупа
- Изграђивање појма броја
- Развијање појмова геометријских облика у равни и простору
- Мере и мерење - опажање, схватање и практично мерење различитих величина (дужине, запремине и тежине)
- Временски односи (доба дана, дани у недељи, годишња доба, месеци)

РАЗРАДА ЦИЉЕВА И САДРЖАЈА ЗА ОВУ ОБЛАСТ ДАТА ЈЕ У РАЗРАДИ (ИСТИ СУ) ЗА МОДЕЛ-А И КАО ТАКВЕ ИХ ТРЕБА КОРИСТИТИ У ПЛАНИРАЊУ И РАДУ СА ДЕЦОМ И У МОДЕЛУ-Б руководећи се,

ЗАДАЦИМА ЗА ВАСПИТАЧА:

ОПШТИ ЗАДАЦИ ВАСПИТАЧА У ПОГЛЕДУ СТИЦАЊА ЛОГИЧКО-МАТЕМАТИЧКОГ САЗНАЊА

- изграђивање појмова код деце да је могуће раздвојити предмет од његових видљивих својстава и да она нису једина које он поседује:
  - *ослобађање детета од опажајно датог,
  - *развој опште покретљивости дечје мисли(резултат : јављање појама конзервације),
  - *појава реверзибилности (способност да се разликују и издвоје елементи једне операције, а затим се она обави обрнутим редоследом и тако дође на њен почетак);
- ставарање ситуација у којима ће деца да групишу ствари на основу једног а затим и два заједеничка својства(класификације и уопштавање,апстраховање,издвајање битног од небитног,оперисање симболима);
- организовање активности поређења предмета ради утврђивања :
  - *разлика међу њима(процењивање и мерење),
  - * њиховог уређивања у низове, на основу тих разлика,
  - *откривање законитости које одређују поредак у серијама>серијација(способност успостављања мноштва транзитивних односа а не само визуелно разликовање појединих димензија)(периодична сукцесија,ритмичка сукцесија,инверзија, прогресија...);
    - коришћење животно-практичних ситуација и организовање посебних активности и у играликим активностима за :
      - *уознавање величина и упоређивање предмета са њима,
      - *разликовање,именовање и примену стечених знања о мерама (неконвенционалним-" од ока ",штапом,канапом,трампа,продаја, и конвенционалним-метар,литар,килограм,новчане јединице);
    - коришћење животно-практичних ситуација и планирање посебних активности за :
      - *организовање разних операција скуповима(облици придружи-вања елемената скуповима,формирање,уређивање једнакости и неједнакости,изједначавање,дељење на подскупове и формирање подскупова);
    - коришћење животно-практичних ситуација и планирање посебних активности за :
      - *раумевање и изражавање спољашњег света кроз квантитативне односе у њему >бројање, и :
        - * увежбавање,ближе упознавање и разликовање природе кардиналног и ординалног броја уз помоћ операције придруживања,растављања и састављања подскупова,
        - * поређење међу бројевима,
        - *уопштавање стечених знања како би деца дошла до појма броја и бројног низа погодног за интериоризоване поступке.

**ПОСЕБНИ ЗАДАЦИ КОЈИМА ТРЕБА ДА СЕ РУКОВОДИ ВАСПИТАЧ
У РАДУ (У СВАКОДНЕВНИМ ЖИВОТНИМ СИТУАЦИЈАМА И ПЛАНИРАНИМ
АКТИВНОСТИМА ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОГ РАДА) У ОБЛАСТИ МАТЕМАТИЧКОГ
САЗНАЊА, ОДНОСЕ СЕ НА:**

СТВАРАЊЕ УСЛОВА ДА ДЕЦА :

- посматрају, испробавају и експериментишу, манипулишу, уче кроз сопствено откриће;
- опажају, препознају, разликују, откривају физичка својства предмета (облик, величину, боју...);
- прикупљају информације и податке, стварају предпоставке и самостално закључују;
- изграђују логичко-математичка сазнања (ређају, стварају- поретке, обрасце, придружују, сортирају, групишу, категоришу ствари....);
- размењују са другима и презентују своје идеје и закључке, вербализују и образлажу своје акције и начине доласка до решења;
- представљају на различите начине, комбинују, варирају и мењају редослед, стварају нове моделе и шеме, повезују (симболе, моделе, слике, линије, тачке, цифре, покрете, знаке);
- развијају сопствене способности уз коришћење почетно-математичких операција (придруживање, класификовање, ређање у серијални низ, бројање и процењивање);
- откривају своје могућности делујући на средину и развијају осећања за решавање проблема и задатака;
- примењују и користе различита дидактичка (математичка) средства у решавању проблема у свакодневним ситуацијама и активностима, уочавају и формулишу проблеме, праве логичку анализу ситуација, откривају и изграђују сопствене начине решавања проблема, примењују почетну математичку логику у њиховом решавању и образлажу своје поступке-вербално и графички;
- имају прилике да виде друге одрасле и децу како користе своје искуство из математичке логике.

ЗАДАЦИ ВАСПИТАЧА У ВЕЗИ СА ПРОСТОРНИМ САЗНАЊЕМ

- разноврсним поступцима подстицати и организовати процесе постепеног структурирања простора код деце, и то у три **развојне фазе:**
- 1. прогресивно структурирање простора** полазећи од структура које имају само **тополошке карактеристике** > отвореност, затвореност, одвојеност, близина, **ка еуклидовским карактеристикама** > линије, углови, пропорције и број елемената;
  - 2. развој статичког простора ка вишим динамичким трансформацијама;**
  - 3. реконструисање сензомоторног простора на нивоу репрезентације;**
- предвидети активности којима ће дете бити подстакнуто да :
    - *уочава, успоставља и замишља просторне односе и себе у простору,
    - *међусобни положај ствари и правце кретања кроз простор, *стављање себе на место других, *представљање простора, *посредно опажање и замишљање простора (по сећању или простора који није доживљен)
  - организовати ситуације у којима ће бити неопходно да деца препознају и именују геометријске облике, * да својство облика апстрахују од осталих својстава предмета, *да пореде ове облике међу собом и описују их.

ЗАДАЦИ ВАСПИТАЧА У ВЕЗИ СА ВРЕМЕНСКИМ САЗНАЊИМА

- усмеравање деце на запажање трајања времена у неким природним ситуацијама (више времена од, мање времена од, исто толико времена, истовремено) а затим то повезано са субјективним и објективним оријентирима у времену;
- указивање деци на временске секвенце и хронолошки след догађаја у њиховом животу (нпр. када и шта дете ради у току дана) али и објективно смењивање интервала (у току седмице, месеца, године) повезано са појмовима садашњег, прошлог и будућег времена;
- упућивање деце на праћење временских збивања и објективне показатеље брзине и протицање времена.

ЗАДАЦИ ВАСПИТАЧА У ВЕЗИ СА РЕШАВАЊЕМ ПРОБЛЕМА

- подстицати децу да уз помоћ логичких активности постепено прелазе са решавања проблема на практично-опажајном плану на превасходно мисаоно, појмовно решавање, појмовну прераду > алтернативе и проналажење последица претпостављених ситуација;
- стварати повољне услове за ослобађање деце од уобичајених клишеа ("функционалних фиксација");
- стварање могућности за откривање више различитих, креативних, решења за исту проблем ситуацију.

УПОЗНАВАЊЕ ПРИРОДНЕ И ДРУШТВЕНЕ СРЕДИНЕ

ОПШТИ ЦИЉЕВИ:

- Откривање живог света
- Откривање света животиња
- Откривање биљног света
- Откривање човека као припадника живог света
- Способност сналажења човека у друштвеној средини
- Способност схватања неопходности и вредности људског рада
- Развијање сазнања о потреби и начинима очувања животне средине
- Развијање способности уочавања, препознавања средине и везе између живог и неживог света
- Стицање неопходног искуства и формирање основних појмова из области саобраћаја

ОКВИРНИ САДРЖАЈИ:

- Живи свет
- Свет животиња
- Биљни свет
- Човек као припадник живог света
- Човек као друштвено биће
- Рад људи
- Заштита животне средине(**развијено у оквиру Модела-А, под насловом ЕКОЛОГИЈА**)
- Материјални свет
- Саобраћајно васпитање(**развијено у оквиру Модела-А, под насловом САОБРАЋАЈ**)

ОПШТИ ЗАДАЦИ ВАСПИТАЧА у вези са ОТКРИВАЊЕМ ЖИВОГ СВЕТА И МАТЕРИЈАЛНЕ СТВАРНОСТИ :

Коришћење животно-практичних ситуација, организовање планираних(сазнајних процеса- учење) и игроликних активности, и

омогућавање деци да :

- унапређују своје физичко сазнање(откривају особине ствари- боја,облик,текстура,тежина,тврдоћа,чврстина...),
- испробавају ствари и као последицу свога деловања "откривају-ћи" наведене особине(проширивањем обима свог сазнања о особинама предметима и усвајањем репертоара акција које се врше на предметима);
- кроз непосредно искуство и његову прераду, на елементарном нивоу разликују :
  - * живу од неживе материје,
  - *упознају узрочно-последичне односе,
  - *ослобађају своје мишљење од артифицијелизма и финализма (изграђивање појма природног објекта као нечег независног од воље,намере и употребе човека);
- на низу примера стварају свест о разноврсности трансформација којима се током времена успостављају промене(рашћење или пропадање);
- стичу основне појмове(о простору,времену,узроку,животу...) и на интуитивном нивоу упознају начела и законе који владају у свету који их окружује;
- хијерарсијски изграђују системе знања,полазећи од једноставних односа и законасти у конкретном окружењу и области,полазећи од главних појмова из којих се изводе сви остали;
- поред кључних појмова појединих наука,преузимају једноставна средства којима се оне служе(алати,материјали за експерименти-сање,прибори...),методе стицања знања и деловања и изграђују интелектуалне ставове(о науци,техници,производњи);
- поред уочавања спољашњих особина ствари и појава,почну да увиђају дубљи смисао и односе,општије законитости;
- упознати представнике живог света у својој средини,себе самог и понешто о положају човека у живом свету;
- уочавају општа својства и односе ствари,законитости и везе између појава живог и неживог света,интерпретирају запажено,закључују и саопштавају закључке;
- Да на основу претходно описаних поступака и стварања услова за развој дечјег откривања живог света и материјалне стварности и уз помоћ аналогича,генерализација и модела за сређивање искуства:

*васпитач усмерава децу на разумевање основних појмова структуре материје из живог и неживог света ,и

* оспособљава их да усвојне чињенице вежу у нове које су са њима у смисаоној вези.

1. Живи и неживи свет - откривање

Циљеви :

- *Развијање интересовања и осетљивости за предмете и појаве из спољашњег света;
- *Унапређивање дечјег физичког сазнања о материјалном свету и живом свету;
- *Откривање,уочавање,разликовање и упоређивање живог и неживог света на основу њихових карактеристика;
- *Живот изблиза: продубљивање стечених сазнања о живом свету>општа својства,типичне категорије и представници и упознавање са сличности-ма и разликама;
- *Упознавање разноврсности животних облика. њихових назива и карактеристика на типичним представницима биљака и животиња;
- *Елементарно упознавање појединих животних заједница;
- *Упознавање са природним појавама и тумачење њиховог утицаја на живи свет;
- *Проширивање речника,изграђивање реченице и развој комуникативних функција говора;
- *Развијање сазнајних процеса, логичког мишљења,закључивања и схватања узрочно-последичних веза;
- *Развијање дечјег ликовног,језичког и интелектуалног стваралаштва;
- *Упознавање са прозним,поетским и музичким садржајима о живом свету.

Садржаји :

- *Активно упознавање(шетњом и анализом у радној соби,вртићу,изношењем својих сазнања-причањем) непосредног света детета (материјалног и природног),путем посматрања,откривања,уочавањем карактеристика,упоређивањем и закључивањем на основу стечених информација;
- *Реструктуирање стечених сазнања и класификовање:живо-неживо,игровним ативностима(говорна радионица,лото игре,слике,дидактичке игре) и израда постера;
- *Продубљивање-стицање нових, сазнања о живом свету у поређењу са неживим > представници најважнијих категорија живог света (животиње,биљке, човек)на основу општих карактеристика, сличности и разлике(исхрана, узимање воде размножавање,раст...) >путем израде постера и класификовањем;
- * Животне заједнице и жива бића-чија је која (ливада,парк,шума,бара,река,море,људска насеља),посматрање,упознавање и упоређивање повезаности и зависности;
- *Природне појаве(смена годишњих доба, клима-временске појаве) и њихов утицај на живи свет биљака,животиња,човека;
- *Упознавање са краткотрајним и дуго-трајним процесима и променама у живом свету(фазе,циклуси,правилности, законитости,узрочно-последична повезаност, промене-на примерима код биљака, животиња,човека и у односу на раст,развој,животни век,природне појаве,услове за живот...);
- *Упознавање грађе важнијих органа биљака и животиња,њиховог изгледа и начина живљења-израда схема и модела;
- *Формирање збирки узорака из природе (цвеће,лишће,перје.пужеве кућице, гранчице,семена,шкољке), ликовно,језичко и интелектуално стваралаштво на слободне и задате теме;
- *Живи свет у причама,поезији,музици.

Циљеви :**Упознавање и стицање елементарних сазнања :**

- *- карактеристичних облика понашања животиња;
- *- животних циклуса животиња;
- *-животне средине подесне за опстанак појединих врста животиња;
- *- начина комуницирања међу животињама;
- *-типичних представника животињског царства;
- *Разликовање домаћих и дивљих животиња,односа човека према њима,користи и начин старања о њима
- *Ближе упознавање домаћих животиња;
- *Сазнања о кућним љубимцима и начинима бриге о њима;
- *Развијање говора и говорног стваралаштва,невербалне комуникације,процеса мишљења,пажње;
- *Развијање различитих облика ликовног стваралаштва;
- *Развијање вештина,употребе прибора и материјала,техника...

2.Свет животиња**Садржаји :**

- *Истраживање непосредне околине:откривање где,како,које животиње живе,изгледају, како се јављају(трчи,скаче,плива,скрива се,напада,брани,лови,надмеће се)-на ливади,у шуми,земљи,бари,потоку,грму,на дрвету...;о томе причамо,цртамо...;
- *Животиње о којима се стара човек и које живе саме(подела на домаће и дивље);
- *Ближе упознавање са домаћим животињама:коњи,краве,овце,свиње,козе,живина.. где живе(штала,обор,стаја,тор,фарме)ко,како се о њима стара,чиме се хране...-на основу сликовница,енциклопедија или посетом фарме,сеоског домаћинства,зоо врта;
- *Упознавање са животним циклусом(размножавање,рађање,младунци-њихови називи), путем игара класификације и прављењем албума;
- *Ко се како јавља-игре ономатопеје;Погоди ко сам-игре пантомиме;Правимо стихове;
- *У свету дивљих животиња-тражимо,препознајемо,именујемо у енциклопедијама,разврставамо их(према животним стаништима),упоређујемо са домаћим(сличности и разлике),цртамо,сликамо вајамо омиљене,гледамо филмове о животињама;
- *Издајамо неке:где живе,како изгледају у зависности од услова живота-климе,чиме се хране,како се размножавају,шта са њима бива кад дође зима,како се човек односи према њима(лов)а како прави ловци...;
- *Шта ко даје:користи од животиња-домаћих-дивљих(чистачи природе и регулатори природних закона),посећујемо продавнице,цртамо...;
- *Који је твој кућни љубимац-које су твоје одговорности,како се о њему стараш...можеш ли и како да помогнеш животињама(зими) испричај неку анегдоту, нацртај,кажи неком песмом...;
- *Правимо кућице за птице,постављамо их,хранимо птице зими(ликовно обликовање);
- *Животиње у поезији и причама,баснама,бајкама,музици...-у корелацији са обрадом садржаја.
- *Стваралаштво од перја,вуне,коже...;
- *Посета зоо врта;
- *Акваријум у нашој соби и наше обавезе;

Циљеви :

- *Познавање изгледа и назива основних делова биљака;
- * Познавање неких услова за раст и развој биљака;
- * Посматрање животног циклуса биљака од семена до плода;
- *Разликовање неких биљака које слободно расту;
- * Способност класификације биљака по различитим критеријумима;
- *Елементарно познавање животних заједница у којима расту биљке;
- *Развијање говора и говорне комуникације,мишљења,памћења,пажње,стваралаштва;

3. Биљни свет**Садржаји :**

- *Биљке свуда око нас-проширивање и структурирање сазнања о свету-живи свет биљака. шетњом,запажањем и уочавањем непосредне околине,на пијаци...изношењем својих искустава-речима,невербалним говором,ликовном изразом-рад у групама;
- *Сумирамо,разврставамо и класификујемо:карактеристична својства биљака, разликовање по лишћу,плоду,цвету,стаблу,кори,крају где расту-лото игре,слике;
- *Ближе разматрамо:делови биљке(корен,стабло,лист,цвет,под,семе,-уз помоћ енциклопедија,слика,примерака биљака);
- *Откривање и упознавање карактеристика биљака -фазе у расту и развоју,експериментално-засађивањем и на примерима биљака-у соби-вртићу(влага,светлост,топлота,клијање,раст и развој у зависности од услова;
- *Биљке и годишња доба-шта се и зашто мења(листопадне и зимзелене); посебне биљке -јужно воће-називи и врсте;
- *Племените и не племените биљке(гајење биљака-воће поврће,житарице,зашто се гаје,чему служе-користи,корови и човек);
- *Биљке које расту свуда у природи-уочавамо их,именујемо,упоређујемо са онима које гаји човек,питамо се и долазимо до сазнања зашто су неке корисне-лековите и које, скупљамо и правимо хербаријуме-збирке,кувамо чај;
- *Биљке и станишта(ливада,воћњак,шума,бара,повртњак);
- *Биљке и животиње-међузависност,како,у чему?;
- *На основу стечених сазнања,класификације према различитим критеријумима;
- *Биљке као украс,као храна и извор витамина,чистог ваздуха,као радост(јелка,бадњак);
- *Биљке и занимања: у цвећари,повртњаку,воћњаку;
- *Биљке као имена-говорне игре,стихови... празници и симболи емоција (љубав, љубомора,нежност...);
- *Стваралаштво од природних биљних матреијала(лишћа,семена,гранчица,цвећа...);
- *Биљке у нашој соби,вртићу,дворишту и старање о њима;учешће у акцијама уређења;

Циљеви :

- *Структурирање сазнања о живом свету и схватање места и одговорности човека у њему-упоређивањем, сличности и разлике у биолошким функцијама;
- * Познавање изгледа и грађе човековог тела;
- * Познавање функције унутрашњих органа;
- * Познавање процеса раста и развоја човека;
- * Познавање услова за живот човека ;
- * Познавање основних полних разлика и процеса доношења деце на свет;
- * Познавање главних фаза човековог живота и њихових карактеристика;
- * Улога човека као разумног бића у живом свету;
- *Човек,биљке и животиње и здравље;

4.Човек као припадник живог света**Садржаји :**

- *Човек је...исти је као остала жива бића у...разликује се у...-говорна радионица а потом непосредно упоређивање на основу стечених знања и структурираних збирки о биљкама и животињама и формирање збирки о човеку;закључивање о одговорности човека као разумног бића за живи свет;
- *Како сам се родио...:упознавање фаза човековог живота од зачећа, рађања и детињства, до зрелости и старости>временов-помоћу фотографија и упоређивања са родитељима и њиховим родитељима; - цртање своје фигуре и делова тела на папир, обележавање основних делова тела;
- *Мерење тежине, висине, температуре, снаге, уочавање раста косе, ноктију;
- *- Упознавање основних карактеристика човековог тела - кожа, удови, мишићи, кости, коса, чула...и упоређивање са животињама;
- *Унутрашњи органи : називи основних, њихов распоред, физиолошке функције, препознавање функционисања (куцање срца, дисање, исхрана, варење, крвоток, вршење нужде и др.);
- *Истраживачке и дидактичке игре са ангажовањем чула и препознавање њихове функције (погоди по мирису, Чаробна торба, Погоди по укусу, Чујеш, а не видиш...);
- *Женски и мушки пол и односи међу половима-у нашој групи и животу;
- *Човек живи на разним местима и климатским условима-како,где(у нашем окружењу, Северни пол, Африка,становиште>сојеница,колиба,кућа,стан,игло...);
- * Сазнавање о условима за живот човека (ваздух, вода,хигијена, храна, заштита од невремена, хладноће..) и о начинима за обезбеђивање повољних услова:правилна исхрана-пирамида исхране и место хране биљног и животињског порекла>правимо "полицу-пирамиду" и ређамо где,шта,колико чега треба да буде заступљено, или: правимо кувар правилне исхране;
- *Када се човек разболи-зашто? Како се и ко нас лечи,како могу да нам помогну биљке;
- *О другим људима, расама, културама,традицији и односима;путем енциклопедија,слика,филма,прича,музике,ликовним и драмским стваралаштвом;
- *Решавање проблем ситуација везаних за самосталност и сналажење кад останем сам у кући,заборавим-изгубим кључ,нема струје,воде...на улици...;

Циљеви :

- *Структурирање и проширивање социјалних искустава-од породичног ка другим људима,делатностима и односима у ужој и широкој средини;
- *Упознавање и разумевање и укључивање у друштвене догађаје и живот своје средине и развијање репертоара и образаца социјалне комуникације;
- *Усклађивање својих жеља и пореба и могућности у контексту друштвеног живота других(социјализација потреба и заузимање социјалне дистанце);
- *Изграђивање културе социјалног понашања и односа према другима(раси,вери,начину живота,обичаја...);
- *Изграђивање блиских социјалних односа са другима(другарство, пријатељство,помоћ, топлина, оданост,);
- *Разумевање породице као дела друштва,односа, веза и крвног сродства и свог места у породици,вртићу,родном крају,својој држави и човечанству;
- *Развијање свести о припадности култури,традицији,вери...свог народа и вредностима;
- *Развијање позитивног односа,разумевање и толеранција према вредностима, култури и традицији других људи(раса и националности);

5. Човек као друштвено биће**Садржаји :**

- * Ја и ми у нашој ужој и широкој породици на цртежу-породичном стаблу,колико нас је,ко је коме шта?-породични и родбински односи и везе;
- *Моји тата и мама су по занимању...и раде - у посети код маме-тате-упознавање са занимањима и делатностима;
- *У вртићу-школи,продавници,људи раде-шта?-Проширивање претходних сазнања;
- *Ми у нашој групи:шта нам је заједничко,како се раумемо,помажемо,која правила треба да поштујемо,која су наша права а које обавезе...-израда правила живота у групи;
- *Другарство-шта је то?У Добру је лако добар бити-у невољи се друг познаје(решавање конфликта-кад смо љути,увређени,када се и зашто свађамо...);
- *Друштвене игре и активности које укључују посматрање и расуђивање са своје и перспективе других;
- *Бон-тон,међу половима,у кући,вртићу,групи,на улици,у позоришту,саобраћају, цркви: социјалне фразе, ословљавање,однос према млађима,старијима..> игре улога и у живо- тно практичним ситуацијама,на јавним местима;
- *Укључивање у живот друштвене средине-прославе,празници,традиционалне смотре, славе,кампање,народни и верски обичаји,конкурси,манifestације...и упознавање и размена са другима;
- *Наша земља зове се...њена химна,грб,застава је...упознавање,цртање,израда,слушање, усвајање и развијање емоционалног односа према свом крају,завичају,земљи и човечанству;

6. Рад људи

Циљеви :

- *Развијање радних и културно-хигијенских навика;
- *Укључивање у живот и рад одраслих и развијање одговорности за своје поступке;
- *Овладавање употребом и руковањем техничким уређајима, развијање опрезности и упонавање опасности;
- *Упознавање са творевинама људских делатности,рада,занимања, производње, и укључивање у рад;
- *Освешћавање својих моћи,улога, вредности,постигнућа и развијање самопоуздања,само-поштовања, поштовања других и толеранције;
- *Елементарно овладавање руковањем разним алатима,оруђима,израда једноставних предмета од разних материјала и разне намене;
- *Упознавање са основним друштвеним институцијама;
- *Укључивање у друштвена збивања;

Садржаји :

- *Самопослуживање и рад деце у свему што могу,и помоћ другима - у кући, вртићу, групи ...у свакодневним животно практичним ситуацијама;
- *Ко ради тај и грешити-шта да радим кад погрешим,кад не успем,кад не могу...;
- *У корелацији са ликовним активностима, и другим областима и активностима,у животно-практичним ситуацијама, овладавање употребом алата,прибора,руковањем техничким апаратима...чување и опрезност од опасности;апарати у кући и нашој групи;
- *Шта све може да направи човек и где се то ради-посета неком предузећу,фабрици,радионици, непосредно упознавање са процесом производње,производима,наменом;
- * Моје моћи,жеље,постигнућа-шта волим, желим а не могу,не желим а треба-тешко ми је а терају ме,срећан сам када,љути ме кад.. ..поносан сам када(у односу на себе , родитеље,вршњаке,васпитачицу,учитеља-ицу...;
- *У посети,Месној зајеници,Општини, неком удружењу,установи...;
- *Укључивање у живот непосредне друштвене заједнице-прославе,празници, смотре,кампање,народни и верски обичаји,конкурси,манifestације...и упознавање,активно учешће и размена са другима;

7. Заштита животне средине

9. Саобраћајно васпитање

Разрада циљева и садржаја и активности дата је, и иста је, у оквиру МОДЕЛА-А,уз ослањање и на садржаје дате у МОДЕЛУ-Б, па их као такве треба користити,методичким приступом препорученим за овај модел.

Циљеви :

- *Откривање,уознавање и упоређивање ствари,односа,појава, у материјал-ном свету;
- *Откривање сталности,одржања материје;
- *Откривање и уознавање физичких законитости-изазивање неких;
- *Откривање и уочавање разлика између природних појава и живих бића;
- *Откривање и разликовање разних врста неживе материје и њених својстава;
- *Уознавање предмета,њихових особина и функционисање;
- *Стицање елементарних сазнања из наука:
- *-астрономија,*-географија,*-метеорологија,*-физика,*-хемија,*-информатика;

8. Материјални свет - откривање**Садржаји и активности :**

- *У спонтаним и планираним активностима,подстицање деце да:
- * прате и упорађују процесе и фазе трансформације у живом и неживом свету,
- * слободно рукују,откривају, особине ствари,
- * запажају предмете и појаве и промене које на њима изазивају својим деловањем,
- * стварају сопствене претпоставке,објашњења и проверавају их,
- * испитују своју околину руководећи се елементима научног откривања истине: посматрање, постављање хипотезе,предвиђање, експериментисање,проверавање и мерење резултата, доказивање....
- *узроковање одређених појава: узрочно-последични односи >котрљање,клизање или слободан пад предмета, са или без точкова, на површини различите косине,глаткости...,
- *уочавају узрочно-последичне везе у својој околини>сунчано је-топло је,пада киша-настају барице,хладно је-барице се леде,дува ветар-гране се њишу...;
- ***Варирање и ишчезавање материје** >активности и експерименти за варирање особина материје тако да неке ишчезавају>топљење леда,испаривање и хлађење воде,испуштање ваздуха из балона;
- * **Сталност материје** >пресицањем исте количине воде у судове различитих величина,игре пробликовања исте количине глине,(теста,пластелина, песка) у различите облике;
- *Активности и експерименти који иницирају децу да трагају и питају>ишчезавање воде из тањира на сунцу и у хладу,надувени балон може да подигне књигу,надувена папирна кеса ударом о површину експлодира,танки млазеви воде-сунце и појава дуге...;
- *Активности испитивања ствари и справа,функционисање,употреба и коришћење> вага, пешчани сат, термометар, часовник,мале ветрењаче,воденице поточаре,змај,калеидоскоп, касетофон,радио,видео уређаји,фото-апарат,...;
- ***Астрономија**>посматрање астрономских појава-Земља и свемир,кретање и пложај Земље, Месеца,Сунца и утицај на смену годишњих доба,ноћи и дана...;
- ***Географија**>активности уознавања типова предела и природних добара у свом крају: низија,брдовит,планински предео,рељеф,водени токови,саобраћајнице и путеви,природна и туристичка добра,...непосредно уознавање-шетњама,израда рељефа и скица карти;
- ***Метеорологија**> уознавање и запажање климатских и атмосферских појава у свом крају : клима,температура,ветар,кишни облаци,магла,снег,слана,мраз,сунчано-хладно је,препознавање знакова за временске прилике-неприлике-поплаве,снежни наноси.жеге,и увиђање повезаности са понашањем људи,биљака,животиња...;
- *Годишња доба и делатности људи-на селу у граду, у спорту,слављима-обичаји,славе...;
- ***Физика** >топлотне појаве- извори топлоте,вештачки(стари и савремени)-природни, >разумевање природе енергије и енергетских извора,деловање,преношење и претварање једне енергије у другу-контрола(струја и топлота,бензин и кретање аутомобила,вода-хидроцентрала-струја...), >активности откривања физичких законитости:маса,трење,отпор ваздуха,полуге, слободан пад тела,инерција,брзина >откривање,изазивање и увиђање од чега зависе, механичке појаве:кретање, брзина,сила притиска,равнотежа..., >оптика:својства и понашање светлости:експерименти уз помоћ призми,увеличавајућег стакла,калеидоскопа,двогледа,разних огледала,кроз које материје светлост пролази или не,сенке -кретање у току дана,игре и активности са сенкама. >извори светлости:природни и вештачки(стари и савремени),

>акустика:настајање и простирање звука,преношење и појачвање-експерименти, разликовање шум- звук -тон,

>магнетизам и електрицитет:активности и експерименти-изазивање различитим предметима и стицање основних знања о електричним и електромагнетским силама,примени у животу и неопходној опрезности са струјом ;

***Хемија**>активности откривања понашања одређених материјала под условима загревања и хлађења(вода-лед,метал...),

>експерименти и активности којима се испитују својства воде и неких материја и предмета у води:растворљивост,плива-тоне,

>ваздух:активности и експерименти са ваздухом-запремина,простор,врши притосак,шири се при загревању,хладан је тежи од топлог,

>игре,експерименти и активности са

бојама:врсте(уљане,водене,воштане,хемијске,темпере)настајање,прављење,мешање,бојење,разлагање,остављање тргова сламком кроз коју се дува,посипање и наношење на лепљиву површину разних материјала(семенки,љуски од јајета,конфета),дугине боје;

>хемијски процеси и деловање једних материјала на друге:сагоревање,топљење и растварање материје,мењање;

***Информатика**>компјутер:по могућству упознавање са радом,са настајањем,чувањем, преношење информација путем савремених електронских средстава масовне комуникације;

ЛИКОВНО ВАСПИТАЊЕ

ОПШТИ ЦИЉЕВИ:

- Стицање чулног сензибилитета, посебно осетљивости за естетске феномене у природи, у предметима из своје околине и продуктима ликовног изражавања
- Способност опажања, уочавања, разликовања, одабирања, и задржавања у свести визуелних података о бојама, облицима и њиховим комбинацијама
- Способност разумевања ликовног говора других
- Способност потпунијег и сигурнијег ликовног изражавања својих идеја и тема, представљања свог односа према свету, према другим људима и према самом себи, уношења више детаља и њиховог складнијег комбиновања и компоновања у нове целине
- Интересовање за ликовно изражавање на разне начине (дводимензионално и тродимензионално), на разним подлогама и уз помоћ разних техника
- Развијање опште спретности, спретности руке, визуелне и моторне координације, посебно ока и руке
- Развијање осећаја за ритам, хармонију и симетрију и оспособљавање за писање разних шара и елемената слова у свим положајима као и њихово повезивање

ОКВИРНИ САДРЖАЈИ:

- Активности цртања
- Активности сликања
- Активности вајања
- Активности са различитим материјалима (природним и отпадним)
- Активности елемената графике
- Пластично обликовање
- Активности елемената естетског доживљавања (ликовно процењивање)
- Ликовна радионица - повезивање ликовног стваралаштва са осталим уметничким дисциплинама (плес, филм, театар, музика ...)

ВАЖНА СУГЕСТИЈА: Садржаје ликовних активности организовати најчешће као корелативну са математичким активностима, познавањем природе и друштва (жива-нежива природа, човек и његова делатност, саобраћај, екологија), са садржајима из књижевности...

ЛИТЕРАТУРА: Ликовно васпитање, Б.Карловарис, Ј.Келбли, М.Станојевић; Ликовно обликовање у дечјим вртићима СФРЈ и СССР, група аутора; Модел основа програма васпитно-образовног рада, Е.Каменов; Корак по корак 2.

ЦРТАЊЕ

ЦИЉЕВИ

- * Стицање искуства у представљању разних облика применом линија и сређивање с циљем долажења до различитих просторних решења;
- * Развијање способности за постизање све сложенијих композиционих решења (од једноставног ређања облика до кретања, скупљања и распршивања по целом формату);
- * Маштовитост која се огледа у богатству детаља на облицима који се цртају;
- * Развијање способности да се линијом и облицима изрази пропорција, величина, текстура, финесе...;
- * Способност приказивања фигура људи, животиња, биљака и других објеката са више детаља (у акцији, односима, сразмерама) као и изражавање емоционалног односа према њима;
- * Способност декоративне примене линија уз постепено повећавање сигурности у потезима, чистијим, богатијим, линија јаснијих контура и умеће приказивања текстуре линијом.

АКТИВНОСТИ И САДРЖАЈИ

- * **Игре** разним врстама линија (праве, криве, дуге и кратке, изломљене, вијугаве...) различитим прибором, бојама;
- * **Експериментисање** са графичким приказивањем (трагање за необичним начином цртања, цртамо тачкицама, са више оловака, стопалима и шакама, кликерима...)
- * **Коришћење и сређивање искуства у примени линија за представљање текста, једноставних облика и објеката**, схема предмета, фигура људи, биљака, животиња... и **елементарно просторно и хармонично сређивање**: (цртање на различите теме, као посебна активност или у корелацији са темом и садржајима који се обрађују: "Ово сам ја", "Играм се", "Породица", "Јесење дрво", "Ветар се игра-гомиле снега, лишћа", "Кровови и димњаци", "Ја на пешачком прелазу", "Мој кућни љубимац...;
- * **Сложенија композициона решења** (приказ детаља односа, емоција) **оцртавања људске, животињске фигуре и њихово представљање у различитим просторима**: "Ми у дворишту" (на пијаци, пред спомеником, раскрсници, воћњаку, шуми, зоо врту...);
- * **Графичко представљање**: секвенцифаза следа неких радњи-у причи, фигура у покрету, схеме, карете...;
- * **Активности декоративног коришћења линија и гравире**: чисте, богате, јасних контура и јасне текстуре.

СЛИКАЊЕ

ЦИЉЕВИ

- * Развијање осетљивости за боје, њихове нијансе и интензитет;
- * Развијање способности и смисла за изражавање бојом и површином, различитим ликовно-сликарским техникама;
- * Представљање богатства боја и облика на основу подстицаја: музика, књижевна дела, доживљаја, пригодне теме...;
- * Овладавање техником сликања и употребом различитих прибора и материјала.

АКТИВНОСТИ И САДРЖАЈИ

- * **Игре** различитим обојеним материјалима (слагање, разлагање, спајање), и **експерименти бојама и начинима њиховог коришћења**: кроз отискивање, размазивање, утрљавање, прскање, "Роршахове мрље" - прстима, гужвицама папира, сунђером, кликерима, четкицом, ...-уз музику, групно и размена;
- * **Бојење мањих и већих површина** везано за одређене теме (дуга, небо, море, цветна ливада);
- * **Мешање боја, откривање нових и нијанси**: (праћење нових боја, колористичка решења: људи, биљака, животиња, појава-Пролетна панорама, Јесења идила, Егзотичне животиње, ...) и у **комбинацији и са представљањем емоција**-Кад сам тужан, весело, љут, уплашен-мало, више, највише и **емоционалног односа**...;
- * **Активности декоративне употребе боја**-четкицама, оловкама разних дебљина, гвашом, темпеперама, тушем у боји, воштаним пастелима-Олујно небо, Расцветано дрво, Егзотичне птице...;
- * **Декоративно сликање бојама на разним подлогама**: игра боја, правимо честитку за друга, позивницу, плакат .....

Задаци васпитача:

- * организовање разноврсних активности и игра којима се стичу искуства опажања трагова на различитим подлогама, извлачење разних линија, без задате теме;
- * мотивисање деце: лутком, текстом, музиком...;
- * омогућавање збора: тема, материјала, прибора (НВ оловке, фломастери, угљен), полжаја тела...;
- * не давати контуре, директивне инструкције;
- * обезбедити довољно материјала (посебно природног), простор и прибор.

Задаци васпитача:

- * омогућити активности за развој способности уочавања боја и осетљивости за боје као естетског својства предмета;
- * предузимање мера за богаћење колорита и схема у приказивању простора, односа простора и људске фигур, биљака, животиња али и поштовање слободе изражавања и избора.

ПЛАСТИЧНО ОБЛИКОВАЊЕ

ЦИЉЕВИ

- * Развијање смисла за обликовање и грађење волуменом у прстору од различитих материјала који се спајају или обликују прстима, додавањем или откидањем;
- * Развијање осетљивости за пластику и простор;
- * Усвајање техника рада, познавање својстава материјала који се обликује и развијање спретности у коришћењу материјала и алата;
- * Развијање способности обликовања најједноставније декоративне керамике.

АКТИВНОСТИ И САДРЖАЈИ

- * **Активности обликовања:** песком, плодовима и чачкалицама, са глином, тестом, пластелином, глиномолом, ... као посебне или у корелацији са темама из упознавања околине, мат-матичким (игре инваријације);
- * **Игре, конструкторске и градилачке активности:** природним материјалима (кукурузовина, лишће, кора, маховина, суве биљке, гранчице), од амбалаже..., уз **коришћење и овладавање радом приборима** (маказе) и **материјалима** (лепак);
- * **Обликовање** од разноврсних папира, амбалаже, трака, канапа... **разним техникама** (оригами, папир-маше) - макете, рељефи (у корелацији са упознавањем околине) маске, звечке, ликови из прича;
- * **Активности обликовања од отпадних материјала:** од кутија, чаша од јогурта, фолије, меке, жице, чепова, тканине;
- * **Елементи примењене уметности:** обликовање украсних предмета - брошева, цветова, фигурица воћа, чинија, ваза

Задаци васпитача :

- * Организовање активности истраживања и откривања својстава различитих материјала који се могу преобликовати у друге форме у простору;
- * обезбеђивање материјала за обликовање: папир, вуна, жица, текстил, канап, стиропор, јута, пластика, природни и вештачки, полуобликовани, необликовани;
- * Подстицање деце да разобличују веће масе материјала и поново их скупљају у масу, преобликују и стварају нове целине;
- * У раду са вајарским материјалима код деце развијати осећај за олик и простор са циљем да се оствари целовитост, пропорционалност и стабилност фигуре у вертикалној просторној поставци;
- * Подстицање деце у примени елементарних техника примењене уметности; у представљању тродимензионалног простора у сразмери (рељефа, макета, модела).
- * Организовање активности даљег овладавања различитим начинима обликовања у папирпластици (папир-маше, оригами)

ЕСТЕТСКО ДОЖИВЉАВАЊЕ И ПРОЦЕЊИВАЊЕ

ЦИЉЕВИ

- * Формирање основних критеријума за:
  - уочавање естетског, складног, хармоничног (боја, облика...) и формирање вредносних ставова;
  - естетско доживљавање уметничких дела (сликарских, вајарских, архитектуре...);
  - процењивање сопствених остварења и радова својих другова;
- * Развијање естетске културе: потребе за "лепим", стварање лепог и изграђивање емотивног односа према естетском.

АКТИВНОСТИ И САДРЖАЈИ

- * Пружање прилика деци да се сретну, доживе, уоче лепоту у природи (у свом месту), боје, уметности (ликовној, музици, архитектури), у плесу, народном колориту-рукотворине...;
- * Организоване посете изложби, галерија слика, паноима друге деце у другим вртићима-групама;
- * Сусрети са ликовним уметницима и посматрање њиховог процеса рада;
- * Украшавање амбијента предшколске установе искључиво дечјим радовима;
- * Стално приређивање изложби за родитеље, и учешће на конкурсима дечјег стваралаштва

Задаци васпитача :

- * Подстицање деце да уочавају лепо у својој околини (предмете, грађевине...), природне лепоте;
- * Организовање непосредних сусрета са творевинама уметности (изложбе, галерије слика, скулптура, споменика, музеја) и творцима-уметницима;

4. ПОСЕБНИ ПРОГРАМИ

ДОДАТНИ ПРОГРАМИ

4.1. ДЕЧЈИ КЛУБ

Пратећи интересовања и потребе деце и породица, у Установи већ више година ради Дечији клуб, као облик проширене делатности Установе у области пружања услуга деци и породицама са децом, у функцији васпитања и образовања, а са општим циљем побољшања квалитета живота деце.

Дечији клуб је облик рада намењен деци, узраста од 3 до 7 година, која нису уписана у вртић. Организација рада је флексибилна и подразумева могућност избора времена доласка и одласка, сталног или повремениог коришћења, али не дуже од четири сата дневно. У клубу се организују и прославе дечјих рођен-дана.

Дечији клуб ради у Обилићевој бр. 60 сваког радног дана од 9 до 21 час.

Конкретно планирање садржаја рада полази од Општих основа предшколског програма, с тим што се из њих издвајају они садржаји који омогућавају остваривање основних функција оваквог облика рада, а одговарају узрасту и условима у којима се реализују. **Садржаје активности** чине групне и колективне игре, рекреација, забава, игре у којима има сарадње и такмичења, загонетања, маскенбала. Заступљене су говорне, драмске, ликовне и музичке активности и активности из области физичког васпитања. У реализацију ових садржаја, посебно за време трајања рођенданске прославе, треба укључити и родитеље, кад год је то могуће.

Васпитно-образовни **задаци** у раду са децом у Клубу јесу:

- **остварити утицај на богатство, разноврсност и квалитет социјалних односа кроз игру и активности у којима дете учествује,**
- **утицати на обнављање играчке културе, што подразумева заједничко играње деце и одраслих,**
- **подстицање радозналости и иницијативе за сазнавање и спонтано учење кроз игру,**
- **подстицање радосног и ведрога расположења и оптимизма код деце,**
- **утицати на разбијање досаде код деце,**
- **утицати на васпитање за осмишљено коришћење слободног времена.**

Васпитно-образовни рад са децом реализују три васпитача. Сарадња са родитељима се остварује преко информативних и едукативних облика рада. Сарадња са локалном заједницом се реализује по Програму рада Установе, плановима рада васпитача и Предшколским програмом вртића. Дечији клуб учествује у јавним манифестацијама које су предвиђене Програмом рада Установе и Предшколским програмом вртића.

4.2. ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК

На нивоу Установе, као додатни програм, организује се учење енглеског језика. Овим програмом обухваћено је 575-оро деце старијих и припремних васпитних група, подељених у 57 група. Часови трају по трдесет минута, а одржавају се два пута недељно. Часови енглеског језика поверени су Народном универзитету и школама енглеског језика: "BBC", "Summerhill" и "Beverly hills".

Основни **циљеви** програма учења енглеског језика су:

- **стицање навике креативног провођења слободног времена,**
- **подстицање потребе за учењем страних језика,**
- **уознавање других и различитих култура и традиција, и**
- **оспособљавање за елементарно комуницирање на страном језику на усменом нивоу.**

4.3. ШКОЛА ПЛЕСА

Као додатни програм, на нивоу установе, организује се плес за децу старијих и припремних васпитних група. Програмом је обухваћено 842 детета, а часове одржавају, једанпут недељно, учитељи плеса из плесних школа: “Радост” и “Крушевац”.

Циљеви овог програма су:

- развијање ритмичке прецизности, координације и културе покрета, лакоће и слободе у изражавању музичког доживљаја уз сналажење у простору и овладавање њим,
- познавање могућности свог тела као инструмента изражавања покретом, његово правилно држање,
- подстицање пријатних расположења код деце

4.4. МЕШОВИТИ ХОР "ЗВОНЧИЋ"

У складу са потребама и интересовањима деце и родитеља, а у оквиру могућности Установе, формиран је мешовити хор који постоји већ пет година. Ове радне године хор функционише у три вртића у граду, са по 30-оро деце. Чланови хора су деца са посебним музичким потенцијалима, узраста од 4 до 6,5 година. Радом хора руководи музички педагог, а пробе се одржавају једном недељно у сваком од три вртића, у оквиру редовног боравка деце у вртићу. Од постојећег чланства формира се репрезентативни хор Установе за посебне прилике - веће културне и јавне манифестације и обележавање пригодних датума у оквиру Установе. Хор има више јавних наступа у току године и редовно учествује у хорским манифестацијама на нивоу Републике, адекватним предшколском узрасту.

Основни циљеви овог програма су:

- Стицање навике креативног провођења слободног времена
- Развијање музичких потенцијала код талентоване деце и евентуална припрема за похађање Музичке школе
- Развој музичког укуса и осећаја за лепо у уметности
- Подстицање пријатног расположења и осећаја задовољства

4.5. ДРАМСКЕ ИГРАОНИЦЕ

Основни циљ рада:

- Неговање и развијање потенцијала дечје игре коришћењем елемената уметности.

Посебни циљеви рада:

- Подржавање спонтане игре детета и њено постепено усмеравање ка драмској игри
- Креативно обликовање дечјих искустава и знања и њихово преношење на замишљени план
- Коришћење елемената драмске игре у различитим областима васпитно-образовног рада

Овим обликом рада можемо њосићи:

- увођење у културу драмског стваралаштва; развој стваралачких способности потпуније естетско образовање
- сазнајно и емотивно богаћење
- стварање критичне и самокритичне личности
- развијање способности за концентracију и способност за јавне наступе
- развијање могућности да се претходно стечена знања употребе на нов и оригиналан начин.

Улога одраслог у овом процесу је:

- да подстиче децу да буду што активнија и креативнија и да испробавају и откривају увек нове могућности драмског израза и комуникација
- да у свим активностима буде , колико васпитач-вођа, толико и активан учесник игре
- да буде креатор , истраживач и критичар сопствене праксе на један жив и забаван начин
- да открије деци да и они могу да буду креатори , истраживачи и критичари сопствених активности , не само у драми и позоришту, него и у свакодневном животу
- да их мотивише да желе да иду даље у свет драме и позоришта

Садржаји рада

Са децом предшколског узраста игре у области драме и позоришта могу да се поделе и то:

- Једноставне форме игара и вежби (игре са безпредметним радњама, загонетке помоћу покрета, игре запажања)
- Развијеније драмске активности (које имају тежиште на драмском игрању и импровизацијама)
- Сложеније форме и системи активности (у виду драмске радионице и игре позоришта)

Ова подела садржи три нивоа акције , од једноставних до сложених драмских форми, од конкретнијих до апстрактнијих садржаја, од имитације до разумевања ствари и појава.

Средства у овом облику рада:

Поред тела са свим изражајним могућностима (глас и покрет), још и разни занимљиви предмети и материјали : играчке ; старе ствари ; лутке; костими ; маске ; сценографија и др.

ПРИЛАГОЂЕНИ ПРОГРАМИ

4.6. РОМСКЕ ГРУПЕ

У оквиру Установе у ромском насељу “Марко Орловић” ради вртић “Бубамара” који обухвата 63-је деце ромске националности која живе на територији поменутог насеља, организованих у две васпитне групе, са два васпитача који реализују **васпитно-образовни рад на два језика, српском и ромском.**

Вртић је отворен на иницијативу грађана овог насеља, који су желели да сва деца предшколског узраста буду обухваћена полудневним обликом рада и да се адекватно припреме за школу. Групе су мешовите , обухватају децу узраста од четири до осам година, пошто има деце која, због непознавања језика, нису на време пошла у школу.

Ромска деца у насељу “Марко Орловић” чине већину предшколске ромске деце на територији града Крушевца, те сматрамо добрим да ова деца и даље похађају вртић “Бубамара”, јер се показало да тиме реализујемо скоро стопроцентни обухват деце.

У осталим објектима наше Установе присутна су деца ромске националности, али само по једно до двоје, јер на територији тих вртића нема пуно становника Рома, бар не оних који су стално настањени. Што се тиче сеоских забавних група, у оквиру наше Установе, већи број ромске деце присутан је у селу Наупаре.

Поред васпитно-образовних циљева који су исти за сву децу, у складу са узрастом, **посебни циљеви** рада са ромском децом јесу:

- **овладавање српским језиком као језиком средине и језиком на коме се реализује васпитно-образовни рад у школи и**
- **што чвршће повезивање и интегрисање ове деце у локалну заједницу.**

Ради што боље интеграције ромске деце у локалну заједницу до сада су предузимане активности посете деце других вртића и заједничко учествовање у приредбама и прославама. Сматрамо да то није било довољно, па се за ову годину планира још низ **активности** проширења програма сарадње са локалном заједницом **у циљу боље интеграције ромске деце у локалну средину:**

- редовне посете деци других вртића, пре свега оних који гравитирају истој основној школи,
- организовање посета деце из других вртића деци вртића “Бубамара”,
- заједнички излети, у оквиру програма еколошког образовања, са децом других вртића, учешће деце у манифестацијама које Установа реализује на нивоу града,
- прикључење једног броја деце дечјем хору који ради на нивоу Установе,
- организовање спортских сусрета и “Игара без граница” са децом других вртића,
- реализација програма “Заједно се лепше расте” у циклусу од 7 радионица-циљ програма је пружање психо-социјалне подршке деци,
- активна сарадња са родитељима, организација општих родитељских састанака у циљу педагошко-психолошког просвећивања родитеља и њиховог активнијег укључивања у редовне активности деце.

4.7. РАД СА ДЕЦОМ НА БОЛНИЧКОМ ЛЕЧЕЊУ

У Установи већ 22 године постоји група за децу на болничком лечењу, која ради у Дечјем одељењу Крушевачке болнице. Рад са децом у овој групи остварује један васпитач, који ради од 12 до 17 часова, сваког радног дана.

Основни циљ рада са децом у болничкој групи јесте помоћ деци у адаптацији на болничке услове и хуманизација и оплемењивање болничке средине и боравка деце у њој. Рад са децом на болничком лечењу заснива се на претпоставци, коју заступају многи стручњаци, да ће, ако је дете опуштено и срећно, не само лакше протећи његов боравак у болници, већ ће и оздрављење ићи брже и боље.

Посебни циљеви у раду са децом на болничком лечењу јесу:

- обезбеђивање емотивно-топле атмосфере у болници, водећи рачуна о потребама деце и пружајући им подршку у кризним ситуацијама,
- подстицање ведрог, радосног расположења код деце и формирање позитивног и активног става у односу на сопствено оздрављење,
- ублажавање страха и стрепње који се јављају на одвајање.

Рад у болничкој групи реализује се по Општим основама предшколског програма, с тим што се из њега издвајају садржаји, водећи рачуна о специфичностима овог облика рада (свакодневно променљива и узрасно мешовита група, тренутно здравствено стање сваког детета, болнички режим дана...), и о циљевима и задацима који се остварују овим обликом рада. У планирању садржаја и активности, васпитач се руководи могућностима деце с обзиром на њихово здравствено стање, њиховим интересовањима и потребама доводећи их у везу са постављеним циљевима рада у болничкој групи као и општим циљевима развоја деце. Посебно су заступљени **садржаји** из области:

- **физичког васпитања** (стицање основних сазнања о здравственој култури као и развој мотивације за њихову примену, познавање професија које се старају о здрављу људи, познавање и придржавање правила личне уредности, чистоће и хигијене, развој опажања кроз вежбе којима се унапређује функција чулних органа, јачање дисајне мускулатуре, активности којима се стиче слика о сопственој телесној шеми, активности којима се доприноси правилном и лепом држању тела, стицање сазнања о сопственим физичким способностима...),

- **развоја говора** (говорне игре, драмске активности, посебно активности са сценском лутком, упознавање са одабраним текстовима из народне и уметничке књижевности за децу, разгледање и читање сликовница, књига за децу, дечјих листова...),
- **ликовног васпитања** (коришћење разних врста линија у дефинисању једноставних облика и објеката, експериментисање бојама и начинима њиховог коришћења отискивањем, размазивањем, утрљавањем, прскањем..., декоративно коришћење боја сликањем на разним подлогама, сликање на задату или слободну тему, израда честитки, једноставних плаката и слично, обликовање од глине, пластелина, глинамола, од папира и разних природних материјала),
- **музичког васпитања** (слушање вокалних и инструменталних дела из познате културне баштине, поготову дела компонованих за децу, слушање различитих музичких жанрова – класична, традиционална, етничка музика, приче о животу и раду великих композитора, певање уз поштовање дневног режима у болници и сл.)
- **социо-емоционалног развоја** (прихватање себе и других, развијање позитивне слике осеби, успешно изграђивање свог идентитета, различити начини изражавања осећања, сопствене мисли, намере, интресовања, жеље, потребе, опажање и изражавање сопствених ограничења, поштовање и самопоштовање, узрасне, полне, здравствене особености других, истоветности, сличности и разлике, опажање, разумевање и прихватање ограничења других, односи међу људима – сарадња, супарништво, пријатељство, опажање и прихватање себе и других као чланова групе, опажање и разликовање личних и групних интереса, опажање, разумевање и укључивање у различите социјалне односе, социјално и емоционално прилагођавање различитим и новим социјалним ситуацијама,...)

Игра, као специфичан облик учења и начин изражавања детета, од посебног је значаја за децу на болничком лечењу, посебно симболичке игре, јер дете своје искуство сазнајно или емотивно преноси на замишљени план. Емоције могу бити директан извор мотивације за игру, а дете у болници је преплављено утисцима и емоцијама. Захваљујући замишљеном плану у игри, дете може преузети неку емоцију, (нпр. да на лутку пренесе своју емотивну узнемиреност), а да она нема онај интензитет који има у стварности, значи да се дистанцира од ње, да је контролише. Тако ове игре доприносе емотивном растерећењу детета, а одраслом могу пружити увид у конфликтне ситуације детета.

Основна **улога васпитача** у раду са децом на болничком лечењу је:

- да испољи нежност, без претеране сентименталности,
- да подстиче радосна и ведра расположења код деце,
- да охрабрује децу да изражавају и празне своје емоције, било пријатне или непријатне,
- да испољи емпатију за дечја доживљавања,
- да наглашава позитиван исход болести,
- да подстиче дете да заузме активан став ка свом лечењу,
- да умањи трпљење детета и страх због одвајања, код пријема у болницу,
- да учествује у припреми детета за интервенције, дијагностичке и терапијске поступке

Сарадња са породицом васпитач посвећује посебну пажњу. Васпитач сарађује са родитељима на различите начине: разговори, уређење панона за обавештавање родитеља, излагање дечјих радова, пригодних стручних текстова везаних за васпитне поступке, специфичности развојних фаза деце, здравствену превентиву и сл., учешће родитеља, када је то могуће, у заједничким активностима деце и васпитача. Посебно сарађује са мајкама које су са децом у болници. Мајке у болници су у стању изразитог стреса, па се јављају изражени страхови, неповерење у друге, осећање кривице због дечје болести, неадекватне реакције и неразумевање дететовог доживљавања.

Припрема мајке за боравак у болници је краткотрајна психолошка интервенција, када је мајка на одељењу, а циљ јој је адаптација и активно учешће мајке у лечењу детета и очување родитељске функције и интегритета. Васпитач то чини, између осталог, кроз форму учешћа мајки у свим активностима где је васпитач са децом. Треба их мотивисати да науче нове игре, подстицати их да се укључе у израду играчака, дидактичких средстава, уређење простора у коме бораве и друго, што ће им ублажити дуго време страха и стрепње.

Васпитач сарађује са здравственим особљем, хуманитарним и стручним организацијама и укључује се у акције везане за болесну децу.

Стручно усавршавање васпитача одвија се по Програму рада Установе. Васпитач учествује у раду Актива васпитача болничких група Србије и других стручних скупова.

Васпитач у раду, полазећи од Општих основа предшколског програма, користи и другу стручну литературу:

1. Приручник за рад васпитача у болницама - Нада Миоч-Станојевић и др Драган Ковачевић - Завод за унапређивање васпитања и образовања града Београда, Београд, 1987.
2. Интерни приручник за васпитаче у болници - Мирјана Маричић
3. Корак по корак 1 - васпитање деце до 3 год. - група аутора-Креативни центар, 2000.
4. Корак по корак 2 - васпитање деце од три до седам год - група аутора - Креативни центар, 1997.
5. Збирке прича и песама за децу, књиге за децу, сликовнице, дечји часописи и сл.

У наведеним приручницима постоји мноштво игара и играликих активности примерених способностима и потребама деце, које ће васпитач одабрати и комбиновати зависно од њиховог узраста и здравственог стања.

4.8. РАД СА ДЕЦОМ СА ПОСЕБНИМ ПОТРЕБАМА

У вртићу "Лептирић" ради група за децу са посебним потребама као целодневни облик рада, у временском трајању од 5 и 30 до 16 и 30 часова, сваког радног дана. У групу је уписано осморо деце лакше и умерене менталне ретардације и са вишеструком ометености, а васпитно-образовни рад у групи остварују један дефектолог и један васпитач.

У редовним групама у вртићима у граду има укупно 16-оро, а на сеоском подручју 4-оро деце са посебним потребама.

Основни циљеви васпитно-образовног рада са децом са посебним потребама су:

- **стварање услова за толико оптималан и свестран развој детета колико је то могуће, активирањем свих очуваних способности и потенцијала за развој у појединим подручјима његовог индивидуалног понашања** (телесном, сензорном, психомоторном, интелектуалном, језичком, емоционалном, социјалном).
- **ублажавање ефеката подпросечног интелектуалног функционисања и осталих неспособности и спречавање развоја секундарних сметњи и поремећаја у емоционалном и социјалном понашању детета.**

Садржаји и активности васпитно-образовног рада са овом децом обухватају следеће области (и задатке у оквиру сваке области):

- **сензорни и психомоторни развој** (развијање чулне осетљивости и диференцирање осета, развијање моторичких вештина и спретности у манипулисању и кретању, координацији и контроли покрета, њиховој брзини, тачности и равнотежи...),
- **развој говора и језика** (развијање вештина и компетенција детета да вербално комуницира са другом децом и одраслим особама на таквом нивоу успешности који ће обезбедити што потпунију и успешнију интеграцију детета у породичну, дечју и школску средину),

- **самопослуживање, старање о себи, безбедност детета и здравствено васпитање** (стицање навика и вештина везаних за самосталност детета, личну хигијену и хигијену околине, стицање навика културног понашања, заједничког рада и сарадње у породичној и другој васпитној средини, учење понашања која обезбеђују безбедност и сигурност детета у кретању, игри, руковању предметима, кретању улицом и др.),
- **уознавање природне околине и друштвене средине** (стицање основних појмова, представа и знања о својој природној и ужој друштвеној средини, о породичном дому, дечјем вртићу, о раду људи, о међусобним односима деце и односима деце и одраслих, упознавање оних појава и процеса у живој и неживој природи који су доступни непосредном посматрању и разумевању конкретне деце),
- **развој основних математичко-логичких појмова** (развијање општих појмова објекта, простора и узрочности, способности уочавања и разумевања квантитативних односа и стицање елементарних појмова о количинама, величинама, облицима, времену, доступно схватању ове деце, као и развијање елементарног речника повезаног за формирање и развој наведених математичких појмова),
- **ратно васпитање** (стицање знања и умења, развијање радних навика и елементарне спретности у обављању једноставних послова и дужности у родитељском дому, вртићу. Коришћењем једноставних материјала и прибора постиже се креативност детета, што доприноси когнитивном и психомоторном развоју деце, богаћењу њиховог емоционалног развоја, развијању већег поуздања и вере у себе.),
- **музичко васпитање** (развијање интересовања, способности и вештина у елементарном музичком истраживању што се реализује кроз програм слушања музике, индивидуално и групно певање, коришћење једноставног ритмичког изражавања телом уз музику, учење једноставних игара и народних кола, са циљем да се оплемени музички доживљај детета и музика користи као средство за релаксацију и смањење емоционалне тензије.),
- **ликовно васпитање** (развијање интересовања, способности и вештина детета да разним ликовним облицима, материјалима и техникама спонтано изражава оно што зна, доживљава и осећа о себи и свету који га окружује као и развијање елементарног смисла и осећаја за лепо, склад и хармонију у коришћењу ликовних елемената),
- **физичко васпитање** (програмске основе физичког васпитања имају развојни карактер – почиње се развијањем контроле покрета, ангажовањем група крупних, а затим ситних мишића, наставља се развијањем моторне координације и латералности да би се на крају примениле високо интегрисане телесне активности које доприносе развијању јачине, брзине и координације покрета),
- **социјално-емоционални развој** (кроз све области васпитно-образовног рада са овом децом остварују се задаци и садржаји социјално-емоционалног развоја: прилагођавање детета на групни живот и рад, развијање елементарних навика културног понашања, развијање позитивне слике о себи, доживљавање успеха, али и учење да поднесе пораз, неуспех и неиспуњење својих жеља и намера и сл.)

Избор конкретних садржаја и активности планираће и креирати васпитачи у складу са потребама и могућностима учења и развоја групе или појединог детета у групи.

У складу са захтевима **инклузивног образовања**, према Саламанка документу, да се сва деца уписују у редовне школе и вртиће, сем ако не постоје разлози да се учини другачије, један број деце са посебним потребама уписан је у редовне васпитне групе. Међутим, васпитачи осећају да им недостају знања и вештине уз помоћ којих би децу успешније укључили у живот и рад вртића. Сматрамо да сви едукативни семинари за васпитаче треба да обухвате и област образовања деце са посебним потребама, а у оквиру стручног усавршавања у Установи, за Стручно веће васпитача, планирају се теме: **“У сусрет инклузији”** и **“Поремећаји пажње код деце са и без хиперактивности.”**

Инклузија подразумева излагање у сусрет посебним потребама деце кроз промену курикулума, унапређење васпитно-образовног кадра и стручних сарадника, техничке опремљености вртића и низ других промена. Инклузивним образовањем дете се прихвата онако какво је, ставља се у средиште збивања, омогућава му се да по својим могућностима и интересовањима суделује и сарађује са осталима.

За социјално и емоционално учење најважнији су односи са вршњацима. Успешна интеракција међу децом може бити остварена само уколико деца са посебним потребама и њихови вршњаци развијају конструктивне односе који су позитивни, брижни и пуни подршке. **Процес прихватања развија се када су деца укључена у заједничке активности усмерене позитивном циљу.** Насупрот томе, процес одбацивања развија се тамо где деца немају заједничко искуство, где васпитач не подстиче њихову међузависност, па је то један од разлога да између деце не постоји стварна интеграција иако се деца физички налазе у истом простору.

Кључну улогу у прихватању детета са посебним потребама од вршњака има васпитач, његови ставови и спремност да прихвати дете са посебним потребама.

Основна улога васпитача у инклузивном програму је:

- да створи околину ослобођену предрасуда, услове у којима ће деца бити у могућности да ступају у међусобне интеракције, да уче једна од других и размењују искуства и мишљења,
- откривање очуваних потенцијала детета са посебним потребама,
- да ставља нагласак на оно у чему се дете са посебним потребама осећа сигурно, да се бави детететовом личношћу у целини, а не само конкретном сметњом,
- да подстиче децу да, кроз активности путем којих откривају своје тело, предмете, места и особе које их окружују, **уоче које особине деле са вршњацима, а по којима су особени,**
- да код деце развијају схватање да нас индивидуалне разлике чине оним што јесмо и да је у реду бити различит,
- да прати и посматра децу и уочава разлике које постоје међу њима,
- да креира активности тако да се свако дете осети успешним, а да истовремено буде суочено са изазовом,
- да активности организује тако да кроз очуване потенцијале даље подстиче развој детета

Сарадњи са породицом васпитач-дефектолог и васпитач који у групи има дете са посебним потребама, посвећује посебну пажњу. Имајући у виду то да родитељи деце са посебним потребама морају саопштити више података о својој деци од других родитеља и да је део тих информација веома осетљив, важно је да васпитач у сарадњи са породицом и родитељима:

- **изграђује односе међусобног поверења – васпитач - родитељ**
- **испољи поштовање** – спреман је да прихвати мишљење и осећање родитеља
- **испољи саосећање** према породици, које се показује осетљивошћу на њену ситуацију и разумевањем те ситуације
- **заузме став у коме нема просуђивања** – позитивно и отворено размишљање о породицама

Иако нам се, годинама уназад, у редовне групе уписују и деца са посебним потребама, не можемо говорити о инклузивном образовању у пуном смислу те речи. Први и основни корак јесте укључивање деце са посебним потребама у редовне васпитне групе, али процес увођења инклузивног образовања одвија се веома тешко и споро. **Препреке за инклузију** су бројне и укључују друштвене чиниоце, локалну заједницу и стање у образовању. Неке од препрека су:

- **препреке психолошке природе** као што су стереотипи и предрасуде и на њима изграђени негативни ставови према деци са посебним потребама,
- **непостојање јасних законских прописа када су у питању ова деца и њихово образовање,**
- **непостојање адекватних услова у вртићима,**
- **недовољна опремљеност радних соба потребним средствима,**
- **недовољна припремљеност васпитача,**
- **традиционални васпитно-образовни програми и сл.**

Локалним планом акције за децу, као један од његових специфичних циљева, апострофира се и унапређење положаја и права деце ометене у развоју и стварање услова за њихову интеграцију и њихово равноправно учешће у друштвеном животу, те ће се то позитивно одразити и на рано образовање деце са посебним потребама и на стварање услова за успешну реализацију инклузивног програма.

Препоручена литература за васпитача и дефектолога, (поред литературе која се иначе користи у раду са децом предшколског узраста):

1. Предшколско васпитање ментално ретардиране деце - Др Живко Соколовић
2. Како отклонити дечје говорне недостатке и поремећаје – проф.М. Матић
3. Поремећај гласа и говора – проф.др Спасенија Владисављевић
4. Општа дефектолошка дијагностика – др Светомир Бојанић и др Александар Ђордић
5. Радна свеска за графомоторику – група аутора
6. Диференцијална дијагностика аутистичног синдрома-др Милијана Селаковић
7. Моторно неспретно дете – проф.др Вероника Игњатовић-Радојковић
8. Мала причалица – Дејан Петровић
9. Нађи времена за мене – Дејан Петровић
10. Дефектолошки зборници радова
11. Сликовнице, дечји часописи и сл.

VI ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ ОСТВАРИВАЊА ПРЕДШКОЛСКОГ ПРОГРАМА ДЕЧЈЕГ ВРТИЋА

-КАКО,ЧИМЕ, КО ? -

ВРЕДНОВАЊЕМ И САМОВРЕДНОВАЊЕМ СВИХ УЧЕСНИКА У ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОМ ПРОЦЕСУ,РАЗЛИЧИТИМ НАЧИНИМА ПРАЋЕЊА,УВИДА,ТЕХНИКАМА И ИНСТРУМЕНТИМА:

- увидом и анализом педагошке документације
- увидом и анализом процеса програмирања, планирања и развијања програма васпитно-образовног рада у групи
- непосредним праћењем и увидом у васпитно-образовни рада у групи
- праћењем помоћу разноврсних инструмената за :

- снимање услова рада и потреба њиховог унапређивања,
- праћење и посматрање деце на активностима васпитно-образовног рада,
- идентификовање деце са развојним или социјалним проблемима, или деце са посебним способностима,
- остваривање програмских задатака и садржаја васп.образовног рада,
- остваривања програмских садржаја из области програма сарадње са породицом.локалном средином, прослава и празника и програма стручног усавршавања,
- мерење и увид у био-моторички статус детета.

- тимском анализом кључних аспеката развоја деце или области васп.образовног рада
- анализом дечјих творевина(ликовних,језичких)и свески деце
- анализом доказа о дечјем развоју и напредовању
- анализом и увидом у евиденцију о професионалном развоју
- разменом и упоређивањем стручних искустава са другима и са стручних семинара
- годишњом анализом- извештајем о раду
- месечним састанцима педагошког колегијума
- стручним консултацијама и разменом са надзорником
- на основу налога просветне инспекције
- упитницима и анкетирањем родитеља,Савета родитеља и чланова Управног одбора

У процесе вредновања и самовредновања биће укључени: медицинске сестре-васпитачи,васпитачи,стручни сарадници, помоћник директора и директор; родитељи,Савет родитеља установе,Управни одбор,надзорник, просветна инспекција.

САДРЖАЈ

I НАШ РАЗВОЈНИ ПУТ	2
1. Од Дечије забавне школе до установе “Ната Вељковић”.....	2
1.1. Клице развоја.....	2
1.2. Корени развоја.....	3
1.3. Развој.....	5
2. Наша остварења као снаге и полазишта.....	9
3. Наши приоритети.....	16
II УСТАНОВА ДАНАС	18
1. Обим основне делатности.....	18
2. Облици рада са децом.....	19
III ВРТИЋ И ЊЕГОВО ОКРУЖЕЊЕ	21
IV САРАДЊА СА ДРУШТВЕНОМ СРЕДИНОМ	23
1. Сарадња на нивоу Установе.....	23
2. Сарадња на нивоу вртића.....	23
3. Сарадња са школом.....	24
4. Културне и јавне манифестације.....	25
V ПОНУДА ПРОГРАМА И УСЛУГА	26
Програм предшколског васпитања и образовања.....	26
1. Програм неге и васпитања деце узраста до три године.....	27
2. Програм предшколског васпитања и образовања деце од три године до укључивања у програм припреме за школу.....	32
2.1. Општа полазишта.....	32
2.2. Програмирање, планирање и евалуација.....	34
2.3. Сарадња са породицом.....	37
2.4. Сарадња са друштвеном средином и локалном заједницом.....	38
2.5. Моторичке активности деце узраста од три године до укључивања у програм припреме за школу.....	38
3. ПРИПРЕМНИ ПРЕДШКОЛСКИ ПРОГРАМ.....	41
3.1. Заједничке одлике и полазишта за оба модела.....	41
3.2. Сарадња са породицом, школом и друштвеном средином.....	44
3.3. Модел А припремног предшколског програма.....	47
Разрада препоручених садржаја.....	49
- Социо-емоционални развој.....	49
- Сазнајни развој.....	52
А) Знање и разумевање света.....	52
Б) Говор и комуникација.....	59

В) Почетно математичко образовање.....	65
- Физичко васпитање.....	73
- Изражајни и естетски развој.....	80
а) Ликовни израз детета.....	80
б) Музичко васпитање.....	82
в) Драмски израз детета.....	85
3.4. Разрада садржаја и активности према моделу Б.....	87
- Развој говора.....	89
- Припрема за почетно читање и писање.....	94
- Развој математичких појмова.....	95
- Упознавање природне и друштвене средине.....	98
- Ликовно васпитање.....	108
4. Посебни програми.....	111
4.1. Дечји клуб.....	111
4.2. Енглески језик.....	111
4.3. Школа плеса.....	112
4.4. Мешовити хор “Звончић”.....	112
4.5. Драмске играонице.....	112
4.6. Ромске групе.....	113
4.7. Рад са децом на болничком лечењу.....	114
4.8. Рад са децом са посебним потребама.....	116

VI ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ ОСТВАРИВАЊА ПРЕДШКОЛСКОГ ПРОГРАМА ДЕЧЈЕГ ВРТИЋА	120
--	------------